

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAĞATI BİLİM DALI

**ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNÛKÎ VE ARAPÇA MANZUM
MEKTUPLARI**

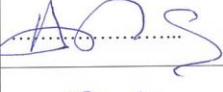

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ABDULKADİR İLHAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ABDULHADİ TİMURTAŞ

VAN – 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Abdulkadir İLHAN tarafından hazırlanan “Şeyh Müşerref el-Hunûkî ve Arapça Manzum Mektupları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Anabilim dalı Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalında Yüksek LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan: Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Rıfat AKBAŞ Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nafi ARSLAN Arap Dili Mütercim ve Tercümanlık Bölümü. Siirt Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, ÜniversiteAdı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Tez Savunma Tarihi:	01/08/2019
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Abdulkadir İLHAN

Yüksek Lisans Tezi

Abdulkadir İLHAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMMUZ, 2019

ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNÛKÎ VE ARAPÇA MANZUM MEKTUPLARI

ÖZET

Şeyh Müşerref, Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Güleçler (Hunûk) köyünde doğmuştur. Siirt ve çevresinde bulunan çeşitli medreselerde dönemin meşhur âlimlerinden ders alarak yetişmiş, dil ilimlerinde ve tasavvufta temâyüz etmiştir. Hayatını ilim ve din hizmetine adanmış önemli bir şahsiyettir.

Şeyh Müşerref, yüzlerce talebe yetiştirmiş ve ondan fazla eser yazmıştır. Şeyh Müşerref'in eserlerinden bir tanesi de *Divânî*'dir. Çalışmamızın konusu Divan adındaki eserinin Arapça bölümünün büyük bir kısmını oluşturan Şeyh Müşerref'in Arapça manzum mektuplarıdır.

Şeyh Müşerref, büyük bölümü Arapça olmak üzere Kürtçe, Farsça ve Türkçe olarak dört cilde yakın mektup yazmıştır. Şeyh Müşerref'in mektuplarını mensur, manzum ve manzum-mensur karışık olarak üç farklı şekilde yazmıştır. Şeyh Müşerref, konumuz olan iki yüz elliye yakın manzum mektubu yetmiş beş farklı kişiye göndermiştir. Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarının konuları ağırlık olarak medih/övgü, mersiye/ağıt, taziye/başsağlığı ve tebriktir. Şeyh Müşerref, manzum mektuplarına hamd, fiil, harficer, harfi nida, yemin, dua, selam, vb. ifadeler kullanarak giriş yapmıştır. Girişten konuya geçişte "ويعد" ، "وقد" ، "واني اهنى" gibi ifadeler kullanarak bağlantı kurmuştur. Sonuç kısmında mektubunu hamd, salat, dua, istiğfar ve tarih ile bitirmiştir.

Anahtar Kelimeler : Şeyh Müşerref, Mektup, Manzum, Mensur, Şiir
Sayfa Sayısı :
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ

M. Sc. Thesis

Abdulkadir İLHAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

JUNE, 2019

**SHEIKH MUSHARRAF AL-HUNUKI AND HIS ARABIC POETICAL
LETTERS**

ABSTRACT

Sheikh Musharraf was born in Güleçler (Hunûk) village of Pervari district of Siirt. He received education from prominent and prestigious scholars of his own time at various madrassahs which were at Siirt and its surroundings. He came to fore at linguistic studies and Sufism. He was an outstanding scholar who devoted himself to religious service and Islamic sciences.

Sheikh Musharraf educated hundreds of students and wrote more than 10 works. One of his works is Diwan. The subject of my thesis is the Arabic verse letters of Sheikh Musharraf, which constitute a large part of the Arabic section of his work named Diwan.

Sheikh Musharraf wrote nearly four volumes of letters in Kurdish, Persian and Turkish, but mostly in Arabic. He wrote his letters in three different forms: prose, verse and verse-prose. Sheikh Musharraf has sent two hundred and fifty letters which he wrote in poetical form to seventy-five different people. The subjects of Sheikh Musharraf's poetical letters are mostly praise/commendation, coronach/elegy, condolence/sympathies and gratulation/congratulation. Sheikh Musharraf's letters begin with expressions such as giving glory to Allah, using prepositions (huruf al-jarr), using verbs, vowing, greetings, vocative particle (harf an-nida), etc. In the transition from the introduction to the body, he uses expressions such as "وبعد" and "واني اهني" "وقد"، to make connection with the topic. He ends his letter with giving glory to Allah, salawat, invocation, supplication, seeking for forgiveness from Allah and date.

KeyWords : Sheikh Musharraf, Letter, Verse, Poem, Prose

Quantity of Page :

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
I. ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNÛKÎ’NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ	4
1.1. HAYATI.....	4
1.1.1. Doğumu ve Ailesi	4
1.1.2. Eğitimi	10
1.1.2. 1. Hocaları	14
1.1.2.2. İlim İcazeti	16
1.1.3. İmamlığı ve Talebe Yetiştirilmesi.....	17
1.1.3.1. Yetiştirdiği Talebeler	21
1.1.4. Tasavvufa İntisabı.....	22
1.1.4.1. Şeyhleri ve Tarikat İcazeti	23
1.1.4.2. Mensub ve Halifeleri.....	25
1.1.5. Vefatı	26
1.2. ŞAHSİYETİ	26
1.2.1. Edebi Şahsiyeti	27
1.2.2. Tasavvufi Şahsiyeti.....	33
1.3. ESERLERİ	34
1.3.1. Divan.....	34
1.3.2. Mektubat	35
1.3.3. Mele‘Alâ’eddîn.....	35
1.3.4. Hacı Ahmed	35
1.3.5. Şerhu lücceti’l-esrar.....	36
1.3.6. Tûtîzade	36
1.3.7. Eyyuhe’l-veled.....	36

1.3.8. Tehiyetu'l-etfâl	36
1.3.9. Gûz û mewîj.....	36
1.3.10. Adanalı Muhammed	37
1.3.11. Şeyh Müşerref Hatıraları	37
II. ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNÛKÎ'NİN MEKTUPLARI.....	38
2.1. MEKTUPLARI	38
2.1.1. Şeyh Müşerref'in Mektup Gönderdiği Zatlar	40
2.1.1.1. Hoca ve Şeyhlerine Gönderdiği Mektuplar.....	40
2.1.1.2. Aile Fertlerine Gönderdiği Mektuplar	42
2.1.1.3. Arkadaşlarına Gönderdiği Mektuplar	42
2.1.1.4. Talebe ve Müritlerine Gönderdiği Mektuplar	43
2.1.1.5. Diğer Kişilere Gönderdiği Mektuplar	43
2.1.2. Mensur Mektupları	44
2.1.3. Manzum-Mensur Karışık Mektupları	44
2.1.4. Arapça Manzum Mektupları	45
2.1.4.1. Şeyh Müşerref'in Arapça Manzum Mektup Gönderdiği Zatlar	45
2.1.4.2. Arapça Manzum Mektupların Konuları	48
2.1.4.2.1. Methiye/Övgü Mektupları	48
2.1.4.2.2. Mersiye/Ağıt Mektupları	49
2.1.4.2.3. Taziye/Başsağlığı Mektupları.....	50
2.1.4.2.4. Teşekkür Mektupları	51
2.1.4.2.5. Tebrik Mektupları.....	51
2.1.4.2.6. Dua Mektupları.....	53
2.1.4.2.7. Zaman ve Ayrılıktan Yakınma	53
2.1.4.2.8. Özlem Mektupları.....	54
2.1.4.2.9. İstiğase ve Tevessül Mektupları	55
2.1.4.3. Arapça Manzum Mektupların Kurgusu	55
2.1.4.3.1. Giriş (Hüsnu'l-İbtidâ).....	56
2.1.4.3.1.1. Fiil ile Başlaması	56
2.1.4.3.1.2. Nida Edatları ile Başlaması.....	58
2.1.4.3.1.3. Yemin (Kasem) ile Başlaması	59
2.1.4.3.1.4. Hamd ile Başlaması	59

2.1.4.3.1.5. Dua ile Başlaması	60
2.1.4.3.1. 6. Harfî Cer ile Başlaması.....	61
2.1.4.3.1.7. Selam ile Başlaması	61
2.1.4.3.1.8. Tenbih (İftitah) Edatı İle Başlaması.....	62
2.1.4.3.2. Gelişme/Tahallus ve İktidâb.....	63
2.1.4.3.2.1. Ve Ba'd (وبعد).....	68
2.1.4.3.2.2. Ve Kad (وقد)	69
2.1.4.3.2.3. Ta'azza (تعز).....	69
2.1.4.3.2.3. Ve İnnî Ühenni (وإني أهنئه).....	70
2.1.4.3.2.4. Nüsellimü (نسلم).....	70
2.1.4.3.3. Sonuç/Hüsnü'l-Hâtıme	71
2.1.4.3.3.1. Sadece Salat	71
2.1.4.3.3.2. Sadece Dua	72
2.1.4.3.3.3. Dua ve Salat	73
2.1.4.3.3.4. Dua, Hamd ve Salat	73
2.1.4.3.3.5. Dua, İstiğfar ve Salat	74
2.1.4.3.3.6. Tarih	74
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....
TEZ ORJİNALLİK RAPORU.....

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
bk.	:Bakınız
c.c.	:Cellecelaluhu
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Ö.	: Ölümü
Ktp.	: Kütüphane
s.a.s	:Sallallahu aleyhi vesellem
s.	: Sayfa
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yayın yeri yok
Yzm.	: El yazması eser

ÖNSÖZ

Bir haberleşme aracı olan, hemen hemen bütün dünya milletlerinin edebiyatlarında edebî bir tür olarak değerlendirilen ve çeşitli tasniflere tabi tutulan mektup, Arap edebiyatında da içtimai, resmi, mensur ve manzum gibi çeşitli tasniflere tabi tutulmuş ve edebi bir tür olarak değerlendirilmiştir.

Elimize ulaşan ilk Arapça mektuplardan başlayarak hemen hemen tüm mektuplarda atasözleri, şiirler İslamiyet'ten sonra ayet ve hadisleri görmek mümkündür. Daha çok mensur olarak kabul gören mektuplar kimileri tarafından manzum olarak da yazılmıştır. Tezimizin ikinci bölümünü oluşturan, Şeyh Müşerref'in sayısı iki yüz elliye yakın olan belagat dolu manzum mektupları, Arap edebiyatı açısından şüphesiz ki önem arz etmektedir. Bu öneme binaen Şeyh Müşerref'in Arapça manzum mektuplarını, danışman hocam Doç. Dr. Abdulhadi Timurtaş'ın önerileri çerçevesinde araştırıp değerlendirmeye tabi tutmak istedik. Şeyh Müşerref'in Kürtçe kasideleri üzerinde daha önce çalışılmıştır. Fakat Arapça olan yazıları üzerine daha önce hiçbir çalışmanın yapılmamış olması bu verdiğimiz kararın önemini daha da artırmaktadır.

Çalışmamın bütün aşamalarında, düşünce ve önerileriyle bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Abdulhadi Timurtaş'a, tezimi okuma zahmetinde bulunan değerli dostum Muhammed İkbâl Candan'a, kaynak bulma konusunda bana yardımları dokunan Şeyh Müşerref ailesine, talebelerine ve diğer dostlarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Abdulkadir İLHAN

Van/2019

GİRİŞ

Peygamberlerin mirasını yüklenen, Hz. Muhammed (s.a.v)'in sünnet-i seniyyesini ve Kur'an-ı Kerim'i hayatlarının merkezine alan, ilimleriyle, mücadeleleriyle, yaşamlarıyla insanlara örnek olan âlimlerin hayatlarını, eserlerini araştırmak ciddi anlamda önem arz etmektedir. Bundan dolayı her biri farklı özellikleriyle araştırma konusu olmuşlardır. Bu şahsiyetlerden bir tanesi de bölgemizin yetiştirdiği, gençliğinden vefatına kadar hayatını din ve ilim hizmetine adayan, yüzlerce talebe yetiştiren, onlarca eser veren, ilim ve marifetiyle özellikle de dört dilde yazılan şiir divanıyla meşhur olan Şeyh Müşerref el-Hunûkî'dir.

Şeyh Müşerref'in Arapça olarak yazdığı mensur ve manzum tüm mektup ve şiirlerinin lafız, mana, fesahat ve belagat bakımından zengin oldukları için araştırılmaya ve akademik sahaya kazandırılmaya değer oldukları kanaatindeydik. Şimdiye kadar Şeyh Müşerref'in Arapça olarak yazdığı şiir ve mektupları üzerinde akademik alanda herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bizi böyle bir çalışma yapmaya sevk etmiştir. Ancak Şeyh Müşerref'in bütün mektup ve şiirlerini bir tezde araştırıp tahlil etmek hem vakit hem de tez kuralları açısından mümkün olamayacaktı. Dolayısıyla biz de Şeyh Müşerref'in tüm Arapça mektup ve şiirlerini tez konusu olarak seçmek yerine, *Şeyh Müşerref el-Hunûkî'nin Hayatı ve Arapça Manzum Mektupları*'nı tez konusu olarak seçmeyi uygun bulduk. Çünkü Şeyh Müşerref'in sadece bizim tespit edebildiğimiz yetmiş beş farklı kişiye göndermiş olduğu iki yüz elliye yakın Arapça manzum mektup sayısal olarak azımsanmayacak kadar çoktur. Şeyh Müşerref'in Arapça manzum mektuplarını önemli kılan bir diğer husus ise vezin ve edebi özellikler açısından olan zenginliğidir.

Çalışmamızın amacı Şeyh Müşerref'in hayatını, ailesini, ilim tahsilini, hocalarını, tarikatını, şeyhlerini, edebi kişiliğini, tasavvufi kişiliğini, tedrisatını, imamlığını, talebelerini, mücazlarını, halifelerini ve eserlerini araştırıp onu daha yakından tanımak ve tanıtılmaktır.

Çalışmamızın bir diğer amacı da Şeyh Müşerref'in tüm mektuplarını, manzum mensur ayrımı yapmadan kime gönderdiğini, hangi dilde yazdığını, nasıl bir dil kullandığını, yazdığı mektupların yaklaşık sayısını ve konularının ne olduğunu kısa

bir şekilde ortaya koymaktır. Bundan sonra esas konumuz olan *Şeyh Müşerref'in Arapça Manzum Mektupları*'nın çeşitlerini, kimlere gönderdiğini, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin teknik yapısını detaylı bir şekilde örnek vererek açıklamaktır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Şeyh Müşerref'in hayatı, şahsiyeti, vefatı, eserleri ile alt başlıklar altında doğumu, ailesi, eğitimi, hocaları, ilim icazeti, imamlığı, yetiştirdiği talebeler, tasavvufa intisabı, şeyhleri, tarikat icazeti, halifeleri, edebi ve tasavvufi şahsiyeti ele alınmıştır. Bu bölümü yazmadan önce Şeyh Müşerref'in hayatı ile ilgili yazılan bütün kaynaklar özellikle de Şeyh Müşerref'in büyük oğlu Muhammed Nazım'ın Arapça yazdığı *en-Nûru's-Sarî fî Menakibi Şeyh Müşerref el-Hunûkî el-Berwarî* adındaki eser ile Şeyh Müşerref'in yazdığı *Şeyh Müşerref Hatıraları* adındaki eseri defalarca incelenmiştir.

İkinci bölümde ise Şeyh Müşerref el-Hunûkî'nin mektupları, Şeyh Müşerref'in kendilerine mektup gönderdiği zatlar, mensur mektupları, manzum-mensur karışık mektupları, Arapça manzum mektupları, Arapça manzum mektup gönderdiği zatlar, Arapça manzum mektupların konuları ve Arapça manzum mektupların kurgusu ele alınıp incelenmiştir. İkinci bölümde manzum mektuplar için gerektiği yerlerde örnekler verilmiştir. Ancak bu örnekler için dipnotlarda verilen sayfa numaraları, Şeyh Muhammed Salih-i Hêşetî'nin (Ormandalı köyü) el yazması olan Şeyh Müşerref'in *Divanı* esas alınmıştır. Şeyh Müşerref'in *Divan* adındaki eserinin üç farklı nüshası mevcuttur. Bunlar; Molla Osman'ın el yazması, Şeyh Muhammed Salih-i Hêşetî'nin el yazması ve Abdusselam Kartal'ın (Bicirmanı) bilgisayar yazısı olan nüshadır. Her üçü karşılaştırıldıktan sonra örnekler ve mektup sayıları verilmiştir.

Şeyh Müşerref'in büyük oğlu Muhammed Nazım babası hakkında Arapça yazdığı *en-Nûru's-Sârî fî Menâkıbı Şeyh Müşerref el-Hunûkî el-Berwarî* adındaki eser, Şeyh Müşerref'in hayatı hakkında şimdiye kadar yazılan en kapsamlı çalışmadır. M. Halit Sadini ve Tahsin Doski'nin ortak çalışmaları olan *Şêx Müşerrefê Xûnûkî û Şairên Malbata Wî* adındaki eser ise Şeyh Müşerrefle ilgili yapılan ikinci çalışmadır. Dr. Nesim Sönmez'in *Diwana Şêx Muşerrefê Xînûkî* adındaki eser ise bu konudaki üçüncü çalışmadır. Ancak Muhammed Nazım'ın çalışması, Şeyh Müşerref'in hayatı, menkıbeleri ve şahsiyeti ile ilgilidir. M. Halit Sadini ve Tahsin

Doski'nin çalışmaları ise Nesim Sönmez'in çalışması gibi, Şeyh Müşerref'in hayatı ve Kürtçe kasideleri ile ilgilidir. Sonuç olarak bu çalışmaların hiçbiri Şeyh Müşerref'in Arapça mektup ve Őiirleri ile ilgili bir çalışma değildir.

Çalışmamızın kaynakları, öncelikle Şeyh Müşerref'in kendi eserleridir. Çünkü onun hakkında en sağlam bilgi kaynakları ancak onun kendi eserleri olabilir. Özellikle de Şeyh Müşerref'in hayatı ile ilgili tarihler için *Şeyh Müşerref Hatıraları* diye adlandırdığımız eser kaynak olarak esas alınmıştır. Çünkü bu eser Şeyh Müşerref'in kendi el yazmasıdır ve özellikle otobiyografik tarihleri kayıt altına almak için yazılmıştır. Bunlar; *Divan, Mektubat* (Molla Bedrettin Sancar'a gönderdiği mektuplar), *Mele Alaeddin, HacıAhmed, ŐerhuLucetu'l-Esrar, Tûtîzade, Eyyuhe'l-veled, Tehiyetu'l-etfal, Gûz û Miwîj, Adanalı Muhammed, Şeyh Muşerref Hatıraları*'dır. Muhammed Nazım'ın eseri başta olmak üzere M. Halit Sadini-Tahsin Doski ve Dr. Nesim Sönmez'in. Şeyh Müşerref hakkında yazdıkları çalışmalar da bize kaynaklık etmiştir. Abdulhadi Timurtaş'ın *Arap Edebiyatında Divan Kitabeti Ziyauddin İbnu'l-Esir Örneği*, eseri de mektupların teknik yapısı ve edebi kurgusu konularında bize kaynaklık etmiştir. Kaynakçada listesini verdiğimiz kaynakların tümü doğrudan veya dolaylı olarak bize kaynaklık etmiştir.

I. ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNÛKÎ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Doğumu ve Ailesi

Şeyh Müşerref el-Hunûkî 1926 / 1344 tarihinde Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Güleçler (Hunûk) köyünde doğmuştur.¹

Otobiyografisinde “Ben Pervari olaylarının olduğu yılda doğdum ve bu yıl 1926 idi” diye yazar.² Başka bir yazısında Arapça manzum olarak,

وأول أرض مسّ جلدي ترابها حنوك بما نشئي بما غالب العمر

“Toprağı tenime dukunan ilk yer Hunûk'tur, orada büyüdüm ve ömrümün çoğu orada geçti.” Diyerek doğduğu yerin ismini belirtmektedir.³

Ebu Ali el-Mücahidi, Şeyh Müşerref'in doğum tarihini manzum olarak bir beyitte ebced hesabıyla şöyle bildirir:

أزّحت مولد سيدي قلت: الأ، بمجينه مشرف شرفنا

“Efendimin doğum tarihini yazıp dedim ki,“Dikkat edin Müşerref, gelişiyile bizi şerefliendirirdi.”⁴

Beytin Koyu kısmı (şeddeler hariç) ebced hesabına⁵ göre hesapladığımız zaman hicri 1344 çıkmaktadır.

¹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî fi Menâkibi Şeyh Müşerref el-Hunûkî el-Berwarî*, yy., 2012, s.13.

² Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.13.

³ el-Hunûkî,Şeyh Müşerref,*Divan*, (Yzm) Aile ktp., s.153.

⁴ Bu bilgiyi Şeyh müşerrefin kullandığı divan nushasının kapak kısmında bulduk. Şeyh Müşerrefin kendi yazısıdır.

⁵ Tezimizde bir kaç yerde ebced hesabı geçmektedir. Dolayısıyla burada ebced hesabı hakkında kısa bir bilgi vermek faydalı olacaktır. **Ebced** veya **Ebûced**, Arap alfabesindeki harflerin kolaylıkla hatırd kalması için düzenlenen bir harf dizisi ile bu harf dizisinin her birine tekabül eden bir rakam değeri sistemi ve diziyi oluşturan sekiz kelimenin ilkinin adıdır. Harflerin her birine 1'den 1000'e kadar matematik değerler verilmiştir. o sekiz kelime şunlardır:

ابجد هوز حطي كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ

ا 1 ب 2 ج 3 د 4 هـ 5 و 6 ز 7 ح 8 ط 9 ي 10 ك 20 ل 30 م 40 ن 50 س 60 ع 70 ف 80 ص 90
ق 100 ر 200 ش 300 ت 400 ث 500 خ 600 ذ 700 ض 800 ظ 900 غ 1000 =

Şeyh Müşerref'in babası, Şeyh Es'ad-ı Sanî'dir. (ö.1967, Hunûk'ta medfundur.) Şeyh Müşerref bir şiirinde Arapça olarak şöyle der:

أبي أسعد الثاني وقد كان فاضلا بعلم وحلم يقتني دولة الفقر

“Babam, fakr⁶ devletini edinen, hilim ve ilimde üstün olan Es'ad -ı Sanî'dir.”⁷

Şeyh Es'ad-ı Sanî, dört evlilik yapmıştır. **İlk hanımı**, Şeyh Fehim-i Arvasî'nin oğlu ve halifesi Şeyh Muhammed Emin'in kızı Fatıma Hanım'dır.⁸ Hunûk'ta medfundur. **İkincisi**, Molla Kasım-ı Hişetî'nin (Belenoluk Köyü) kızı Zemzem Hanım'dır.⁹ Bu hanımdan çocuğu olmamıştır, Hunûk'ta medfundur. **Üçüncüsü**, Şeyh Hüseyin-i Basretî'nin oğlu Şeyh Muhammed Emin'in kızı Behiyye Hanım'dır.¹⁰ Hunûk'ta medfundur. **Dördüncüsü**, Şeyh Es'ad'ın hocası, Üstad Molla Hamid'in kızı Zehra (Kendisine “Ümmi” diye hitap edilirdi.) Hanım'dır.¹¹ Şeyh Es'ad, Zehra Hanım ile evlendiğinde hem kendisi hem de Zehra Hanım yaşlı idiler. Dolayısıyla Zehra Hanım'dan da evladı olmamıştır. Zehra Hanım babasının yanında çok iyi bir ilim tahsil etmiştir. Şeyh Es'ad ile yaptığı münazaralarda çoğu zaman haklı çıkmış ve Şeyh Es'ad onun hakkında Şair Lüceym b. S'ab'ın şu beytini okurdu:

إذا قالت حذام فصدّقوها فان القول ما قالت حذام

“Hazami, bir şeyi söylediğinde onu doğrulayın. Çünkü söz Hazami'nin sözüdür”.¹²

= **Ebcad:** Elif:1, Ba: 2, Cim:3, Dal:4; **Hevvez:** He: 5, Vav: 6, Ze: 7; **Hutti:**Ha: 8, Tı : 9, Ya : 10; **Kelemen:** Kef : 20, Lam : 30, Mim : 40, Nun : 50; **Se'fes:** Sin : 60, Âyn : 70, Fe : 80, Sad : 90; **Karaşet:** Kaf : 100, Rı : 200, Şın : 300 Te : 400, **Sehaz:** Se 500, Hı: 600, Zel : 700; **Dazıg:** Dad : 800, Zı : 900, Ğayın: 1000. (Bkz. Maluf, lüveys, *el-Müncid fi'l-Lüğa ve'l-A'alam*, Daru'l-Maşrık, Beyrut, Baskı 33. , 1992 , s. 1.)

⁶ Fakr, ihtiyaç duyulan şeyin yokluğu demektir. Tasavvufta kulun kendinde bir varlık görmemesi, herşeyi Hakk'a irca etmesi, şahsının, amelinin, halinin ve makamının Allah'ın lütfu olduğunu kabul etmesidir. Herşeyin gerçek sahibi Allah'tır. Bu yüzden bütün varlıklar ona muhtaçtır. (Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul,2014, s.177).

⁷ el-Hunûkî, *Divan*, s.153.

⁸ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.160.

⁹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.160.

¹⁰ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.160.

¹¹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.140.

¹² el-Ensari, İbn Hişam, *Şerhu Katrı'n-Nenda ve bellî's-Sada*, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut,1994, s. 20.

Şeyh Es‘ad-ı Sâni’nin altısı erkek dördü kız olmak üzere toplamda on evladı olmuştur. Erkeklerin en büyükleri Şeyh Müşerref’tir. Onu, sırasıyla Şeyh Münevver, Şeyh Muhammed Nûrî, Şeyh Bedreddin, Şeyh Übeydullah ve Şeyh Hifzullah takip etmektedir. Kız evlatları ise, Zemzem, Maşallah, Âmine ve Afife Hanımefendilerdir.¹³ Şeyh Müşerref, Şeyh Münevver, Şeyh Muhammed Nûrî, Zemzem ve Maşallah’ın anneleri, Seyyit Fehim-i Arvasî’nin oğlu Seyyit Muhammed Emin’in kızı Fatıma Hanımefendi’dir.¹⁴ Şeyh Bedreddin, Şeyh Übeydullah, Şeyh Hifzullah, Âmine ve Afife’nin anneleri ise, Şeyh Hüseyin-i Basreti’nin oğlu Şeyh Muhammed Emin’in kızı Behiyye Hanımefendi’dir.¹⁵

Şeyh Es‘ad-ı Sanî, Şeyh Abdullah’ın oğludur. Şeyh Abdullah, Şeyh Es‘ad-ı Evvel’in oğludur. Şeyh Es‘ad-ı Evvel, Hacinin oğludur. Hacı, Farısın oğludur. Faris ise Botan beyinin tahsildarıdır.¹⁶

Şeyh Müşerref’in annesi, Seyyid Taha Nehri’nin halifesi olan¹⁷ Seyyit Fehim-i Arvasî’nin oğlu Seyyit Muhammed Emin-i Arvasî’nin kızı Fatime Hanım’dır.¹⁸ Şeyh Müşerref, annesinin hem adını hemde seyyit olmasını şöyle dile getirmektedir:

وَأُمِّي مِنْ نَسْلِ الْبَتُولِ وَقَدْ غَدَتِ
سَمِيَّتِهَا نَالَتْ بِهَا أَعْظَمَ الْفَخْرِ

“Annem, Betül’ün (Hz. Fatıma kastedilmektedir) neslindedir. Ve onun adaşıdır. Onun adaşı olmakla büyük bir onur elde etmiştir.”¹⁹

Şeyh Müşerref, iki evlilik yapmıştır. İlk evliliği, 1947/1366’da Şeyh Fehim’in oğlu Şeyh Muhammed Salih-i Arvasî’nin Kızı Safiyye Hanımefendi ile olan evliliğidir.²⁰ Safiyye Hanımefendi’den iki erkek ve bir kız evladı olmuştur. Bunlar; Muhammed Nazım (d.1372), Muhammed Asım (d.1375) ve Cenneti Hanımefendi’dir. İkinci evliliği ise, 1961’de Bülbülü’l-Kur’an Molla Halil et-Tillovi’nin kızı Hasibe hanım efendi (“Ümmi” diye hitap edilir.) ile olan evliliğidir.

¹³ Sönmez, Nesim, *Dîwana Şêx Muşerrefê Xinûkî*, Seyda Yayınları, Diyarbakır, 2018, s.8.

¹⁴ Muhammed Nazım, *en-Nûru’s-Sârî*, s.160.

¹⁵ Muhammed Nazım, *en-Nûru’s-Sârî*, s.160.

¹⁶ Sönemz, *Dîwana Şêx Muşerref*, s.8-10.

¹⁷ Çakır, Mehmet Saki, *Seyyid Taha Hakkârî ve Nehri Dergâhı*, Nizamiye Akademi, Sistem Matbaacılık, İstanbul,2017, s.161.

¹⁸ el-Hunûkî, *Divan*, s.223.

¹⁹ el-Hunûkî, *Divan*, s.153.

²⁰ Sönemz, *Dîwana Şêx Muşerref*, s.8-10.

Bu evliliğinden beşi erkek beşi kız olmak üzere toplam on evladı olmuştur. Muhammed Şifa (d.1382), Muhammed Vefa (d.1393), Abdullah, (d.1396), Muhammed Said (d.1401) ve Muhammed Sami (d.1404) efendilerdir.

Şeyh Müşerref, tüm erkek evlatlarının doğum tarihlerini hicri takvime göre manzum bir şekilde yazmıştır. İlk erkek evladı olan Şeyh Muhammed Nazım'ın doğum tarihini Farsça, son evladı Muhammed Sami'nin doğum tarihini Kürtçe, diğerlerini ise Arapça manzum olarak yazmıştır.

Bu tarihlerin bazılarını doğrudan tarih söyleyerek yazmıştır. Örneğin:

بدان تاريخ كه ناظم داد معبود هزارو سيصد هفتادو دو بود

“Bil ki, Ma’bud’un (Allah’ın) Nazım’ı verdiği tarih, bin üçyüz yetmiş iki (1372) idi.”²¹

Bazılarını da ebced hesabıyla bir kelime veya bir cümle ile vermiştir. Örneğin:

أَلْقَيْنَ خَمْسًا وَأَرْخَ قَائِلًا عَصَمَ اللَّهِ بِفَضْلِ عَاصِمَا

“Allah fazlı ile Asım’ı muhafaza etsin” diyerek tarihini yap ve beşi çıkar.”²²

İşte buradaki, عَصَمَ اللَّهِ بِفَضْلِ عَاصِمَا cümlesinden doğum tarihini öğreniyoruz.

Bazılarını da hem sayı hem de ebced hesabına göre kelime ile ifade ederek vermiştir. Örneğin:

بتاريخ ألف ثلاثمائة ثمانين و اثنين قد رصفا

له فله اجعلهما ملحفا إلهي رضاء شفا مورخ

“Bin üçyüz seksen iki (onun doğum tarihi olarak) düzenlenmiştir.”²³

Ya Rabbi! Rıza ve şifa kelimeleri onun doğum tarihi oluyor. Dolayısıyla o ikisini (rıza ve şifa) ona örtü eyle.”

Burada da gördüğümüz gibi hem tarih doğrudan verilmiş hem de iki kelime (رضاء شفا) verilmiştir.

²¹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 38.

²² el-Hunûkî, *Divan*, s. 123.

²³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 127.

Aşağıda bütün tarih manzumelerinin tarih satırlarının kronolojik sıraya göre verdik.

Muhammed Nazım'ın hicri takvime göre doğum tarihi: 1372

بدان تاریخ که ناظم داد معبود هزارو سیصدو هفتادو دو بود
ومن دادم بأورا نام ناظم خدا اورا دهد نهج اعظم

“Bil ki, Ma’bud’un(Allah’ın) Nazım’ı verdiği tarih, bin üç yüz yetmiş iki (1372) idi ve ben ona Nazım adını verdim. Allah ona büyüklerin yolunu nasip etsin.”²⁴

Muhammed Asım'ın hicri takvime göre doğum tarihi: 1375

بغلام عاصما صار اسمه رب عمّره تقيا سالما
القين خمسا وأرخ قائلا عصم الله بفضل عاصما

“Allah, bize bir erkek evlat nasip etti, adı Asım oldu. Rabbim! Selamet ve takva üzerine onu yaşat! “Allah fazlı ile Asım’ı muhafaza etsin” diyerek tarihini yap ve beşi çıkar.”²⁵

Muhammed Şifa'nın hicri takvime göre doğum tarihi: 1382

بتاريخ ألف ثلاثا ثمانين و اثنين قد رصفا
إلهي رضاء شفا مورخ له فله اجعلهما ملحفا
إلهي محمد اسم له لوعدي و أتبعته بالشففا

“Bin üçyüz seksen iki tarihinde (onun doğum tarihi) düzenlenmiştir. Ya Rabbi! Rıza ve şifa kelimeleri onun tarihi oluyor. Dolayısıyla o ikisini (yani rıza ve şifayı) ona örtü eyle. İlahi! Onun adı Muhammed'dir. Çünkü söz vermiştim. Devamına (Muhammed Şifa olsun diye) Şifa ekledim.”²⁶

Muhammed Vefa'nın hicri takvime göre doğum tarihi: 1393

²⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 38.

²⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 123.

²⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s. 127.

بأحلى الأسماءى قد اسميته محمّد وأردفته بالوفا

وتاريخه صار (نجم صغير) فنوره يا رب وارم الجفا

“Onu isimlerin en tatlısı ile isimlendirdim. Oda Muhammed ismidir. Devamına (Muhammed Vefa olsun diye) Vefa ekledim. Onun tarihi ise (küçük yıldız) anlamındaki “Necmun Sağır” oldu. Rabbim! Cefasını at ve onu nurlandır.”²⁷

Abdullah’ın hicri takvime göre doğum tarihi:1396

وكان العام الفامع-برقص جا-بحمد الله على الهادي صلاة الله ومن تسليمه أعلاه

“Yıl (tarih), bin ile برقص جا (eğlenerek dünyaya geldi) harfleri (yani bin üç yüz doksan altı) idi Allah’a hamdolsun. Peygamber’e de Allah’ın salata ve en yüce selamları olsun.”²⁸

Muhammed Said’in hicri takvime göre doğum tarihi:1401

وأعطيتنا روحا وسموا محمّدا سعيدا فهبه السعد مولاي والنبلا

وألّف يليها أربع من مئین خذ وواحدة تاريخه فافهم القولا

“Rabbim! Sen bize bir can verdin. Ona Muhammed Said isimini verdiler. Dolayısıyla sen ona saadet ve alicenaplık nasip eyle! Onun doğum tarihi, binden sonra yüzlerden dört al ve bir ekle ve böylelikle sözümü anla! (yani bin dörtyüz bir (hicri) oluyor.)”²⁹

Muhammed Sami’nin hicri takvime göre doğum tarihi:1404

زهجرة هنارَ چارَ صدُ چارِ بو دلِ مه بغاية شُكْرَ دارِ بو

محقّق محمّد گرا نافع وى الهى تو جيکه هَرَ اوصاف وى

²⁷ el-Hunûkî, *Divan*, s. 325-326.

²⁸ el-Hunûkî, *Divan*, s. 296-297.

²⁹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 298-299.

“Hicri takvime göre bin dört yüz dört idi ki, kalbimiz gayet müteşekkik oldu. Şüphesiz, onun adı Muhammed oldu. Rabbim! Sen onun bütün vasıflarını güzel yap!”³⁰

Şeyh Müşerref'in Damatları:

1. İsa Gökhan. Şeyh Ömer-i Çihuri'nin (Çukur Köyü) oğlu.
2. Hamdullah Özcan. Şeyh Münevver'in oğlu
3. Hüseyin Özcan. Şeyh Muhammed Nûrî'nin oğlu.
4. Muhammed Naci Özcan. Şeyh Übeydullah'ın oğlu
5. Abdullah Seydaoğlu. Molla Hüseyin-i Sisemî'nin torunu
6. Es'ad Özcan. Şeyh Muhammed Nûrî'nin oğlu.³¹

1.1.2. Eğitimi

Şeyh Müşerref, çocukluğundan beri ilim ve ilim ehlinin aşkını taşıyan, ilme, âlime, ilim talebesine çok büyük değer veren, ilim yolunda her türlü zorluğa katlanan ve bu zorlukları da hoş gören, “Sen bütün benliğini ilme verirsen, ilim sana birazını verir, birazını ilme verirsen ilim sana hiçbir şeyini vermez.” Kelam-ı kibarı gereğince, çocukluğunu ve gençliğini tamamıyla ilme veren bir şahsiyettir. Çocukluğunda yaşlıları oyun oynayarak zamanlarını geçirirken ve “Ona haydi sende gel!” dediklerinde onlara adeta Hz.Yahya(a.s.) gibi “ما للعب خلقت” “Ben oyun için yaratılmadım.” dercesine gidip, “يا يحيى خذ الكتاب بقوة” *Ey Yahya! kitab'a var gücünle sarıl!*³² ilâhî fermanını kendine rehber edinerek, kitabına var gücüyle sarılarak, metin, müzakere ve mütalaası ile zamanını geçirirdi.³³

³⁰ Bu manzume *Divan*'da yazılmamıştır. Ancak Şeyh Müşerref'in kendi el yazısıdır, kitapları arasında bulunmuş ve kaydedilmiştir.

³¹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.140-150.

³² Meryem: 19./12.

³³ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 198-199

Onun en sevdiği dostu ve medrese arkadaşı Üstad Molla Bedreddin, "medresedeysen her genç gibi kendisinin de ara sıra oyun oynadığını, şakalaştığını ama onun hiç bir zaman vaktini oyunla geçirmedeğini" söylemektedir. Bir seferinde Siirt'e okumaya giderken yolda ayakkabısı onu rahatsız eder, ayakkabısını çıkarmak zorunda kalır ve yolun kalan kısmını yalın ayakla kateder. Şair'in (İbn Hişam el-Ensari) dediği gibi:

ومن يصطبر للعلم يظفر بنيله ومن يخطب الحسنة يصبر على البذل

“Kim ilim yolunda sabrederse, ilmi elde ederek zafere ulaşır. Kim güzele talip olursa vermeye de razı olacak.”³⁴

Şeyh Müşerref, talip olduğu ilmin güzelliğinin farkında olarak, ilim yolundaki bütün zorluklara göğüs germiştir. Bir şiirinde ilme verdiği değeri ve ilim elde etmek için gösterdiği çabayı şöyle dile getirmektedir:

نشأت أروم العلم في حجر والدي ولم أر صرفاً عند وضع لذي حجر
فكم ليلة بت ولم أطعم الكرى أطلع في كني إلى مطلع الفجر
وكم ليلة بللت عيني قارئاً متونا بأشواق وكانت بما صبري
ولم أوف للعلم المشرف حقه وذا فوق طوقني فوق ذوقني ولا أدري

“Ben babamın kucağında ilim talep ederek yetiştim. Okumaktan beni alıkoyacak hiçbir engel tanımadım.

Nice geceler hiç uyuklamadan, fecir doğana kadar, kitaplarımı mütalaa ederek geceledim.

Nice geceler gözlerimi ıslatarak uykumu kaçıtır ve şevkle metinlerimi okur ve bu şekilde sabrederdim.

Buna rağmen ben bu müşerref ilmin hakkını veremedim. Onun hakkını vermek gücümündezevkiminde üstündedir. Ve onun hakkını bilemem.”³⁵

Başka bir şiirinde ilim ve ilim ehline sevgisini şöyle dile getirir:

³⁴ el-Ensari, İbn Hişam, *Şerhu şuzuru 'z-zeheb*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998, s. 10.

³⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 223.

إني امرؤٌ قد عشقتُ العلم من صغري وأهله كيف كانوا أين ماكانوا
هم قرّة العين مني هم شفا ألمي بهم يزول عن الأفكار أحزان

“Ben küçüklüğümden beri, nerede olursa olsun, kim olursa olsun, nasl olursa olsun ilme ve ilim ehline âşık olan biriyim.

Onlar gözümün nuru, derdimin şifasıdır. Üzüntülerim onlar sayesinde yok olur.”³⁶

Başka bir manzumede de ilim hakkında şu beyitleri söyler.

فمن لم يذل النفس في طلب العلا يسيرا يعيش في الذل دهرا مطولا
وللعلم أولى ما يراد ويصطفى وأنفع عند الله أرفع منزلا

“Kim yüce değerlerin yolunda azda olsa zorluklara katlanmaz ise, uzun süre zorluklar içinde yaşar.

Şüphesiz ki ilim, talep ve tercih edilen her şeyden daha iyi, daha faydalı ve Allah katında da daha üstündür.”³⁷

Şeyh Müşerref’in gayretinden ve ilim aşkıdan bir nebze de olsa bahsedildi. Şimdi onun nerelerde ve kimin yanında ilim tahsil ettiğinden kısaca bahsedilecektir. Şeyh Müşerref *Elif Ba*’dan Molla Abdurrahman el-Câmî’nin (ö.898/1498) *el-Fevâ’idu’d-diyâ’iyye fi şerhi’l-Kaşiye* kitabının “kinayat” konusuna kadar Hunûk’ta babası Şeyh Es’ad-ı Sanî’nin yanında okumuştur.

Bu esnada (Hunûk’ta okurken) Saruh’ta (Aşağıbağcılar Köyü) bulunan Molla Abdullah-ı Saruhî’nin yanına iki defa gitmiştir. Bir seferinde Molla Abdullah’ın yanında *Hallu’l-Me’akid* kitabından birkaç ders okumuştur. Diğerseferinde de *Hedaiku’d-Dekaik* kitabından birkaç ders okumuştur.

³⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s.125.

³⁷ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, (Yzm) Aile Ktp., s.63.

1363 tarihinde (takriben 1944) Kurtalan'a bağlı Aynık (Gürgöze) adındaki köye Molla Tayyib'in yanına gider. O kış Aynık köyünde kalır ve *Molla Camî olarak tabir edilen el-Fevâ'idu'd-diyâ'iyye*'yi bitirir, *Husamu'l-Katî*'ye başlar. Orada Arapça grameriyle ilgili bazı manzumeler yazar.³⁸ Aynı yılın baharında Hunûk'a gelir. *Husam*'ı babasının yanında bitirir, *Fenarı* kitabından da bir miktar okur.

1364 tarihinde (takriben 1945) Halenze'ye Üstad Molla Abdulhakim'in yanına okumaya gider. Halenze'nin yol ayrımına geldiğinde orada biraz oturur ve Üstad Molla Abdulhakim'e şu iki beyti yazar:

قروت طبييا للقلوب مداويا لادوائها في الخافقين فلم اجد

فخبرتكم ذاكم فقمتم على عجل بقلب قريح بل حريق ومرتع

“Doğu'da ve Batı'da kalplerin hastalıklarını tedavi edecek bir doktor aradım fakat bulamadım.

Sonra o doktorun siz olduğunu bana söylediler. Ben de titrek, yanık ve yaralı bir kalple alelacele geldim.”³⁹

Üstad Molla Abdulhakim'in yanında *Fenarı*'yi ve *Risaletu'l-Ved*'i bitirir. *İsamu'l-Feride*'ye başlar ve izne ayrılır. O sene babası hacca gittiğinden dolayı babası hacdan dönene kadar evde kalmak zorunda kalır. O esnada *İsam*'i haşiyeleriyle birlikte sonuna kadar mütalaa eder. Babası hacdan döndükten sonra annesi vefat eder. Annesinin vefatından sonra eğitime devam etmek için tekrar Halenze'ye gider. Orada *Mesûdî* ve *Ulûğ* adındaki kitapları bitirir. Yazın tekrar izne ayrılır ve yaz mevsimini evde geçirir. Sonbaharda tekrar Halenze'ye gider. Orada bu sefer *Haşiyetu Ebu'l-Fetih* ve *İsamü'l-Vad*'i okur. Fakat babası onu eve çağırıldığı için *İsam*'i bitirmeden izne ayrılır ve evlenir. Evlendikten sonra okuyamıyor.⁴⁰ Bir müddet tahsiline ara veriyor.

5 Mühârrem 1368'de (takriben 5 Kasım 1948) Zâhû'ya yerleşip orada bulunan Molla Ahmed'in yanında tahsilini tamamlamak niyetiyle Irak köylerinden

³⁸ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.14-20.

³⁹ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s.1.

⁴⁰ Muhammed Nazım, *en-Nûru's -Sârî*, s.14-18.

Berzur'a gider. Fakat işler niyet ettiği gibi gitmiyor, tahsilini tamamlamaya muvaffak olamaz. Berzur'da üç sene kaldıktan sonra, 1370'de (takriben 1951) babasının isteği üzerine kendi köyüne (Hunûk) döner.

Bir müddet Hunûk'ta kaldıktan sonra 1371'de (takriben 1952) Halenze'ye, hocası Molla Abdulkhakim'in yanına okumaya devam etmek için gider. O esnada kardeşi Şeyh Münevver orada *Şerhu's-Şemsiye* okuyor. O da hocasına "Bende sizi dinlemeye gelebilir miyim?" diye soruyor. Hocası, "Hayır, sen sadece mütalaa et yeter." diye cevap veriyor. Bunun üzerine o da *Şerhu's-Şemsiye*'yi sonuna kadar mütalaa ediyor.

1371, 19 Rabiü'l-Evvel salı günü (takriben 1952) akşama yarım saat kala seydası ona ve kardeşi Şeyh Münevver'e icazetlerini veriyor. İcazetten sonra ikiside *Muhtasar* kitabına başlıyorlar, fakat seydalarının yanında *Muhtasar*'ı bitiremiyorlar. Bu esnada *Şerhul'Akaid*'i mütalaa etmiş, dersler vermiştir. Daha sonra Siirt'e gidiyor. Molla Mustafa'nın yanında *Cem'u'l-Cevam*'i okuyor. Molla Mustafada ona icazet veriyor.⁴¹ Molla Mustafanın yanın da yirmi gün kadar kaldıktan sonra Bitlis'e gider oradan Trabzon'a askere gider.⁴²

1.1.2.1. Hocaları

Şeyh Müşerref, dönemin meşhur birkaç büyük zatın yanında ilim tahsil etmiş ve marifetlerinden payıdar olmuştur. Şeyh Müşerref, bu durumu bir şiirinde şöyle dile getirmektedir.

وغير أبي نالتني آداب سادة فحول غدوا في الناس كالزهر والزهر

ولا سيما عبد الحكيم مُشَرَّفِي ملاذي عمادي قدوتي مرجعي بحري

"Babam'ın dışında da insanların arasında gül gibi kokan, güneş gibi parlayan uzman hocaların terbiyesinden geçtim.

⁴¹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.14-18.

⁴² Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.19.

Özellikle de denizim, müracaat yerim, önderim, dayanağım, sığınağım ve beni müşerref kılan (Üstad Molla) Abdulhakim (hocamın terbiyesinden geçtim).’’⁴³

1. En büyük hocası babası Şeyh Es‘ad-ı Sanî‘dir: Yukarıda ondan bahsetmiştik. Şeyh Müşerref *Elif Ba‘dan Molla Cami‘ye* kadar babasının yanında okumuştur.

2. Seyda Molla Abdullah-i Saruhî (ö.1962/1381): Molla Abdullah, Şeyh Es‘ad-ı Sanî‘nin de hocasıdır.⁴⁴ Şeyh Müşerref, Hunûk‘ta (Gülüçler) okurken Molla Abdullah‘ın yanına iki kere gitmiştir. Bir seferinde, *Hallu‘l-Me‘akid* kitabından birkaç ders okumuştur. Diğer seferinde de *Hedaiku‘d-Dekaik* kitabından birkaç ders okumuştur.

3. Molla Halil es-Siirdî‘nin torunlarından Üstad Molla Tayyip: Şeyh Müşerref, Siirt Kurtalan‘abağlı Aynık‘ta (Gürgöze köyü) Molla Tayyip‘in yanında bir kış kalmıştır. Orada *Molla Cami‘yi* bitirmiş ve *Husamkatî‘ye* başlamıştır.⁴⁵

4. Molla Halil es-Siirdî‘nin torunlarından Üstad Molla Abdulhakim (ö.1965/1385): İkinci büyük hocası Siirt merkeze bağlı Halenze köyünde (Bağtepe mahallesi) tedrisat yapan Üstad Molla Abdulhakim‘dir. Şeyh Müşerref, Üstad Molla Abdulhakim‘in yanında *Fenari‘yi*, *Risaletu‘l-Ved‘i*, *İsamu‘l-Feride‘yi*, *Mesudi‘yi*, *Uluğ‘u*, *Haşiyetu Ebu‘l-Fetih‘i*, *İsamu‘l-Vad‘i* bitirmiş ve *Muhtasaru‘l-Maani‘yi* başından bir miktar okumuştur.⁴⁶

5. Üstad Şeyh Mustafa es-Siirdî el-Hamzevî: Şeyh Müşerref, ‘‘Siirt‘ te her gidişimde onu ziyaret ederdim. Beni çok severdi, bana hep evliyalardan bahsederdi. Özellikle Hazret‘ten (eş-Şeyh Diyaüddin-i Nurşini den) çok bahsederdi.’’ der. Ve onun yanında bir miktar *Şerhu Cem‘u-l- Cevam‘i* okuduğunu söylemektedir.⁴⁷

⁴³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 223.

⁴⁴ Muhammed Nazım, *en-Nûru‘s-Sârî*, s.158-161.

⁴⁵ Muhammed Nazım, *en-Nûru‘s-Sârî*, s.14-18.

⁴⁶ Muhammed Nazım, *en-Nûru‘s-Sârî*, s.14-18.

⁴⁷ Muhammed Nazım, *en-Nûru‘s-Sârî*, s.14-18.

1.1.2.2. İlim İcazeti

Sözlükte “su akıtmak; helâl kılmak, izin vermek, onaylamak, geçerli kılmak” gibi mânalara gelen *cevz* kökünden türeyen *icâzet*, İbn Fâris’e göre “su akıtmak” şeklindeki anlamından hareketle “bir âlimin ilmini talebesine aktarması” mânasında terimleşmiştir. İlk defa kullanıldığı hadis alanında *icâzet*, “hadis rivayetine sözlü veya yazılı izin vermek, rivayet hakkını devretmek” demektir.⁴⁸

Önceleri “öğretimsiz verilen izin ve izin belgesi” anlamında kullanılan icâzet terimi, medreselerin kuruluşundan sonra “belli bir öğretim disiplini içinde bilgi ve rivayet nakletme yetkisi tanıyan belge” anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Kullanıldıkları alana ve konularına göre icâzetlerin başlıcaları şunlardır:

İlmî İcâzet: Kapsamına göre hususi ve umumi olmak üzere ikiye ayrılır. Belli bir ilmin veya bir kitabın tahsilini tamamlayanlara verilen icâzete *hususî icâzet* denir. *Hadis icâzeti*, *ferâiz icâzeti*, *Sahîh-i Buhârî icâzeti*, *şemâil-i şerif icâzeti* gibi.

Umumi İcâzet: Bütün ilimlerin bir âlimden veya medreseden tahsilini tamamlayanlara verilen icâzet ise umumi icâzettir.⁴⁹ Geleneksel medreselerde verilen icâzetlerin tümü umumi icâzetlerdir.

Şark medreselerinde verilen icâzetlerin hepsi el-Allame el-Üstad Molla Halil el-İs’irdî el-Ömerî’ye ulaşırlar.⁵⁰ Dolayısıyla ona Üstadu’ş-Şark denilmiştir.

Şeyh Müşerref, ilim icâzetini dört büyük zattan almıştır. Verdiği icâzetlerin başında kendisine icâzet veren zatların isimlerini sıraile vermektedir.

İlk icâzetini, Irak’a gitmeden önce babası Şeyh Es’ad-ı Sanî’den takriben 1368’den önce almıştır. Şeyh Es’ad, ilim icâzetini babası Şeyh Abdullah’tan almıştır. Şeyh Abdullah ise, ilim icâzetini Seyyid Molla Mustafael-Bedevi el-Halenzi’den almıştır.⁵¹

⁴⁸ Akpınar, Cemil, “Kıraat (icâzet)”, *Türkiye Diyat Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, XXI, 393-400

⁴⁹ Akpınar, Kıraat, *DİA*, İstanbul, 2000, XXI, 393-400

⁵⁰ el-Harrani, İbrahim, *et-Tuhfetü'l-Halidiyye fi Beyan-i'l-İcâzeti'l-İlmiyyeti's-Şar'iyye fi'l-Medarisi't-Turkiyye*, Haşimi Yayınevi, İstanbul, 2017, s.45.

⁵¹ el-Hunûkî, *Haci Ahmed*, (Yzm), Aile Ktp., s. 87.

İkinci icazetini, asıl seydası olan Ebu'l-Hikem Üstad Molla Abdulhakim'den 1371 yılı 19-Rabiü'l-Evvel salı günü almıştır. Şeyh Müşerref, bu iki icazeti de sıra kitaplarını bitirmeden önce almıştır. Normalde bir öğrenci kitaplarını bitirmeden hocası kendisine icazet vermez. Fakat Şeyh Müşerref, hem kabiliyet hem tahsil hem ahlak hem edeb açısından üstün olduğundan ve icazete layık görüldüğünden hocaları kitaplarını bitirmeden kendisine icazet vermeyi uygun görmüşlerdir. Bir şiirinde kitaplarını bitirmeden icazet aldığını şöyle açıklamaktadır:

وقد حصلت لي آخر الأمر فترة وما كملت كتبي وذا أفحش الخسر

ولكن أجازوني فتدريس من يرو ——— م تحصيل علم شغلي من حجج عشري

“İşin sonunda bende bir gevşeklik meydana geldi. Dolayısıyla kitaplarım tamamlanmadı (kitaplarımı bitiremedim) ve bu en büyük zarardır.

Lakin bana icazet verdiler. Ve yirimi yıldır işim ilim tahsil etmek isteyene ders vermektir.”⁵²

Üçüncü icazetini, el-Üstad eş-Şeyh Mustafa el-'İsirdi el-Hamzevi'den almıştır.

Dördüncü icazetini, Rubar köyünde imamken bir ara Diyarbakır'a gider, dönüşünde Silvan'da misafir olur. Orada Molla Muhammed el-Hatib el-'İs'irdî'nin oğlu Molla Hamid'i görür, ondan icazet ister ve o da verir. Molla Hamid, Şeyh Hüseyin-i Basreti'den icazet almıştır. Şeyh Müşerref, “Molla Hamid'e mektup yazıp tarikat icazetini istediğini ve Molla Hamid'in onun mektubana cevap yazmadığını” söylemektedir.

1.1.3. İmamlığı ve Talebe Yetiştirmesi

Şeyh Müşerref, medrese eğitimini bitirdikten sonra ömrü boyunca fahri olarak din hizmeti yürütmüştür. Maaş karşılığında imamlık yapmayı uygun görmemiştir. Ona maaş konusunda danışan herkese de maaş almamasını tavsiye etmiştir. Fahri imamlık yaptığı yerlerde de hiçbir zaman ücret talep etmemiştir.

⁵² el-Hunûkî, *Divan*, s. 223.

İmamlık yaptığı heryerde halk ona hayranlıkla hizmet etmiştir. Evlendikten sonra ilk imamlığını fahri olarak 1367 tarihinde Ramazan ayından başlayarak iki üç ay Erciş'e bağlı Miyê (Gedikdibi) köyünde yapmıştır.⁵³

1368 tarihinde Zahû'ya yakın Berzur adındaki köye hem okumak hem de imamlık yapmak için gitmiş, okumaya muvaffak olamamış fakat üç sene orada fahri imamlık yapmıştır.

1373 tarihinde Rubar köyüne (Yeniaydın) gitmiş, 1383 tarihine kadar orada imamlık yapmıştır.

1383 yılında Serhel köyüne (Tuzcular) gitmiş ve 1387 yılına kadar orada imamlık yapmıştır.⁵⁴

Şeyh Müşerref Serhel'de iken talebeleri Rubar'da kalıyorlardı. Talebelerin bir kısmı büyük talebelerin yanında ders alıyorlardı. Bir kısmı ise Şeyh Müşerref'in yanında ders alıyorlardı. Bunlar gündüz Serhel'e gelip derslerini aldıktan sonra tekrar Rubar'a dönerlerdi.

1387 yılında tekrar Rubar köyüne dönmüş⁵⁵ ve 1398 yılına kadar Rubar'da imamlık yapmıştır.

1398 yılından vefatına kadar (2008) Hunûk'ta babasının yerinde imamlık yapmıştır.

Şeyh Müşerref, imamlık yaptığı her yerde var olan imkânları değerlendirerek ders vermeye gayret etmiştir. Medresede talebe iken bile hocası ona bazı talebelerin dersini verme görevini kendisine tevdi etmiş ve o da onlara ders vermiştir. Mesela medresede iken, Bülbül'ü'l-Kur'an Molla Halil'in oğlu Molla Muhammed'e *Şerhu'ş-Şemsiye* kitabının dersini vermiştir. Fakat onun en büyük tedrisat dönemi Rubar'da olmuştur.

Şeyh Müşerref Rubar'da iken Rubar tam bir ilim merkezi haline gelmiştir. Her taraftan talebeler oraya okumaya gelmişler ve orada kaliteli bir eğitim almışlardır. Yaklaşık yirmi dört sene Şeyh Müşerref Rubar'da tedrisat yapmıştır. Bu dönemde hem fiziki imkânlar hem de iâşe imkânları kısıtlı olduğu için talebeler hem Rubar'dan hem de Rubar'a en yakın köyler olan Serhel (Tuzcular) ve Mehiz'den (İğneli köy) ekmek ve peynir toplayarak iâşelerini sağlıyorlardı. Talebelerin sayısı

⁵³ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s. 30-37.

⁵⁴ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s.181.

⁵⁵ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s.181.

otuzu geçmemiştir. Fakat genelde orada yirmi otuz arası talebe bulunurdu. Ayrıca o dönemde medrese faaliyetleri yasak olmasına rağmen bu fedakârlıklar yapılmıştır.

Hunûk döneminde ise Şeyh Müşerref, daha çok irşad failiyetleri ve müridlerle ilgilendiği için ders vermeye pek fırsat bulamamıştır. Fakat yine de mutlaka her gün bir şekilde birkaç ders vermeye gayret etmiştir ve her zaman ders vermeyi talebelerine de tavsiye etmiştir.

Hunûk'ta onun Rubar'da yetiştirdiği Molla Edhem tefrisat yapmaktaydı. Yetiştirdiği diğer talebeleri ise imamlık yaptıkları her yerde talebeler yetiştirmişlerdir. Örneğin Pervari merkez'de kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî, Rubar'da oğlu Şeyh Muhammed Nazım, Hişet'te (Ormandalı köyü) Molla Abdulhamid, Zirin'de (Göl köyü) Molla Mahmud, Kuriç'te(kışlacık köyü) Şeyh Abdulhakim, Gürpınar'da Molla Abdurrahman ve Şeyh Maşuk, Kêp (Narsuyu) köyünde Molla Osman ve Vilas'ta (Çobanören köyü) ise Molla Ahmed öğrenci yetiştiriyordu.

Şeyh Müşerref, talebeleri her yönüyle yetiştirmeye çalışmış ve aralarına öyle bir bağ ve sevgi yerleştirmiştir ki hepsi birbirlerine son derece saygılı ve merhametliydi. Şeyh Müşerref, özellikle de edep üzerinde çok dururdu. Kıyafetlerinin geniş olmasını emrederdi. Başlarını hiçbir şekilde açık bırakmalarını istemezdi. Sarık veya katlı takke kullanmalarını emrederdi. Kısacası talebe ve ilim ehline yakışan kıyafet ve tıraş emreder, yakışmayan kıyafet ve tıraş da yasaklardı.

Şuanda hemen hemen bölgemizdeki bütün medreselerde asılı olan, talebelere yazdığı meşhur *Gûz û Mewij* (Ceviz ve Kuru Üzüm) adındaki nasihatı, Şeyh Müşerref'in bir öğrencinin ne yapması ve nasıl olması gerektiğini açıkça söylemektedir.

Şeyh Müşerref, bu nasihatın Tahsil Faslı'nda talebelerden öncelikle dürüst olmalarını, yaz kış demeden yorulmaksızın okumalarını, mütalaa etmelerini, metin ezberlemelerini ve yazmalarını ister. Yani dürüstlük, mütalaa, metin ve yazı bir talebenin olmazsa olmazıdır. Hocaya Saygı Faslı'nda da, hocaya saygı ve ikramın farz olduğunu ve saygı göstermeyenin istifade edemeyeceğini, hocaya itaat etmeyenin hocasının kendi cahil nefsi olacağını anlatmaktadır. Arkadaşlarla Muamele Faslı'nda talebelerin birbirleriyle hoş güzel geçinmelerini, Allah için okumalarını, birbirlerine hürmet göstermelerini, özellikle ilimde önde olanlara karşı

daha fazla saygı göstermelerini ve hiçbir zaman kavga etmemelerini istemektedir. Onların Allah'ın özel askerleri olduklarını, ona göre davranmalarını gerektiğini hatırlatıp aksi takdirde Allah'ın rahmet dergâhından uzak kalacaklarını söylemektedir. Ahlak Faslı'nda talebelerin açgözlü olmamaları gerektiğini, şıklık ve süspüs peşinde olmamaları gerektiğini hatırlatmaktadır. Aynı zamanda talebe olmayan kimselerle bağlantılı olmalarının uygun bir davranış olmadığını, yolda yürürken sağa sola bakmanın ayıp olduğunu, yüksek sesle konuşup gülmenin akıllı kişiye münasip olmadığını ve medreseyi temiz tutmaları gerektiğini söylemektedir.⁵⁶ Kısacası Şeyh Müşerref bir talebenin hem Rabbine, hem kitabına, hem hocasına, hem talebe arkadaşlarına, hem de çevresine karşı dürüst olması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi takdirde eksik kalacaktır.

Şeyh Müşerref, talebelerin eğitim ve terbiyelerini eksik etmediği gibi talebeleri eğlendirmeyi de ihmal etmezdi. Bazen ikindi namzından sonra, bazen perşembe, *bir*⁵⁷ (Kürtçe bir oyun adı) denilen oyunu oynamak için onlara izin verirdi. Piknikler (geşt) düzenlenirdi.⁵⁸ Her sene "Kunavan" denilen yere büyük bir piknik düzenlerdi. Her taraftan hocalar, talebeler ve yakın köylerden halk katılırdı. Şeyh Müşerref, talebeler için koşu, uzun atlama ve benzeri müsabakalar düzenlerdi.

⁵⁶ el-Hunûkî, *Guzu Mewij*, (Yzm), Aile Ktp.

⁵⁷ Bir oyunu, iki grup ile oynanır. Gruplardaki oyuncu sayısının önemi yoktur. Eşit sayı ya da adil olması yeterlidir. Bir grup kovalar bir grup kaçır. Esas olan kaçan grup konumunda olmaktır. **Kovalayan grubun** kaçan gruptaki oyuncuların ayak değdirmelerinden koruması gerken futbol topu büyüklüğünde bir taş vardır. Bir kişi sürekli bu taşın yanında durarak taşı korumakla görevlidir. Bir ya da daha fazla kişi taşın etrafında dolanır nöbet tutar. Diğer oyuncular, aralarında iki metre kalacak şekilde taştan dışa doğru düz sıra olur ve kaçan gruptaki oyuncuları kovalar. Sırayı koruyan bir ya da iki kişi de gizli ajan olur. Kaçan gruptaki oyunculardan biri bu taşın ayak değdirirse kovalayan grup nakavt olur (bir sıfır kaybeder) ve tekrar kovalayan grup konumunda kalır. Kaçan gruptaki oyuncuları el değdirme suretiyle oyundan düşürür. Kaçan grubundaki tüm oyuncular oyundan düşmesi ya da kalan az sayıdaki oyuncuların teslim olması durumunda kovalayan grubu raundu kazanır ve kaçan grubu konumuna geçer. **Kaçan grub**, kovalayan grub etrafında genişçe bir halka şeklinde konum alır. Sürekli **bir yapma** hamlesi (yani kovalayan grubun arasından geçme) yapar veya taşın ayak basma hamlesi girişiminde bulunur. Kaçan grubtaki oyuncular kovalayan grubun koruduğu taşın ayak basmak veya kovalayan tüm oyuncuları oyundan düşürmek suretiyle raundu kazanmaya çalışır. Kaçan grubtaki oyuncular bu taş ile bir ya da daha fazla kovalayan oyuncu arasında kovalayan oyuncuların kendilerine el değmemesini sağlayarak geçmek suretiyle o oyuncuları oyundan düşürürler, buna **bir** denir. Bir yapan oyuncu durmadan kaçır. Kovalayan grubtaki ve bırı yapılan yani oyundan düşürülecek oyunculardan bir veya daha fazla kişi onu kovalar. Kovalayan oyuncu durmadığı takdirde bu bir hamlesi devam eder. Kovalayan oyuncu kaçan yani bir yapan oyuncuya el değdirirse bir yapan oyuncu başarısız olur ve oyundan düşer. Ama kovalayan oyuncu kovalamaktan vazgeçip durursa bu bir hamlesi başarılı olarak sonuçlanmış olur ve bırı yapılan oyuncular oyundan düşer. İkinci defa bırı yapılan oyuncu kesin olarak düşer ve devam eden kovalamaları bırakır. Aynı anda birden fazla bir hamlesi ve taşın ayak değdirme girişimleri yapılabilir. Bu şekilde tüm kovalayan oyuncuların oyundan düşürülmesi ile ya da az sayıda kalan oyuncuların teslim olması ile kaçan grubu raundu kazanır ve konumunu koruyarak devam eder. (Muhammed Sami Özcan)

⁵⁸ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 43-48.

Kazananları ödüllendirirdi. Kunavan denilen yere varmadan önce küçük bir tepe mevcuttur. Özellikle o tepenin başından aşağıya doğru talebelere koşu yarışı yaptırır. Hedefe ilk varan talebeyi ödüllendirirdi. Kendisi de kırk yaşına gelmeden önce talebelerle *bır* oynardı. Fakat kırk yaşından sonra büyük talebelerle oynamamış ancak arasıra küçük talebelerle onların hatırı için oynadığı olmuştur. Oyun hakkında talebelerin gönüllerini hoş etmek için şiirler yazmıştır.⁵⁹

Hunûk'ta şu anda (2019) Şeyh Müşerref'in dergâhına bakan oğlu Şeyh Muhammed Vefa'nın idaresinde altmış küsur talebe, Şeyh Müşerref'in kurduğu düzene göre ilim tahsil etmektedirler. İrşat failiyetleri de devam etmektedir.

1.1.3.1. Yetiştirdiği Talebeler

Bölgenin her tarafından insanlar gelip Şeyh Müşerref'in yanında okur, onun marifet denizinden nasiplenirdi. Kimisi okumasını bitirip icazete nail olur, kimisi de nasip olduğu kadar payidar olurdu. Gelen hiç kimse mahrum dönmezdi. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Şeyh Müşerref'in talebeleri sayıca çok olduğu için burada sadece kendisinden icazet alan başlıca telebelerinin isimlerine yer verilecektir.

1-Kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî. (Üstad Molla Abdulhakim'den de icazet almıştır.)⁶⁰

2- Kardeşi Şeyh Hifzullah.

3- Oğlu Şeyh Muhammed Nazım.

4- Oğlu şeyh Muhammed Asım.⁶¹

5-Amcazadesi Molla Ahmed.

6- Amcazadesi Molla İsmail Acar.

7-Amcazadesi Molla Abdurrahman Toğluk.

8- Amcazadesi Şeyh Abdulhakim Acar.

9-Yeğeni Muhammed Hüseyin Özcan.

10-Yeğeni Esat Özcan (şifahen).

11-Torunu Muhammed Habib Özcecal.

12-Seyyid Muhammed Salih el-Hişetî.

⁵⁹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.43-48.

⁶⁰ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.43-48.

⁶¹ el-Çani, Sabahaddin, *'Ulemaunamin'l- Muderrisin fi'l-Karn'l-'İşrin*, Daru'r-Ravda, istanbul, 2016, s. 400-402.

- 13-Seyyid Muhammed Şefik el-Hişetî.
- 14-Molla Abdurrahman es-Sisemî.
- 15-Molla Harun el-Mucahdi et-Tillovî.
- 16-Şeyh Ahmed el-Medresî.
- 17-Molla Abdulhamid el-Hişetî.
- 18-Molla Mahmud el-Hunûkî.
- 19-Molla Abdurrakib Totizade.
- 20-Molla Edhem el-Hunûkî.
- 21-Molla Abdullatif el-Meytisî.
- 22-Molla Mahmud el-Mardinî.
- 23-Molla Taha es-Saruhî.
- 24-Molla Su'ad el-Mucahi et-Tillovî.

Bu, araştırmalarım esnasında ulaşabildiklerimin listesidir. Bunlar dışında başka mucazlar da olabilir.

1.1.4. Tasavvufa İntisabı

Bilindiği üzere Şeyh Müşerref, tasavvuf ehli bir ailede doğup büyümüştür. Babası, dedesi ve büyük dedesi yukarıda zikrettiğimiz gibi bölgedeki Nakşibendiyye tarikatının büyük şeyhlerindendirler. Büyük dedesi Şeyh Es'ad-ı Evvel, Şeyh Salih-i Sipki'nin postnişini idi. Dedesi Şeyh Abdullah, Şeyh Hüseyin-i Basreti'nin halifesi idi. Babası Şeyh Es'ad-ı Sanî, Şeyh Abdullah'ın halifesi idi. Anne tarafından baktığımızda ise dedesi Seyyit Muhammed Emin-i Arvasî, Seyyit Fehim-i Arvasî'nin halifesi olduğunu görüyoruz. O da Seyyit Taha Nehri'nin halifesidir. Dolayısıyla Şeyh Müşerref doğuştan tasavvuf mensubudur diyebiliriz.

Hacı Ahmed adındaki kitabında, Şeyh Müşerref şöyle yazmaktadır: “Hacı Ahmed! Eğer her bir tüyümüzün yerinde bir dilimiz olsa ve o diller ile Allah'a şükretsek Allah'ın nimetlerinin hakkını eda edemeyiz. Çünkü Allah bizi var ettiği gibi biz bu büyüklerin nefeslerinin altında yetiştik, onların ekmeği ve suyu ile büyüdük. Biz daha bir şey görmeden ve bilmeden, kalbimiz boş iken onların muhabbeti o boş kalbimize yerleşti ve o kalbin tamamını kapladı, başka hiçbir şeye yer bırakmadı. Ya Rabbi! Rahmetinle ve habibin Muhammed sallallahu aleyhi ve

sellem hürmetine sen o muhabbeti ziyade eyle ve hayatımızı, ölümümüzü ve haşrımızı o muhabbet üzerine eyle. Âmin.”⁶²

İşte bu güzel şükür ve dua ibaresinden de anlaşılmalıdır ki Şeyh Müşerref dünyaya geldiği gibi tasavvuf ehlinin himayesinde yetişip büyümüştür. Ve bu ortam ona çok şeyler kazandırmıştır. Bununla birlikte Şeyh Müşerref, takriben onyaşlarında iken sürekli olarak babasının hatme halkasına katılmış ve babasının yanında tevbe etmiştir.⁶³ Sonra kendisine ders ve ilim icazeti veren el-Üstad eş-Şeyh Mustafa el-İsirdi el-Hamzevi'nin yanında da tevbe etmiştir. Daha sonralarda Şeyh Mustafa Kemaleddin'in yanına gider ve tam tasavvuf icazetini alır. Bu konuyu ileride *Şeyhleri* başlığında detaylı olarak anlatacağız.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Şeyh Müşerref'in baba ve dedeleri Nakşbendiyye tarikatının şeyhleri idi. Dolayısıyla Şeyh Müşerref'in tarikatı da Nakşbendiyye tarikatıdır.⁶⁴

1.1.4.1. Şeyhleri ve Tarikat İcazeti

Şeyh Müşerref, üç farklı zata intisap emiştir. Bu zatların her birinin şeyhleri farklı yoldan Mevlâna Halid'e ulaşmaktadır. Yani bir silsile Şeyh Halid-i Cezeri'den, biri Seyyid Taha Nehri'den, diğeri de Şeyh Osman Tavile'den Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'e varmaktadır.

a- Babası Şeyh Es'ad-ı Sanî: Şeyh Es'ad-ı Sanî, Şeyh Müşerref'e hilafet vermiştir.⁶⁵ Şeyh Es'ad-ı Sanî hem babası Şeyh Abdullah'tan hem de Şeyh Hüseyin-i Basreti'nin oğlu Şeyh Celaleddin'den hilafet almıştır.⁶⁶ Şeyh Abdullah ve Şeyh Celaleddinin ikisi de Şeyh Hüseyin-i Basreti'nin halifeleridir.⁶⁷ Şeyh Hüseyin, babası

⁶² el-Hunûkî, *Haci Ahmed*, s. 21-23.

⁶³ el -Hunûkî, *Adanalı Muhammed*, (Yzm), Aile Ktp., s.1-3.

⁶⁴ Nakşbendiyye Tarikatı, Muhammed Bahaeddin Nakşbend Buhari (ö.791/1389) tarafından kurulmuştur. Şah-ı Nakşbend adıyla anılan Bahaeddin Buhari, Buhara yakınında kasr-ı arifandandır. Çocukluğundan itibaren tasavvuf muhitinde büyüdü. Babası Hacegan yolunun ulularından Hacı Muhammed Baba Semmasi'nin (ö.740/1339) müridiydi. Semmasi onun eğitimini halifesi Emir Külal'e havale etti. Bu yüzden Bahaeddin'in sohbet ve irşat şeyhi Emir Külal, üveysi müridi ise Abdulhalik Gucdüvani (ö.595/1199)'dir. Gucdüvani, Bahaeddin Nakşibend'den yıllar önce vefat etmiş olmasına rağmen aralarındaki meşreb benzerliği sebebiyle üveysi bir yakınlık olmuştur. Abdulhalik Gucdüvani de Şah-ı Nakşbend de hafi zikri cehri zikre tercih etmişlerdir. Bahaeddin Nakşibend'in Yesevi şeyhlerinden Kasım Şeyh ve Halil Ata'ya intisabı vardır. (Bkz. Yılmaz, *Tasavvuf Ve Tarikatlar*, s. 257.).

⁶⁵ el-Hunûkî, *Haci Ahmed*, s.78-79.

⁶⁶ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 160-161.

⁶⁷ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 161.

Şeyh Halid-i Zibari'nin halifesidir.⁶⁸ Şeyh Halid, Şeyh Muhammed-i Ayni'nin halifesidir.⁶⁹ Şeyh Muhammed, Şeyh Salih-i Sipkî'nin halifesidir.⁷⁰ Şeyh Salih, Şeyh Halid-i Cezerî'nin halifesidir.⁷¹ Şeyh Halid-i Cezerî, Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'ın halifesidir. Zü'l-Cenahayn'dan sonrası ise malumdur.

b- Şeyh Mustafa el-İs'irdi: Şeyh Müşerref'in bu zatın yanında tevbe etmiş olduğunu biliyoruz.⁷² Fakat kendisine hilafet verip vermediğine dair herhangi bir kaynakta bir bilgiye rastlamadık. Şeyh Mustafa el-İsirdi, Hazret-i Nurşini (Şeyh Diyauddin)'in halifesidir.⁷³ Hazret, Şeyh Fethullah-ı Verkanisi'nin halifesidir.⁷⁴ Şeyh Fethullah, Hazret'in babası Şeyh Abdurrahman-ı Taği'nin halifesidir.⁷⁵ Şeyh Abdurrahman, Seyyit Sıbğatullah (Ğavs-ı Hizan)'ın halifesidir. Ğavs-ı Hizan, Seyyit Taha Nehri'nin halifesidir.⁷⁶ Seyyit Taha, Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'ın halifesidir. Bundan sonrası malumdur.

c- Şeyh Mustafa Kemaleddin el-Erbilî (ö.1986/1406)⁷⁷ Şeyh Müşerref'in, mürşid-i kâmil arayışının neticesinde bulduğu ve yanında amel ettiği asıl şeyhi el-Erbilî'dir. Şeyh Mustafa Erbilî, babası Şeyh Ebu Bekir Ğiyasuddin'in halifesidir. Ğiyasuddin, Şeyh Osman Siracuddin Tavile'nin halifesidir. Siracuddin Tavile, Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'ın halifesidir. Bundan sonrası malumdur.

Şeyh Müşerref, yukarıda söylediğimiz gibi daha küçük yaşlarda tevbe edip mensup olmuştur. Fakat *Adanalı Muhammed* adındaki eserinde şöyle yazmaktadır: "Başlangıçta yaptığım intisab ve tevbeler sadece teberrük içindi. Niyetim, ne zaman bir mürşidi bulursam sadece teberrük için değil gerçek anlamda tevbe etmekti."⁷⁸ Zaten daha sonra Irak'a gider ve Şeyh Mustafa el-Erbilî'nin yanında amel eder.

⁶⁸ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, (Yzm.) Aile Ktp. s. 82.

⁶⁹ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, s. 82.

⁷⁰ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, s. 82.

⁷¹ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, s. 82.

⁷² el-Hunûkî, *Adanalı Muhammed*, s.1-3.

⁷³ el -Hunûkî, *Adanalı Muhammed*, s.1-3.

⁷⁴ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, s.79

⁷⁵ el-Hunuki, *Mele Alaeddin*, s.79-80

⁷⁶ Kavak, Abdulcebbar, *Hakkari'den Yükselen İlim ve Tasavvuf Güneşi Seyyid Taha-i Nehri Hayatı, Tasavvufî Yönü ve Tesirleri*, Vameda Ofset Matbaa, Van, 2016. , s.50.

⁷⁷ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 201.

⁷⁸ Şeyh Müşerrefin "Adanalı Muhammed" diye hitap ettiği şahıs, aslen Pervariye bağlı Rubar köyündendir. Adana'da ikamet ettiği için ona "Adanalı" diye hitap etmiştir.

1.1.4.2. Mensub ve Halifeleri

Şeyh Müşerref'in Siirt, Van ve çevre illeri başta olmak üzere Türkiye'nin birçok yerinde, Irak ve Arabistan'da mensup ve müridleri vardır.

Şeyh Müşerref, hatme okuma iznini birçok kişiye vermiştir. Hilafeti (Tarikat İcazeti) ise sadece şu iki kişiye vermiştir.⁷⁹

a-Şeyh Muhammed Nûrî: Şeyh Müşerref'in kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî, 05.05.1934 tarihinde Hunûk'ta doğmuş, küçük yaşta ilim tahsiline başlamış ve ilk eğitimini babası ve abilerinin yanında aldıktan sonra halanzede Üstad Molla Abdulhakim'in ve abisi Şeyh Müşerref'in yanında tahsilini tamamlamıştır. Hem Molla Abdulhakim'den hem de Şeyh Müşerref'ten ilim icazetini almıştır. Askerliğini yaptıktan sonra evlenmiş ve Pervari merkezine yerleşmiştir. Takriben 1963-66 yılları arasında Pervari'nin Deştetan (Gölgeli) köyünde, 1975-78 yılları arasında yine Pervari'nin Mehiz(İğneli) köyünde imamlık yapmış ve orada tedrisat yapmıştır. Geri kalan yıllarını Pervari'de geçirmiş ve orada kendi medresesinde tedrisat yapmıştır. 1986 yılında Van'a taşınmış, 1986-87 yıllarında Van Gürpınar'a bağlı Sükünüs (Aşağıalıc) köyünde, 1987-89 yılları arasında Araz (Özlüce) köyünde, 1989-92 yılları arasında Van merkeze bağlı Ayanıs köyünde ve 1992-2010 yılları arasında yine Van merkeze bağlı Koçeri (Güveçli) köyünde imamlık yapıp talebe yetiştirmiştir. Daima fahri olarak görev yapmış, resmi görev tekliflerini kabul etmemiştir. 2010 tarihinde İstanbul'a taşınmış olup halen İstanbul'da ikamet etmektedir.⁸⁰

Şeyh Müşerref, Şeyh Muhammed Nûrî 'yi mutlak bir şekilde halife tayin etmiştir. Şeyh Müşerref'in her konuda ailesinin de müridlerinin de Şeyh Muhammed Nûrî 'yi takip etmeleri konusunda tavsiyesi vardır.

b- Seyyit Şeyh Abbas es-Samirâi el-Irakî: Şeyh Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî* adındaki eserinde Şeyh Müşerref'in bu zata tarikat icazetini verdiğini yazmaktadır. Ve bu zata verilen icazeti adı geçen eserde kaydetmektedir.⁸¹

⁷⁹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.142.

⁸⁰ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.153.

⁸¹ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.142.

1.1.5.Vefatı

Akciğer kanseri hastası olan Şeyh Müşerref, Miladi 19 Mart 2008/Hicri 11 Rebiu'l-Evvel 1429 / Rumi 6 Mart 1424 tarihinde, çarşambayı perşembeye bağlayan gece, Mevlid Kandili'nde, saat 21:12'de, Siirt merkezde bulunan oğlu Şeyh Muhammed Şifa'nın evinde vefat etti. Orada Üstad Molla Bedreddin Sancar ve Üstad Molla Burhaneddin Mücahidi onun gusül ve tekfin işlerini yaptıktan sonra, naaşını Siirt merkezde bulunan büyük oğlu Şeyh Muhammed Nazım'ın evine getirdiler ve orada takriben sabah saat 09:00'a kadar üzerinde Kur'an'ı Kerim okudular ve Üstad Molla Hüseyin-i Sisemî orada cenaze namazını kıldırdıktan sonra Siirt Sancaklar Çarşı Camisine götürdüler. Orada Üstad Molla Bedreddin Sancar büyük bir kalabalığın önünde cenaze namazını kıldırdı.⁸²

Cenaze namazı kılındıktan sonra çok büyük bir kalabalık eşliğinde(öyle bir kalabalık ki daha önce Siirt'in hiçbir cenazede böyle bir kalabalığa şahit olmadığı söylenmektedir) Şeyh Süleyman Mezarlığı'na taşındı ve orada defnedildi.

Vefat etmeden önce Şeyh Süleyman Mezarlığı'nda defnedilmesini buyurmuştu. Sebebi ise o mezarlıkta medfun olan Üstad Molla Halil el-İs'irdi'ye yakın olmaktır. Çünkü Şeyh Müşerref'in, Üstad Molla Halil'e karşı duyduğu muhabbet çok farklı idi. Aynı şekilde Molla Halil'in eseri olan *Nehcu'l- Enam*'ı çok beğeniyor ve çok tavsiye ediyordu. Öyleki her yazdığı nasihatte *Nehcu'l-Enam*'ı övmüş ve kurtuluşun *Nehcu'l-Enam*'da olduğunu söylemekten geri kalmamıştır.

Definden birkaç ay sonra, Hacı Şakir Sancak tarafından kabrin üstünde bir kubbe yapıldı. Vefat ettiğinden bugüne dek her gün kabri üstünde Kur'an'ı Kerim okunmaktadır.

1.2. ŞAHSİYETİ

Şeyh Müşerref gibi yaşadığı çevreye damgasını vurmuş, Türkiye ve Irak'ın ilim ve tasavvuf hayatında iz bırakmış bir edip ve mutasavvıfın anlaşılabilmesi ancak kişiliğinin, eserlerinin ve düşüncelerinin iyi irdelenmesi ile mümkündür. Bu başlık altında onun edebi ve tasavvufi şahsiyeti üzerinde durulacaktır.

⁸² Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.138-140

1.2.1. Edebi Şahsiyeti

Şeyh Müşerref, bir kaç farklı medresede farklı hocalardan Arapça eğitimi almış, hem dini ilimlerde hem de edebi ilimlerde büyük bir yer edinmiştir. Yüzlerce kişi onun yanında okumuş, Âlimler yetiştirmiş ve ardından ondan fazla eser bırakmıştır. Eserleri çoğunlukla Arapça'dır. Bir kaç tanesi de Kürtçe'dir. Bazıları manzum bazıları ise mensurdur. Akıcı ve kolay anlaşılır bir dil kullanmıştır. Hiç şüphesiz Şeyh Müşerref'in edebi şahsiyeti, dört dilde yazdığı divanında ortaya çıkmaktadır. Çünkü divanına baktığımızda yazdığı manzumeler farklı vezinler ve farklı dillerde olmasına rağmen vezinde ve manada herhangi bir sıkıntı göremeyiz.⁸³

Şeyh Müşerref'in şiirlerinde, farklı yöntemleri görmek mümkündür. Örneğin Arapça şiirlerini ele aldığımızda bazen bir şeyi anlatmak için bir kelimeyi verdiğini ve o kelime üzerinde bazı işlemler yaparak başka bir kelimeye çevirdiğini görürüz. Bunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki şiiri örnek olarak incelemek istiyoruz. Aynık (Gürgöze) köyünde talebe iken bir gün talebeler ona “Sen Şeyh Masum'a(Şeyh Mahmud-i Zukaydi'nin oğlu) bir şeyler yazsaydın da o da köylülere deseydi de bize odun getirselerti.” derler. O da Şeyh Masum'a şu iki beyti yazar:

من الطحلب اللام احذفنَّ وقدَّما على طائه تا الحاء ثم افتحنهما

وبعده يا مولى تأمله وافتكر لتعلم ماسلناه عنك وتفهما

“طحلب kelimesinden lam'ı (ل) kaldır, ha(ح) harfini ta(ط) harfinden önce oku, sonra ikisini de fetheli oku,(حَطَب) olur. (Odun demektir.) Sonra senden istediğimizin anlaşılması için düşünün efendim!”⁸⁴

Görüldüğü gibi bu şiirde *hateb* (حَطَب) demek istiyor fakat doğrudan *hateb* kelimesini kullanmıyor yerine *tuhleb* (طحلب) kelimesini kullanıyor ve *hatebe* çeviriyor.

Başka bir şiirinde de *Maşuk* kelimesinden *Müşerref* kelimesini türetiyor.⁸⁵

⁸³ Sönmez, *Dîwana Şêx Muşerref*, s. 8-10.

⁸⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 328.

Bazen de şiiirlerinde şunu görürüz: Kendisine hediye edilen nesnenin ismini söylemek istediğinde, hediyenin ismi kaç harftan oluşuyorsa, okadar beyit yazar ve sırası ile o isim hangi harfle başlamışsa ilk beyit o harfle başlar ve sıra ile devam eder (Akrostiş şiiir). Bu şekilde hem teşekkür etmiş oluyor hem de nesnenin adını vermiş olur. Örneğin Molla Bedreddin tarafından kendisine hediye edilen harita (خریطه) yı şu beş beyitle ifade eder:

خليلي قد أهدى إلي تحية	حوت هذه الدنيا من البر والبحر
رعت مقلتي في روضها وتلذذت	بأثمارها واستنشقت ذاكي العطر
يمينا لقد نالت بما الروح راحة	لما قد رأت فيها شعاعا من البدر
طربت بما إذ فاجأتني بغدوة	وأضحيت مفراحا ومنشرح الصدر
هدية هذا الخل عادت حياتنا	أوائل أسطار إذا قلتها تدري

“Dostum, bana deniz ve karayı (bu dünyanın tümünü) kapsayan bir şey hediye etti.

Gözüm bahçelerinde gezindi, meyvelerinden lezzet aldı ve hoş kokularını kokladı.

Yemin ederim, ruhum, (o hediyenin içinde) Bedir'den parıltılar gördüğü için rahata kavuştu!

Sabah birden elime geçince çok sevindim! Ona çok sevindim ve göğsüm ferahladı.

Bu dostun hediyesi hayatımız oldu. Bu şiiirlerin baş harflerini söylediğinde bu hediyenin ne olduğunu anlıyacaksın.”⁸⁶

Görüldüğü gibi bu beş beyitten ilki, ha (ح) ile başlamış, ikincisinin ra (ر), üçüncüsünün ye (ي) , dördüncüsünün ta (ط) , beşincisinin ise he (هـ) ile başladığı görülüyor ve sonuç olarak harita (خریطه) çıkıyor.

⁸⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 225.

⁸⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s. 232-233.

Bazen de şiirinde, kendisinin *kulleteyn* (havuz) adını verdiği yöntemi kullanır. Yani bir şiir dört beyitten oluşuyorsa bu beyitlerin tüm mısraları aynı harfle başlar ve aynı harfle son bulur. Aşağıdaki kaside buna örnektir:

حافظ إلهي حجي طه والفلاح حالا وفي العقبى له هب والنجاح
حاجاته سهلها وارزقه المباح حابته لما رأيته ذا صلاح
حالاته أدب كذا حسن المزاج حازت به روجي سرورا وانشرح
حارب عدوه رب واحمه في الرواح حاوته فرأيت كالتفاح فاح

“İlahi, Hacı Tahayı koru ve ona hem şimdi (Dünyada) hem de Ahirette kurtuluş ve başarı nasip et!

Onun işlerini kolaylaştır ve ona helal nasip et! Onu salahlı görünce ona sevgimi gösterdim.

Onun davranışları ve espirileri hep edeb çerçevesindedir. Ruhum onunla bütün sevinç ve ferahı elde etti.

Rabbim! Onun düşmanına savaş aç ve onu gece vakitlerinde (her zaman) koru! Onunla konuştum baktım ki elma gibi (güzel) kokuyor.”⁸⁷

Bu manzumede de gördüğümüz gibi bütün misraların baş harfi ile son harfi aynıdır.

Şeyh Müşerref, hocası Molla Abdulkakim ile birlikte karşılıklı şiirler yazmışlardır. Hocası onun şiirlerini beğenmiş ve bazen de eleştirip düzeltmiştir. Örneğin Şeyh Müşerref, hocasına şu iki beyti yazmıştır:

أستاذ أهل الأرض صنت من المكر أجب من أتى الباب جوابا عن الفكر
يروم دوا من أبغضته حبيبة كشمس فلا تدنو إليه من الوكر

⁸⁷ el -Hunûkî, *Divan*, s. 302.

“Ey yeryüzü halkının hocası! (Allah) seni tuzaklardan korusun. Kapına gelene cevap ver!

Güneş güzelliğinde olan bir sevgilinin kendisini kızdırdığı âşık, bu duruma çare arıyor fakat yine de sevgilisi yuvasından çıkmıyor.”⁸⁸

Hocası bu beyitleri inceler ve şu şekilde düzeltilmesini ister:

أستاذنا! عوفيت من داء ذي المكر أجب من أتى يرجو جوابا عن الفكر
يروم دوا من أبغضته حبيبة كشمس فلا تدنوه فاحترار في الأمر

“Ey hocamız! (Allah) seni tuzak kuranların hastalığından korusun. Gelip cevap bekleyen şahsa cevap ver!

Güneş güzelliğinde olan bir sevgilinin kendisini kızdırdığı âşık, bu duruma çare arıyor fakat yine de sevgilisi ona yaklaşmıyor dolayısıyla (âşık) ne yapacağını şaşırıp kalmıştır.”⁸⁹

Sonra ona cevaben şu üç beyti yazar.

أوقاد ذهن فائقا أدكيا العصر ومستخرجا صيد المعاني من الوكر
سئلت وأبدعت بسؤلك يا فتى علاجا لمن ألقاه حبه في المحر
علاجه شرعا صبره عن لقاءه وإلا فحيّا يدفن النفس في القبر

“Ey yuvalarından mana avlarını çıkararak ve çağın zekilerinden üstün olan keskin zekâlı!

Sen sevgilisinin ayrılık hicranına attığı kişinin ilacını sordun ve güzel bir şekilde sordun ey deli kanlı!

Şeriata göre onun ilacı sevgilisinden ayrı kalmaya sabretmesidir. Yoksa diri diri kendini mezara koyacaktır.”⁹⁰

⁸⁸ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s. 6-7.

⁸⁹ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s. 6-7.

Siirt ve çevresinde Arapça şiir yazdığını bildiğimiz (Üstad Molla Halil el-İs'irdî'nin ailesi dışında) Şeyh Hazin'in oğlu Şeyh Şerefeddin, Şeyh Muhammed-i Hattab'ın oğlu Şeyh Celaleddin, Molla Bedreddin Sancar ve eski Kurtalan müftüsü Molla Fethullah gibi meşhur âlimlerin içinde Şeyh Müşerref'in adı ön sıralarda yer almıştır.⁹¹ Bunların hepsi Şeyh Müşerref'in edebi şahsiyetinin güçlü olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca Şeyh Müşerref'in ne manzum ne de mensur yazılarında tekellüf yoktur.

Şeyh Müşerref Arapça gramerinde gayr-ı münzarif sebeplerinden olan t'arif, ismi inne'nin tab'ileri, sarfta i'lal olmayan şaz fiiller vb. bazı ihtilaflı konuları da manzum olarak ele almıştır.

Molla Yunus'un Kürtçe mensur olarak yazdığı zuruf adındaki eserini Şeyh Müşerref Arapçaya manzum olarak çevirmiş ve *Tehiyyetu'l-etfal* adını vermiştir.

Şeyh Müşerref, farklı konu ve farklı vezinlerde seksene yakın kürtçe kasideler yazmıştır. Bu kasidelerde farklı canlıların ve bitkilerin isimlerini kullanmış ve kasidelerine renk katmıştır.

Şeyh Müşerrefin Farsça olarak yazdığı on küsür Farsça manzumeleri ve mevlana Caminin farsça olarak yazdığı *Lüccetü'l-esrar* adındaki eserine yazdığı Arapça şerhi Şeyh Müşerrefin Farsçayı da iyi kullandığını göstermektedir. Şeyh Müşerref, az da olsa Türkçe kasideler de yazmıştır. Örnek olarak şu aşağıdaki yakarış verilebilir.

گناهمنده حساب یوقدر مدد سن یا رسول الله	بوگون یارا لرم چوقدر مدد سن یا رسول الله
مدد سن یا رسول الله بنا بیر چارئ بلمم	گنهکارم سکونم یوق یقوم آغر بو دنیاده
مدد سن یا رسول الله یورولدم بو فنا حالده	یولی بلمم نه بلکم قار قرانلق گيجده قالد
مدد سن یا رسول الله بنا بیر رهبری بلمم	گیري قالد اوزاقم بك قفام یوقدر گوزم گورمز
بنا هیچ بیر طیب یوقدر مدد سن یا رسول الله	جگر له قلبي یاندردی بنم آتش گي دردلر

⁹⁰ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s. 6-7.

⁹¹ Kamer, Muhammed Enis, *Menhelu'l-ğalil min nazmi beyti'l-Halil*, yy., 2016, s. 9.

بنم قلمده درد لر وار فقط هپسندنه طور اوج در بو اوج له راحتم هيچ يوق مدد سن يا رسول الله
اولم وقتنده بلمم هيچ كه ايمانم فالر بنده ويا خود فالرم محروم مدد سن يا رسول الله
او خالي هم قرانقلی قبرده توپراق آلتنده جواب ويرمسي بك ظوردر مدد سن يا رسول الله
نه درسن يوم محشرده بنا او سيد عالم شفاعتچي اولاجقمي مدد سن يا رسول الله
إلهي بك رجاكارم بزي هر ايكي عالمده ايلردن اوزاق ائمه مدد سن يا رسول الله
صلاة ايله سلام هر آن او فخر العالمه اولسن اونونله آل و اصحابه اونونله جمله اهل الله

“Bu gün yaralarım çoktur, Meded Sen Ya Resulallah! Günahımda hesap yoktur, Meded Sen Ya Resulallah!

Günahkarım, sükûnum yok, yüküm ağır bu dünyada. Bana bir çareyi bilmem, Meded Sen Ya Resulellah!

Yolu bilmem ne bilgim var, karanlık gecede kaldım. Yoruldum bu fena halde, Meded Sen Ya Resulallah!

Geri kaldım, uzağım pek, kafam yoktur, gözüm görmez. Bana bir rehberi bilmem, Meded Sen Ya Resulallah!

Çiğerle kalbı yandırdı, benim ateş gibi dertler. Bana hiçbir tabip yoktur, Meded Sen Ya Resulallah!

Benim kalbimde dertler var, fakat hepsinden zor üçtür. Bu üçle rahatım hiç yok, Meded Sen Ya Resulallah!

Ölüm vaktinde bilmem hiç ki, imanım kalır bende. Veyahut kalırım mahrum, Meded Sen Ya Resulallah!

O hali hem karanlıklı, kabirde toprak altında. Cevap vermesi pek zordur, Meded Sen Ya Resulallah!

Ne dersin yevmi mahşerde, bana o seyyid-i alem. Şefaatiçi olacak mı? Meded Sen Ya Resulallah!

İlahi! Pek ricakarım, bizi her iki alemde, iyilerden uzak etme, Meded Sen Ya Resulallah!

Salat ile selam her an o Fahru'l-Aleme olsun. Onunla âlu ashabla, onunla cümle ehlullah.’⁹²

1.2.2. Tasavvufi Şahsiyeti

Şeyh Müşerref, doğumundan vefatına kadar tasavvufi bir ortamda hayatını sürdürmüştür. Daha küçük yaşlarda babasının hatmesine katılmış ve tevbe etmiştir. Öyleki babası onun hakkında “Müşerref’in berraklığı çocukluğunda ortaya çıkmıştır. Rabbim, sen onu rahmetinle koru ve istikamet üzerine hayatını sürdür!” diyerek övgü ve niyazda bulunmuştur.⁹³

Hocası Molla Abdulhakim, bir şiirinde onu şöyle övmektedir.

سيماالاکابر مع حداثة سنه منه تلوح لمن تفرس منصفاً

“Yaşı küçük olmasına rağmen, insafı ve dikkatli bakan kimseler, onda büyüklerin simasının parladığını farkeder.”⁹⁴

Şeyh Müşerref, sünnet-i seniyyeye ve tasavvuf adabına sımsıkı bağlı, dünyayı elinin tersi ile iten, vefa, sevgi, tevazu, cömertlik, hilim, sabır ve nice güzel hasletin simgesi olan bir şahsiyettir.

Şeyh Müşerref, tarikat icazetini aldıktan sonra irşat için her çabayı göstermiş ve Pervari'nin köylerine seferler yaparak halkı irşat etmiştir.⁹⁵ Bazen de Adana, Mersin gibi şehirlere de irşat için gitmiştir. Daha önce ailesinin Nakşbendiyye tarikatının mensupları olarak yürüttükleri irşat failiyetlerinden dolayı bu alana yabancı olmayan Şeyh Müşerref'in irşat hususunda zorluk yaşamadığı söylenebilir. Her cuma akşamı hatme okumuştur ve bu hatmelere çevre köylerden katılanlar olmuştur. Şeyh Müşerref, talebelerini manevi terbiyeden geçirmiş, ilim ve tedrisatın yanısıra tasavvufi sohbetlerle onlara manevi eğitim vermiştir. Ehil gördüğü talebelerine görev yaptığı yerde hatme okuma izni vermiştir.

Şeyh Müşerref, tasavvuf büyüklerine son derece saygılı bir kişiliğe sahiptir. İlmi ve tasavvufi sohbetlerinde onların hayatlarından örnekler vermiş ve onların sözlerini mürit ve talebelerine aktarmıştır. Hatta bununla da yetinmeyerek Mevlâna

⁹² el-Hunûkî, *Divan*, s. 58-60.

⁹³ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 25.

⁹⁴ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.212.

⁹⁵ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 35-36.

Halid'in Farsça olarak kaleme aldığı *Rical-i Silsile-i Nakşbendiyye* manzumesini Kürtçe olarak nazmetmiştir.⁹⁶

Şeyh Müşerref, bir mürşidi kâmilde olması gereken tüm meziyetlere sahip, olmaması gereken hasletlerden uzak, Peygamber (s.a.s.) ve ailesinin sevgisi ile dolu, selef-i salihinin çizgisinde yürüyen, ilim veya şeyhlik iddiasında bulunmayan, herkesi kendinden büyük gören, başkasını kendisine tercih eden, hak ve hukuka riayet eden bir şahsiyettir.

Şeyh Müşerref'in, genç yaşta yazdığı bazı şiirlerindeki abartılar, övgüler veya yergiler için yazdığı divanda daha sonraki yıllarında o şiirin hemen yanında istiğfar yazdığını ve pişmanlığını dile getirdiğini görürüz. Bunların hepsi bir tasavvuf ehlinin azığı olan takva ve ihlas yönünün güçlü olduğunun bir göstergesidir.

1.3. ESERLERİ

Şeyh Müşerref, aşağıda da görüleceği üzere onalrca eser yazmıştır. Bunların bir kısmı Arapça bir kısmı Kürtçe yazılmıştır. Mektup, nasihat ve çok sayıda manzume yazmıştır. Manzumelerin tümü *Divan* adlı eserinde kaydedilmiştir. Mektuplarının büyük bir kısmı kayıt altına alınmıştır. Tespit edilen nasihat içerikli eserleri de korunmuştur. Aşağıda onun eserlerinin adları verilecek, içeriklerinden kısaca bahsedilecektir.

1.3.1. Divan

Şeyh Müşerref'in bu eseri dört dilde yazılmıştır. Arapça, Kürtçe, Farsça ve Türkçe kasideler içermektedir. Bunlardan üçyüz civarı Arapçadır, yetmiş küsuru Kürtçedir, on kadarı Farsça ve bir adet de Türkçedir. Aslında bu divan dört eserden oluşmaktadır. Çünkü bu divanın içinde Arap gramerinin bazı konularına dair manzumelerin yanısıra, talebeler için yazdığı *Gûz û Mewij* nasihatnamesi, Arapça kasideler ve diğer dillerde yazılan kasideler mevcuttur. Fakat divanı yazanlar Şeyh Müşerref'in manzumeleri kaybolmasın diye hepsini bir arada yazmışlardır.

⁹⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s. 24-25.

Divanın üç farklı nüshası vardır. Molla Osman'ın el yazması, Seyyit Muhammed Salih'in el yazması ve Abdusselam Bicirmani'nin bilgisayarda hazırlamış olduğu nüsha. Şeyh Müşerref, Molla Osman'ın yazdığı nüshayı kullanmış ve hemen hemen her manzumenin kenarında aldığı notlarla kime, niçin ve ne zaman yazdığını belirtmiştir. Divandaki manzumeler dört farklı dilde yazıldığı gibi konu, vezin ve beyit sayısı olarak da farklılık arz etmektedir. Bu divan doğum tarihi, tebrik, taziyeye, medih, gramer, okumaya veya oyuna teşvik, münacat, salavat, takriz, nasihat ve benzeri konuları içermektedir. Manzumelerin beyit sayısı ise en az bir, en fazla otuzdur. Divan'da dörtten fazla vezin kullanılmıştır.

1.3.2. Mektubat

Şeyh Müşerref, birçok kişiye mektuplar yazmıştır. Bu mektupların konuları da farklılık arz etmektedir. Tezimizin konusu manzum mektupları olduğu için, burada üzerinde fazla durmayacağız. İkinci bölümde mektupları detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

1.3.3. Mele‘Alâ’eddîn

117 sayfadan oluşan, Mele ‘Alaaddin’e hitaben Kürtçe yazılmış bir nasihatnamedir. Hamd ve salattan sonra 40. sayfaya kadar iki büyük nimetten bahseder. Bu iki büyük nimetin birincisi iman, ikincisi ise evliyalara inanmak ve onları inkâr etmemektir.

40. sayfadan 74. sayfaya kadar, Üstad Molla Halil İsi’irdi’yi ve *Nehcu'l-Enam*'ı metheder ve okunmasını tavsiye eder.74. sayfadan 117. sayfaya kadar Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn, tarikatlar, zikir ve rabıtan bahseder. Bu memlekette yaşamış olan bütün Nakşbendilerin silsilesinin Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'e vardığını yazar.

1.3.4. Hacı Ahmed

Kürtçe yazılmıştır. Kendi el yazmasıdır.103 sayfadan oluşmaktadır. Hamd ve salattan sonra16.sayfaya kadar takvadan bahseder. 17. sayfadan 69. sayfaya kadar Nakşibendiyye silsilesindeki zatlardan Mevlâna Halid-i Zü'l-Cenahayn'e kadar tek tek yazmıştır. Onlardan kısa da olsa bilgi veya menkıbe vererek bahsetmektedir. 69. sayfadan 103. sayfaya kadar Mevlâna Halid'in bazı halifelerinden günümüze kadar

gelen silsileden bahseder. Kısaca söyleyebiliriz ki Nakşibendiyye tarikatının silsilesini zikreden Kürtçe bir eserdir.

1.3.5. Şerhu lücceti'l-esrar

Lüccetü'l Esrar, Mevlâna Abdurrahman Cami'nin Farsça manzum olarak kaleme aldığı 100'e yakın beyyitten oluşan bir hikmet ve nasihat kitabıdır. Şeyh Müşerref, bu eseri bazı dostlarının isteği üzerine kısa bir şekilde Arapça olarak şerh etmiştir. Takriben 100 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.6. Tûtîzade

18 sayfadan oluşan, talebesi ve mücazı Molla Abdurrakib'e hitaben Arapça olarak yazılan bir nasihatnamedir. Bu eserin adı yoktu. Molla Abdurrakib'e *tutizade* diye hitap ettiği için eserin adını *Tutizade* diye konuldu. Bu eserde de yine *Nehcu'l-Enam*'ı bol bol övüp okunmasını tavsiye etmektedir.

1.3.7. Eyyuhe'l-veled

Oğlu Muhammed Vefa'ya yazdığı bir nasihatnamedir. Sünnet-i seniyyeye tabi olmasını, namazı huşu ile kılmasını, mütevazı olmasını, zamanı iyi değerlendirmesini vb. bazı hasletleri tavsiye etmektedir.

1.3.8. Tehiyetu'l-ETFÂL

Molla Yunus'un Kürtçe nesir şeklinde yazdığı zurufu Şeyh Müşerref, bazı eklemeler yaparak Arapça'ya, manzum bir şekilde çevirmiştir. Konusu Arapça gramerindeki zarflardır.

1.3.9. Gûz û mewîj

Günümüzde hemen hemen bölgemizdeki her medresede bulunan, bir giriş, dört fasıl ve bir hatimedden oluşan Kürtçe ve manzum olarak talebelere yönelik yazılan bir nasihatnamedir. Birinci Fasıl Okuma, İkinci Fasıl Hocaya Saygı, Üçüncü Fasıl Adabı Muaşeret ve Dördüncü Fasıl ise AhlakFaslıdır.

1.3.10. Adanalı Muhammed

20 sayfadan oluşan, Kürtçe olarak yazmış olduğu bu eser Adanalı Muhammed'e hitaben, mürşid arayışını, Irak'a nasıl gittiğini, Şeyh Mustafa'yı nasıl bulduğunu anlattığı bir eserdir. Şeyh Müşerref'in tasavvufa intisabı açısından çok önem arz eden bir eserdir.

1.3.11. Şeyh Müşerref Hatıraları

1370'te (takriben1950) kaleme alınan ve kendi el yazması olan bu eser bir hatırat olması açısından önemli bir eserdir. Bu eserin üstünde herhangi bir isim yoktu. Bu eserin içeriğine bakıldıktan sonra bu esere, *Şeyh Müşerref Hatıraları* ismi uygun görülüp konuldu. İçinde mensur-manzum karışık bazı mektuplar ve bazı seferlerinin tarihleri mevcuttur.

II. ŐEHY MÜŐERREF EL-HUNŪKİ'NİN MEKTUPLARI

2.1.MEKTUPLARI

Şeyh Müşerref'in mektuplarından bahsetmeden önce, kısa bir Şekilde mektup çeőitlerinden bahsetmek Şeyh Müşerref'in mektuplarını tasnif etmek için kolaylık sağlayacaktır. Mektuplar resmi ve içtimai olarak ikiye ayrılır.

Resmi Mektuplar: Devlet adına yazılan, merasim, tevki'at, uyarı, yardım talebi, askeri, idari, siyasî, adlî, kazâî, teőrî, iktisadî vb. konularda tayin-azil, icâzet, yemin, kutlama, sulh, biat, iktâ, vasiyet, mehir, tezkire mektupları, veliaht olacaklar için yazılan ahidnâme, bir düşmana veya âsiye güvence olarak verilen emânnâme, savaş veya zafer kutlaması, âsiler için yazılan tehdit mektupları, umuma açıklamalar içeren beyan mektubu gibi mektuplardır.⁹⁷

Bu yazıőmaların merkezi genelde divan olduğu için onlara *divaniyat*, kamuoyunu ilgilendirdiği için de *resmi mektuplar* denilmiştir. Kâtip, siyasî, idarî ve içtimai alanlarda devlet adına mektup yazar ve gelen mektupları kabul eder.

Bu tür mektupların ilk ortaya çıkması ile ilgili farklı görüőler olsa da, Zeki Mubarek ve Őevkî Dayf gibi araőtirmacılar, bunların İslam'ın zuhuruyla birlikte ortaya çıktığını söylemektedirler.⁹⁸

İçtimaî Mektuplar: İçtimaî mektuplara kimisi “edebi”; kimisi “ihvaniyat” ve kimisi de “hususî veya vicdani” mektuplar da demektir. İçtimaî mektuplar bireylerin Őahsî ve birbirlerine karşı besledikleri duyguları ifade eden, doğum, evlilik, bayram ve başarı kutlamaları, tâziye, teşekkür, hediyeleőme vb. sosyal hayatlarını yansıtan ve zamanın getirdiği olaylarla kalplerine doğan duygu ve düşünceleri tasvir eden mektuplardır. Bu tür mektupların bize ulaşan ilk örneğin, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Mu'âz b.Cebel'e gönderdiği taziye mektubu olduğu söylenmektedir.⁹⁹

el-Makdisî, içtimaî mektupların konu ve türlerini Şöyle açıklamaktadır:¹⁰⁰

1- İhvaniyat: İki kiőî arasında gerçekteően hususî mektuplar.

⁹⁷ Durmuş, İsmail, “Mektup”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2004, XXIX,13-16

⁹⁸ Mubârek, *en-Nesru'l-Fennî fi'l-Karnî'r-Râbi'i'l-Hicrî I-II*, Dâru'l-Cil, Beyrut 1975, I, 31; Timurtaş, Abdulhadi, *Arap Edebiyatında Divan Kitabeti Ziyauddinİbnu'l-Esir Örneği*, Akademisyen Kitabevi, Ankara, 2018, s. 79-80.

⁹⁹ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s.82-83.

¹⁰⁰ el-Makdisî, Enîs, *Tatavvuru'l-Esâlibi'n-Nesriyyefi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-'İlm li'Melâyîn(3.bs.),Beyrut 1963, s. 323-324; Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s. 85.

2- Mufâkehât: Gönül eğlendiren latifelerle dolu mektuplar.

3- Evsaf: Savaş, kervan ve hayvan gibi somut unsurların ve belagat, şiir, ahlâk gibi soyut konuların tasvirini ele alan yazılar. Ayrıca övmek, yermek vb. konular da bu türe dâhildir.

4-Munâzarât: Edipler arasında cereyan eden tartışmalar, yarışmalar ve diyaloglar.

5- Hikâyât: Makameler de dâhil olmak üzere muhtelif kıssalar.”

İçtimaî türü mektuplarda nesirle yazılanlar çoğunluğu oluşturmakla birlikte nesir-nazım karışık olanlarla yalnız şiir halinde yazılan mektuplar da vardır. Mektuplarda da diğer inşâ türlerinde olduğu gibi giriş (bidâyet/sadr), gelişme (mevzû) ve sonuç (nihâyet/hâtime) kısımları bulunur. Müslümanlar arasındaki yazışmalarda mektup besmeleden sonra kısa hamdele ve bazen salvele ile başlar, daha sonra mektubun asıl konusuna geçilir.¹⁰¹

Mektuplarla ilgili bu kısa bilgiyi verdikten sonra Şeyh Müşerref'in mektuplarını ele almaya başlayabiliriz. Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir: Şeyh Müşerref çok mektup yazmıştır. Mektuplarının hepsi bir araya toplanabilirse en az dört cildi bulur. Bütün bu mektuplar içtimai mektuplardır. Şeyh Müşerref'in mektuplarını yazılma şekline göre tasnife tabi tuttuğumuzda şu üç türü görürüz: Mensur olan mektuplar ki bunlar çoğunluktadırlar. Mensur-manzum karışık olanlar ki bunlar diğerlerine göre daha az sayıdadırlar ve manzum olarak yazılanlar ki bunlar bizim tezimizin konusu olan mektuplardır. Biz mensur ve karışık olan mektuplardan bir nebze de olsa bahsedeceğiz. Daha sonra tezimizin asıl konusu olan Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarını detaylı bir şekilde ele alacağız.

Bunları ele almadan önce Şeyh Müşerref'in kendisine mektup gönderdiği zatlara yazıp onlara değinmenin hem mektubun konusunun anlaşılması açısından, hem de mektubun dili ve edebi yönünün seviyesinin anlaşılması açısından fayda sağlayacağını düşünmekteyiz.

¹⁰¹ Durmuş, İsmail, Mektup, *DİA* Ankara, 2004. xxix, 13-16.

2.1.1. Şeyh Müşerref'in Mektup Gönderdiği Zatlar

Şeyh Müşerref'in mektup gönderdiği zatlara tümüyle tespit etmek elbette kolay bir iş değildir. Çünkü Şeyh Müşerref, yazı yazmayı öğrendiği günden vefatına kadar arkadaşlarına, telefon, SMS gibi iletişim araçları da olmadığı için sürekli mektuplar yazıp göndermiştir. Bu mektupların bir kısmı kaybolmuştur, bir kısmının da kime gönderildiği tespit edilememiştir. Dolayısıyla hepsini tespit etmek yukarıda da belirttiğimiz gibi kolay değildir. Ancak bununla birlikte tespit edilebilen dört cilde yakın mektubu mevcuttur. Fakat bunların büyük bir kısmı ailevi mektuplar olduğu için haklı olarak herkese arz edilmesi aile tarafından uygun görülmemiştir. Her ne kadar bu mektupların hepsi elimizde olmasa da, yine de bu mektupları *Şeyh Müşerref'in Kendilerine Mektup Gönderdiği Zatlar* başlığı altında, bir kaç alt başlıkta toplamak mümkündür.

2.1.1.1. Hoca ve Şeyhlerine Gönderdiği Mektuplar

Hoca'dan kastımız ona ders veren veya ders vermemiş ancak ilim icazetini kendisine vermiş olan zatlardır. *Şeyh*'ten kastımız ise Şeyh Müşerref'in kendisinden tarikat icazeti aldığı veya kendisinden tevbe aldığı zatlardır. Bu zatlara ilgili bilgiler birinci bölümde ele alınmıştır. Burada kısaca isimleri verilecektir.

Babası Şeyh Es'ad-ı Sanî: Babasını, biraz sonra gelecek olan *Aile Fertlerine Gönderdiği Mektuplar* başlığı altında ele almamız gerekirdi. Ancak babası onun hem hocası hem de şeyhi olduğu için, burada ele almayı uygun gördük. Çünkü babası ona hem tarikat hem de ilim icazetlerini vermiştir. Şeyh Müşerref, babası hakkında birden çok manzum methiye yazmıştır. Bunlar divanında kaydedilmiştir. Kürtçe manzum olarak kaleme alınmıştır. Şeyh Müşerref'in amcası Şeyh Mazhar vefat edince Şeyh Müşerref'in babası çok üzümüştür. Şeyh Müşerref, onu teselli etmek için mensur bir mektup göndermiştir ve babasını teselli etmiştir.¹⁰² Bu mektup Kürtçe olarak yazılmıştır. Bunların dışında da Şeyh Müşerref Irak'ta ve askerde iken de babasına mektup yazması kaçınılmazdır diye düşünmekteyiz. Bu mektupların aileden birilerinin yanında muhafaza altında olduğu düşünülmektedir.

Molla Abdullah-i Saruhî: Şeyh Müşerref, Birinci Bölüm'de de ifade ettiğimiz gibi Molla Abdullah'in yanında çok olmasada bazı dersler okumuştur.

¹⁰² Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s.55-56.

Bundan dolaylı hocası sayılır. Şeyh Müşerref, Molla Abdullah hakkında Kürtçe olarak mersiye mektubu ve Arapça olarak da methiye mektupları yazmıştır. Bunlar *Divan*'da kaydedilmiştir.¹⁰³

Şeyh Mustafa el-İs'irdî: Şeyh Müşerref'e ilim icazetini vermiştir. Şeyh Müşerref, onun yanında teberrük için tevbe de etmiştir. Dolayısıyla Şeyh Müşerref'in hem şeyhi hem de hocasıdır. Şeyh Müşerref ona manzum mektuplar göndermiştir. Bu mektuplar *Divan*'da kaydedilmiştir.¹⁰⁴

Molla Hamid b. Molla Muhammed el-Hatib el-İs'irdî: Kendisine ilim icazetini verdiği için hocasıdır. Şeyh Müşerref, yeğeni Hüseyin Özcan'a verdiği icazetnamenin kenarında bazı önemli notlar yazmıştır. O notların içinde, "Üstad Molla Hamid'den ilim icazetini talep ettim, o da verdi. Ben ona bir mektup yazıp tarikat icazetini de talep ettim, bana cevap vermedi. Herhalde beni layık görmedi." diye yazmaktadır. Bu yazıdan Şeyh Müşerref'in ona da mektuplar yazdığını anlıyoruz. Fakat ona yazdığı mektupları tespit edebilmiş değiliz.

Şeyh Mustafa Kemaleddin el-Erbilî: Şeyh Müşerref'in, mürşid-i kâmil arayışının neticesinde bulduğu ve yanında amel ettiği asıl şeyhi el-Erbilî'dir. Şeyh Müşerref, onun hakkında manzum olarak Arapça ve Farsça methiyeler yazmış ve ayrıca mersiyesini de yazmıştır. Ve ona mensur olarak da çok sayıda mektup göndermiştir. Fakat bu mektuplar henüz elimize ulaşmamıştır. Bu mektupların konularının çoğunlukla tasavvufî konular olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü bu mektupların bir kısmı Şeyh Mustafa tarafından cevaplandırılmış ve bu cevap mektuplarının konuları çoğunlukla tasavvufidir.

Ebu'l-Hikem Üstad Molla Abdülhakim:¹⁰⁵ Şeyh Müşerref'e babasından sonra en çok ders veren hocasıdır. Ona ilim icazetini de vermiştir. Şeyh Müşerref ona mektuplar yazmıştır, o da mektuplarını cevaplamıştır. Şeyh Müşerref'in ona yazdığı manzum mektuplar, *Divan*'da kaydedilmiştir. Fakat mensur mektupları elimizde yoktur.

¹⁰³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 67-69, 286.

¹⁰⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 121, 133.

¹⁰⁵ Sancar, Muhammed Bedreddin, *Divan'uKasaidi'l-Hullan*, (Yzm) Özel Ktp., s.165.

2.1.1.2. Aile Fertlerine Gönderdiği Mektuplar

Bu mektupların konuları genelde nasihat ve ailevi meselelerdir. Bu mektupların bir kısmı Arapça, bir kısmı Kürtçe, büyük bir kısmı mensur ve bir kısmı manzum olarak yazılmıştır.

Kardeşleri: Şeyh Müşerref, bütün kardeşlerine mektuplar yazmıştır. Bu mektupların konuları genellikle nasihat, aile işleri ve hal hatır sorma gibi sosyal konulardır. Kardeşlerinden en çok Şeyh Münevver ile Şeyh Muhammed Nûrî 'ye Mektup göndermiştir. Şeyh Bedreddin, Şeyh Hıfzullah ve Şeyh Ubeydullah'a da mektuplar göndermiştir. Bu mektupların bir kısmı Arapça, bir kısmı Kürtçe, bir kısmı mensur ve bir kısmı manzum olarak yazılmıştır.

Oğulları: Şeyh Müşerref'in oğlu Muhammed Nazım'a gönderdiği mektuplar hemen hemen bir ciltten fazladır. Muhammed Asım, Muhammed Şifa ve Muhammed Vefa'ya da gönderdiği mektuplar da vardır. Bu mektupların içerikleri nasihat ve ailevi konulardır.

Yeğenleri: Şeyh Müşerref, kardeşi Şeyh Münevver'in oğlu Hamdullah Özcan'a bir cilde yakın mektup göndermiştir. Konuları nasihat ve ailevi meselelerdir. Kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî 'nin oğlu Hüseyin Özcan'a da mektuplar göndermiştir. Konuları aynıdır.

2.1.1.3. Arkadaşlarına Gönderdiği Mektuplar

Bu mektupların konuları medih, taziye, hal hatır sorma, fetva, tebrik, teşekkür vb. içtimai meselelerdir. Bu mektupların bir kısmı Arapça, bir kısmı Kürtçe, bir kısmı mensur ve bir kısmı manzum, bir kısmı da manzum-mensur karışık olarak yazılmıştır.

Molla Bedreddin Sancar:¹⁰⁶Şeyh Müşerref'in on yedi yaşından seksen üç yaşına kadar, en sevdiği sırdaşı ve arkadaşıdır. Şeyh Müşerref'in ona yazdığı mektuplar bir cilttir. Bu mektupların dili Arapça'dır. Bir kısmı mensur, bir kısmı manzum ve bir kısmı da manzum-mensur karışık olarak yazılmıştır. Bu mektuplar belagat ile dolu ve giriş kısımlarımehmed ve dualarla süslüdür. Bunlar elimizde mevcuttur. Şeyh Müşerref'in mektuplarını edebi olarak değerlendirmek isteyenlerin bu mektupları incelemesi gerekmektedir.

¹⁰⁶ el-Hunûkî, *Mektubat* (Molla Bedredin Sancar'a Gönderdiği Mektuplar).

Molla Hüseyin-i Sisemî: Şeyh Müşerref'in çok sevdiği ve değer verdiği bir şahsiyettir. Öyleki onun hakkında şöyle demiştir: “Kim Umre’ye gidemiyorsa Sisem’e gidip Molla Hüseyin’i ziyaret etsin.” Şeyh Müşerref'in ona gönderdiği mektupların sayısı fazla değildir. Bu mektupların konuları, medih, fetva, taziye ve ailevi meselelerdir.

Tillolu Hocalar:¹⁰⁷ Bunlar Şeyh Müşerref'in kayınpederi olan Molla Halil Toprak başta olmak üzere ve kayınbiraderleri olan Molla Muhammed Toprak, Molla Süleyman Toprak, Molla Abdurrahman Toprak Molla Abdullah Toprak ile Molla Burhaneddin Mücahidi, Ebu Ali ve Hafız Taha hocalardır. Şeyh Müşerref bunların hepsine mektuplar göndermiştir. Konuları içtimaî meselelerdir. Bu mektupların manzum olanları *Divan*'da yazılıdır.

2.1.1.4. Talebe ve Müritlerine Gönderdiği Mektuplar

Şeyh Müşerref, hemen hemen her talebesine mektup yazmıştır. Çünkü Şeyh Müşerref talebelerini ihmal etmezdi. Mektup gönderip hal hatırlarını sorar, nasihatta bulunur, gerektiğinde ikaz eder ve yanlışlarını düzeltirdi. Bazen de başkalarının ihtiyaçları için camide yardım toplamak için onlara mektup yazıp falan camiye veya falanca kişiye yardımcı olmalarını isterdi. Bu gibi meselelerden dolayı tüm talebelerinde onun mektupları bulunabilir. Çünkü talebeleri genelde çevre köylerde imamlık yaparlardı. Sıklıkla mektuplarına muhatap olmaları düşünülen talebeleri ise Molla İsmail Acar, Molla Abdurrahman Toğluk, Şeyh Abdulkhakim Acar, Molla Ahmed Adıgüzel ve diğer ilk grup talebeleridir.

Müritlerinin çoğunda da mektuplarını bulmak mümkündür. Ancak müritlerinde tespit ettiğimiz kayda değer olan mektupları Adanalı Muhammed'e gönderdiği mektuplardır. Bu mektuplar elliden fazladır. Bunlar Adanalı Muhammed Arapça bilmediği için Kürtçe olarak yazılmışlardır. İçerikleri nasihat, tarikat adabı ve hal hatır sormadır.

2.1.1.5. Diğer Kişilere Gönderdiği Mektuplar

Şeyh Müşerref, farklı farklı kişilere mektuplar göndermiştir. Bunları da ancak *Diğerleri* başlığı altında toplamak mümkün olacaktı, dolayısıyla biz böyle bir alt

¹⁰⁷ el-Hunûkî, *Divan*, s. 125.

başlık açma ihtiyacı duyduk. Bunlar da Arvas ailesi, Basret ailesi, Ohin ailesi, Nurşin ailesi ve Şeyh Hazin'in oğlu Şeyh Şerefeddin, Seyyit Abdurrahman Fındıki, Molla Muhammed Hişetî (Belenoluk), Molla Hasan Tivasi, Zahû'da oturan Molla Ahmed, Kurtalan eski Müftüsü Molla Fethullah, Adana eski Müftüsü Molla Muhammed Uyanık, Seyyit Muhammed Salih Hişetî, Şeyh Usame Iraki, Şeyh Abbas Iraki, Şeyh Muhammed Raid Iraki ve bunlar gibi isimlerini zikretmediğimiz nice başka zatlara mektuplar göndermiştir. Ancak bunlar içinde kayda değer olanları Şeyh Usame Iraki'ye gönderdiği mektuplardır. Çünkü Şeyh Usame, Şeyh Müşerref hakkında yazdığı bir yazıda “1986'dan beri, birbirimize mektup gönderiyoruz. Şuanda Şeyh Müşerref'in bana gönderdikleri benim için yakut ve altından daha değerli, yanımda sakladığım altmış beş adet mektubu vardır.”¹⁰⁸ demektedir

2.1.2.Mensur Mektupları

Şeyh Müşerref'in mektuplarının büyük kısmı bu türdendir. Bu türden olan mektupları çoğunlukla Arapça'dır. Kürtçe olanların sayısı da az değildir. Konuları ve edebi yönü yazdığı kişiye göre değişmektedir. Bu mektuplar toplanırsa en az dört cilt olacaktır. Çünkü Molla Bedreddin Sancar'a, Muhammed Nazım'a ve yeğeni Hamdullah Özcan'a gönderdiği mektuplar ayrı ayrı üç ciltte toplanmıştır. Diğerleri de bir ciltten fazladır.

2.1.3.Manzum-Mensur Karışık Mektupları

Manzum-mensur karışık olan mektuplara gelince, aslında onlar da diğerleri ile iç içedirler. Çünkü bu mektupların manzum kısmı divanda yazılmış, mensur kısmı ise pek sahiplenilmemiştir. Bu tür mektuplarının bir kısmını kendi el yazması olan *Şeyh Müşerref'in Hatıraları* adındaki eserinde kaydetmiştir. Bu mektuplar ya nazım ile başlanmış nesirle sonlanmış ya da tersine olmuştur. Molla Bedreddin Sancar'a gönderdiği mektupların içinde bu tür mektupları görmek mümkündür.

¹⁰⁸ Muhammed Nazım, *en-Nûru's-Sârî*, s. 200-203.

Molla Abdullah el-Poğani et-Tatvani el-Bidlisi'ye gönderdiği mektup bu türün en güzel örneğidir.¹⁰⁹

2.1.4. Arapça Manzum Mektupları

Şeyh Müşerref'in manzum mektupları 250 (iki yüz elli) ye yakındır. Bu mektuplar Şeyh Müşerref'in *Divan*'ında kayıtlıdır. Bunların en uzunları otuzküsür beyitten, en kısası isedört beyitten oluşmaktadır. Manzum mektupların konuları genel olarak dostluk, medih, taziye, mersiye, doğum kutlaması, bayram tebriği, teşekkür, dua, talep ve isteklerdir.

Öncelikle Şeyh Müşerref'in bu mektupları kime gönderdiğini, kaç adet gönderdiğini ve konularını yazacağız, ardından konularına göre kısımlara ayıracağız, daha sonra da bu mektupların kurgusunu ele alacağız.

2.1.4.1. Şeyh Müşerref'in Arapça Manzum Mektup Gönderdiği Zatlar

Şeyh Müşerref, tespit edebildiğimiz kadarıyla iki yüz elliye yakın Arapça manzum mektup yazmış ve yetmiş beş farklı kişiye göndermiştir. Bu mektupların en uzununu otuz küsur beyit, en kısası ise dört beyittir.

Şeyh Müşerref'in kendilerine manzum mektup gönderdiği zatlar ve gönderdiği mektupların sayısı aşağıdaki gibidir:

1. Molla Abdulkhakim 12 adet.
2. Şeyh Mustafa İ's'irdî 2 adet.
3. Şeyh Mustafa Erbilî 4 adet.
4. Molla Halil Tillovî 1 adet.
5. Molla Abdurrahman Toprak 1 adet.
6. Molla Abdulhamid Toprak 2 adet.
7. Molla Muhammed Toprak 5 adet.
8. Molla Abdulalim Toprak 1 adet.
9. Molla Hüseyin Sisemî 2 adet.
10. Ohin Ailesi 1 adet.
11. Zukayd Ailesî 5 adet.
12. Arvas Ailesî 1 adet.

¹⁰⁹ el-Hunûkî, *Şeyh Müşerref Hatıraları*, s. 60-64.

13. Molla Muhammed Uyanık (Müftü) 4 adet.
14. Molla Fethullah (Müftü) 13 adet.
15. Molla Ahmed Zahûvî 4 adet.
16. Molla Yusuf Nirvehî (Müftü) 3 adet.
17. Şeyh Hasan Arvasî 1 adet.
18. Şeyh Maşuk Arvasî 7 adet.
19. Şeyh Fehmi Arvasî 2 adet.
20. Şeyh Salih Arvasî 1 adet.
21. Seyyit Salih Hişetî 8 adet.
22. Mihr Ali Medine 1 adet.
23. Şeyh Usame Irakî 2 adet.
24. Seyyid Muhammed Şakir Sancak 1 adet.
25. Şeyh Ahmed Muhammed El-Amudî Medine 1 adet.
26. Molla Cevad Zukaydî 4 adet.
27. Şeyh Muzaffer Urfa 2 adet.
28. Molla Bedredin Sancar 86 adet.
29. Molla Burhan 3 adet.
30. Hafız Taha 2 adet.
31. Molla Enis Kamer 1 adet.
32. Molla Beşir Tillovî 1 adet.
33. Şeyh Abdulkakim Arvasî 1 adet.
34. Şeyh Şerfeddin Ş. Hazin Oğlu 2 adet.
35. Ahmed Emri Tekin (Müftü) 2 adet.
36. Hacı Taha İs'irdi 1 adet.
37. Molla Abdurrahman Sisemî 1 adet.
38. Ebiİsam 1 adet.
39. Molla Halil Diyarbekrî 1 adet.
40. Salahaddinİs'irdî 1 adet.
41. Molla Zahir Tillovî 2 adet.
42. Şeyh Seyda Ailesi (Cizre) 1 adet.
43. Ebu Ali 2 adet.
44. Abdurrahim Müftü (Pervari) 1 adet.

45. Molla Mahmud(Cizre Müftüsü) 1 adet.
46. Şeyh Haydar Zukaydî 1 adet.
47. İshak İstanbul 1 adet.
48. Molla Abdurrahman Halenzi 1 adet.
49. SeyyidAbdulazizErbilî 1 adet.
50. Molla Said Erbilî 1 adet.
51. Şeyh Muhammed el-Mecani 1 adet.
52. Şeyh Hasan b. Şeyh Abdullah b. Şeyh Mustafa Kemaleddin el-Erbilî 1 adet.
53. Şeyh Abdullah b.Şeyh Mustafa Kemaleddin el-Erbilî 1 adet.
54. Molla Abdullah Toprak 1 adet.
55. Berzûr Halkına 1 adet.
56. Şeyh Muhammed Kazım Ailesi 2 adet.
57. SeyyidDiyauddin Medine 2 adet.
58. Seyyid Ömer Medine 1 adet.
59. Şeyh Halid Acar 1 adet.
60. Molla İsmail Acar 1 adet. .
61. Yaşar Tunagür (Dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı) 3 adet.
62. Molla Vasfi İstanbul 1 adet.
63. Talebeleri olan Molla Mahmud ve Molla Abdulhamid 13 adet.
64. İhsan B.Haci Gazali 1 adet.
65. Molla Hüyn-i Kıçık Oğulları (Molla Hadi ve Molla Mehdi) 1 adet.
66. Nektel Yunus 1 adet.
67. Oğlu Muhammed Nazım 1 adet.
68. Trabzon Hakkında 1 adet.
69. Molla Ömer Binbati 1 adet.
70. Erciş eski Müftüsü Mola Şevket Efendi 2 adet.
71. Seyyid Abdurrahman Erzen (Findiki) 2 adet.
72. Kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî 2 adet.
73. Şeyh SadreddinFirsafi 1 adet.
74. Molla Ahmed Vilasi 1 adet.
75. Molla Abdullah Tatvani 1 adet.

76. Bilinmeyenler 5 adet

Olmak üzere toplamda 245 adet Arapça manzum mektup göndermiştir.

2.1.4.2. Arapça Manzum Mektupların Konuları

Bu mektupların büyük bir kısmının konusu medih olmak üzere, ayrılıktan yakınma, zamandan şikâyet, mersiye, taziye, bayram tebriği, teşekkür, dua, doğum kutlaması, özlem ve istiğase-tevessüldür. Bu konuların her birini ayrı ayrı başlıklaraltında incelemeye çalışacağız.

2.1.4.2.1. Methiye/Övgü Mektupları

Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarının büyük bir kısmı medih/övgü ile doludur. Bu mektupların muhatapları ya hocası, ya seyyit (ehli beyt),ya çok sevdiği arkadaşı Molla Bedreddin, ya da ilim ve takva ehli kimselerdir. Bunlara örnek olarak Molla Bedreddin'e yazdığı bir mektubun bir kısmı şöyledir:

إلى حبيب على الأقران قد فاقا فيما رأيت وقد فتشت آفاقا
خل زكي ذكي قد نما وسما بدر السما لا عمى ضوء وإشراقا
يليق مدحه فاجعل درة قلما والتبر حبرا وبيضا النقد أوراقا
وانظر جميع اللغى واجمع غرائبها لذا وقل كل لفظ رق أوراقا
حوى المكارم والآداب أجمعها لله دره بدرا حل رستاقا

“(Bu mektubu) gördüklerimin arasında uzak diyarları araştırdığım halde akranlarından üstün olan sevgiliye (gönderiyorum).

(O),temiz ve zeki bir dosttur. Işık ve parlaklık açısından bulutsuz göklerin dolunayından daha parlak ve daha ışıldayandır.

O, övülmeye layıktır. Onu övmek için, inciden kalem, saf altından mürekkep, gümüşten yaprak al,

Bütün sözlüklere bak, bütün garip kelimeleri topla ve bütün nazik ve üstün sözleri söyle!

Bütün iyilikleri ve adabları kendinde toplamıştır. Maşaallah O, Rustak için ne güzel bir aydır.’’¹¹⁰

2.1.4.2.2. Mersiye/Ağıt Mektupları

Şeyh Müşerref'in Arapça manzum olarak yazdığı mersiye mektupları on küsurdur. Bunlardan üç tanesi hocası Molla Abdulkhakim, hocası Molla Tayyip ve Şeyh Cüneyd-i Zukaydi'nin mersiyeleridir. Zukayd ailesine göndermiştir. Bir tanesi Şeyh Fehim-i Arvasî'nin oğlu Şeyh Muhammed Salih'in (Şeyh Müşerref'in ilk kayınpederi) mersiyesidir. Arvas ailesine göndermiştir. İki tanesi, Molla Halil Toprak (Şeyh Müşerref'in ikinci kayınpederi) ve Molla Halil'in oğlu Molla Abdulhamid Toprak için yazılan mersiyelerdir. Toprak ailesine göndermiştir. Bir tanesi Şeyh Mustafa Kemaleddin el-Erbilî'nin mersiyesidir. Bunu onun oğullarına göndermiştir. Bir tanesi Şeyh Muhammed Kazım'ın mersiyesidir. Onun ailesine göndermiştir. Bir tanesi Şeyh Halid-i Ohini'nin mersiyesidir. Ohin Ailesine gönderilmiştir. Bir tanesi Şeyh Seyda Cezeri'nin oğlu Şeyh Muhammed Nurullah'in mersiyesidir. Onun ailesine göndermiştir. Bu saydıklarımızın dışındabirkaç mersiye mektubu daha da mevcuttur.

Aşağıdaki beyitler Zukayd ailesine göndermiş olduğu hocası Molla Abdulkhakim'in mersiyesinden alınmıştır:

وإني وإن كنت الفرزدق لم أطق بيانا لحزني أو سبيلا لِحده

وإن أرت مولاي مدى العمر لم يكن وفاء بما في عنقي من حق شهده

و في مدحه إن صغت كل قصيدة بكل لسان لم أصل كُنْه مجده

“Ben *Farazdak* bile olsam (hocamın vefatından dolayı) hüznümü açıklayamam, ya da onu (açıklama) yolunu da bilemem.

Ömür boyu onun (vefatı için) ağıt yaksam boynumdaki hakkını ifa etmiş olamam!

¹¹⁰ el-Hunûkî, *Divan*, s. 203.

Eğer bütün dillerle bütün kasideleri onu övmek için yazsam yine de onun şerefının sonuna varamam!”¹¹¹

2.1.4.2.3. Taziye/Başsağlığı Mektupları

Şeyh Müşerref ona yakın taziye mektubu yazmıştır. Bunlar Molla Bedreddin Sancar’ın babasına, Molla Hüseyin-i Sisemî’nin oğluna, hocası Molla Abdulhakim’in Mahfuz adındaki oğluna, talebesi Molla Abdulhamid’in babasına, Molla Muhammed Uyanıĝ’ın (müftü) oğluna ve diğere birkaç kişiye yazılan taziye mektuplarıdır.

Molla Bedreddin Sancar’a, babasının taziyesi için gönderdiği taziye mektubunun bir kısmı şöyledir:

عزائكم مهما عرتكم طوارق	تعز أخي عزاكم الله محسنا
بفردوسه قدرا يراه الخلائق	تعز أخي والله يعلي لوالد
بدليل جليل وهو أولى وأرفق	تعز أخي فالله عن كل فائت
فكل خليل عن خليل مفارق	تعز أخي عن سيدي طاب قبره
بسؤدكم جيد الزمان مطوق	تعز أخي ذو العرش يجبر كسرکم

“Sabret kardeşim! Allah size sabır versin ve başınıza hangimusibet gelirse (o musibete karşı) güzel sabır ihsan etsin!

Sabret kardeşim! Allah baba (nız) için Firdevs (cennetinde) herkesin görebileceği yüksek bir değer (makam)versin!

Sabret kardeşim! Allah yüce, merhametli, daha iyi ve her (kaybettiğimiz) şeye bedeldir.

Efendimden -onun kabri hoş olsun! (ayrıldığın için) sabret kardeşim! Çünkü her dost mutlaka dostundan (bir gün) ayrılacaktır.

Sabret kardeşim ‘Arş sahibi (Allah) kırığımızı tamir etsin, büyüklüğünüz zamanın boynunda gerdanlık olsun,”¹¹²

¹¹¹ el-Hunûkî, *Divan*, s.138-140

¹¹² el-Hunûkî, *Divan*, s. 266-267.

2.1.4.2.4. Teşekkür Mektupları

Teşekkür mektupları, kendisine gönderilen bir mektuba veya herhangi bir hediyeye karşılık yazdığı mektuplardır. Bu türden mektupları az da olsa birkaç örneğini bulmak mümkündür. Eski Kurtalan Müftüsünün Şeyh Müşerref'e gönderdiği bir mektuba karşılık Şeyh Müşerref'in gönderdiği teşekkür mektubundan iki beyiti örnek olarak verebiliriz.

إياي لم تنسوا كشأن الفضلا "...أشكركم فإنكم لفضلكم

أقر منكم العيون يوم لا" جزاكم الله جزاء وافيا

“Faziletli insanlar gibi lütfunuzdan beni unutmadığınız için size teşekkür ediyorum.

Allah mükâfatınızı tastamam verip (malın ve evlatların fayda vermediği günde) sizi sevindirsin!”¹¹³

2.1.4.2.5. Tebrik Mektupları

Şeyh Müşerref yirmiye yakın tebrik mektubu yazmıştır. Tebrik mektupları konuları itibariyle üç kısma ayrılabilir: Bayram, doğum, hac ve umre tebrikleri. Şimdi kısaca bunlardan bahsedeceğiz.

a. Bayram Tebrikleri

Birkaç farklı kişiye yazdığı ona yakın tebrik mektupları tespit edilmiştir. Molla Bedreddin Sancar'a, Şeyh Halid Acar'a ve Seyyid Abdurrahman Erzen'e (Findiki) gönderdiği bayram tebriği mektupları bunlardan bir kaçıdır. Aşağıda Eski Cizre Müftüsü Molla Mahmud'a gönderdiği bayram tebriğinden iki beyit örnek olarak verilmiştir:

وَأَلْتَمُّ الْكَفَّيْنِ مِنْهُ وَ أَرْتَجِي دعاء على دنيا وأخراي يشمل

و إني أهنيه بعيد و كونه على الدهر في عيد من الحق أمل

“Ve ben onun her iki ellerinden öpüyor, ondan dünya ve ahiretimi kapsayan bir dua istiyorum!

¹¹³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 320-321.

Onun bayramını tebrik eder ve ebediyyen bayramda kalmasını haktan niyaz ediyorum!’’¹¹⁴

b. Doğum Tebrikleri

Hocası Molla Abdulkhakim’in, Molla Muhammed Toprak’ın ve Molla Bedreddin Sancar’ın oğullarının doğumlarını tebrik için gönderdiği mektuplardır. Hocası Molla Abdulkhakim’in Mahfuz adındaki oğlunun viladetini tebrik etmek için gönderdiği mektuptan bir kaç beyit şöyledir:

إني أهنيك يا مولاي في ولد واني ليوم طلوع أشرف الرسل
لله دره كم قرت به مقل وسرت أفئدة فاضت من الجدل
بالله يا واهب المحفوظ كن وزرا له وحصنه في الآفات والعلل

‘‘Peygamberlerin eşrefi (olan Hz. Muhammed’in) doğum gününde dünyaya gelen çocuk(çocuğunuz) konusunda sizi tebrik ediyorum efendim!

Helal olsun ona!(doğumuyla) nice gözler sevinçle doldu, nice gönüller surur ile dolup taşıtı.

Ey Mahfuz’u veren Allah, sen zatının hürmetine Mahfuz için sığınmak ol, onu hastalık ve afetlerden koru!’’¹¹⁵

c. Hac ve Umre’den Dönme Tebrikleri

Bunlar, Hafız Taha ve Şeyh Maşuk’un haclarını tebrik etmek için yazılan mektuplardır. Aşağıda vereceğimiz beyitleri, haccını tebrik etmek için Şeyh Maşuk’agöndermiştir.

إلى نجل سادات همو منبع الهدى علوا فوق فوق الخلق عزا وسؤددا
أقامته اشواق إلى حج كعبة فهورول في طيارة الشوق مسعدا
فإني أهنيكم و لا زال عزكم بهذي الكرامات التي لن تعددا

‘‘...(Bu mektubu), insanların başlarının üstüne izzet ve şeref açısından yükselen ve hidayet kaynakları olan seyyidlerin oğluna (gönderiyorum) .

¹¹⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 162.

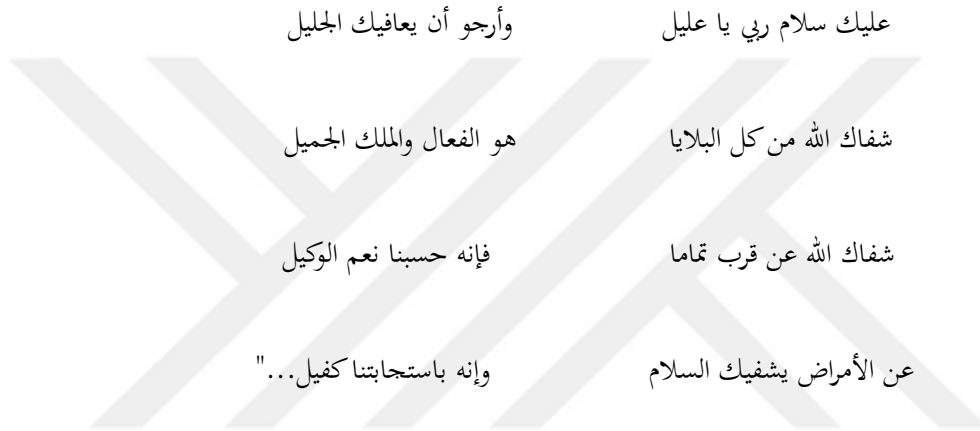
¹¹⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 197.

Kâbe'ye olan hasretleri, onu hacca sevk etti. Şevk uçağında mutlu bir şekilde (oraya doğru) koştu.

Bu yaşadığımız nimetlerden dolayı sizi tebrik eder, izzetinizin devamını dilerim!''¹¹⁶

2.1.4.2.6. Dua Mektupları

Hasta olduğunu duyduğu bazı dostları için yazdığı şifa dilekleri ile dolu olan mektuplardır. Molla Abdulhamid'e gönderdiği dua mektubundan bir kaç beyit aşağıda verilmiştir.

“Ey hasta! Rabbimin selamı üzerinde olsun. Yüce Rabbimden sana sağlık diliyorum!

Allah bütün dertlerine şifa versin! el-Melik’l-Cemil (güzel melik) ve her şeyi yapan O’dur.

Allah en yakın zamanda sena tamamıyla şifa versin! O, bize yeter ve ne güzel vekildir.

(Adı) es-Selam (olan Allah) hastalıklarına şifa versin! Duamızın kabuluna kefil olan odur.’’¹¹⁷

2.1.4.2.7. Zaman ve Ayrılıktan Yakınma

Bunlar Irak’ta ve askerdeyken zamanın kendisini hocasından ve dostlarından ayırdığından yakınarak yazdığı mektuplardır. Molla Bedreddin Sancar’a yazdığı zamandan şikâyet mektubu:

¹¹⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s. 268-270.

¹¹⁷ el-Hunûkî, *Divan*, s. 283.

أخي ما للزمان يدم جوارا ببعضه كل ذي ود يشيب
يؤجج نار هجران ويصلى سعيرا حرها القلب يذيب
كأنا قد قتلنا له بنينا قد احتزقت له منا القلوب
إذا طلع الذي قد غاب منا فطالعنا على فور يغيب
فتبا للزمان وما نواه فما فيه لنا إلا الخطوب.....

“Kardeşim, ne olmuş ki bu zamana sürekli zulmediyor? Öyle bir zulüm ki onun bir parçası tüm âşıkları yaşlandırıyor.

Hicran ateşini alevlendiriyor ve öyle bir ateş yakıyor ki sıcaklığı kalbi eritiyor.

Sanki onun çocuklarını öldürmüşüz de o bize karşı kalbi yanmış gibi davranıyor.

Bizden ayrı olan (sevgilimiz) gelince hemen şansımız kayboluyor.

Bu zamana ve bu zamanın tuzaklarına yazıklar olsun! Çünkü bu zamanda bizim için sadece zorluklar vardır.”¹¹⁸

2.1.4.2.8. Özlem Mektupları

Bunlar Irak'ta ve askerdeyken hocasından ve dostlarından ayrılıp vuslat hasretini ifade ettiği mektuplardır. Molla Bedreddin Sancar'a yazdığı özlem mektubu:

طالما أشكوه من هذا الفراق عاد لي كالقبر فيفاء العراق
عيل صبري ضاق صدري في النوى سعرت في البال نار لا تطاق
لست أشكو غيبي عن وطني لا و لا في أهله مني اشتياق
إنما تشتد أشواقني إلى وصل بدر ليس يعروه المحاق

“Uzun zamandır bu ayrılıktan şikâyet ediyorum. Irak'ın çöl (gibi geniş olan toprakları) bana mezar gibi dar oldu.

¹¹⁸ el-Hunûkî, *Divan*, s. 248.

Ayrılıkta sabrım tükendi, göğsüm daraldı, kalbimde (acısı) taşınamayacak kadar büyük bir ateş alevlendi.

Ben ne vatanımdan uzak kaldığım için ne de oradaki halkı özlediğimi için şikâyet ediyorum!

Ancak ben hiç tutulmayan bedre (aya) kavuşmayı çok özlediğim için şikâyet ediyorum.”¹¹⁹

2.1.4.2.9. İstiğase ve Tevessül Mektupları

Bunlar, şeyhi Mustafa Kemaleddin'e hitaben yazdığı iki adet mektuptur. Örneki için beş mısradan oluşan bir kasidesi şöyledir:

ذاب روحي وفؤادي واشتوى مني الكبد من ذنوب موبقات ليس يحصيها العدد
ضاق صدري عيل صبري وملا قلبي الكمد كم أصيح في الورلم يغني منهم أحد
يا حبيبي يا طيبي يا كمال الدين مدد

“Sayılarla sayılamayan helak edici günahlardan dolayı ciğerim yandı, can-u yüreğim eridi!

Göğsüm daraldı, sabrım tükendi, gönlüm dertle doldu ve nice zamandır imdat istiyorum kimse bana fayda vermedi!

Ey Habibim! Ey Tabibim! Ey Kemaleddin! İmdat!”¹²⁰

2.1.4.3. Arapça Manzum Mektupların Kurgusu

Daha öncede belirttiğimiz gibi Şeyh Müşerref'in Arapça manzum mektuplarının bazıları çok kısa bazıları ise uzundur. Uzun mektuplarının ise giriş, gelişme ve sonuçtan oluşmaları gayet doğaldır. Biz bu başlık altında Şeyh Müşerref'in mektuplarına nasıl başladığından, konuya nasıl girdiğinden ve mektubunu nasıl bitirdiğinden bahsedeceğiz. Dolayısıyla *Giriş*, *Gelişme* ve *Sonuç* başlıkları olarak üç alt başlık altında incelemeye çalışacağız.

¹¹⁹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 185

¹²⁰ el-Hunûkî, *Divan*, s. 117-120.

2.1.4.3.1. Giriş (Hüsnü'l-İbtidâ)

Konuşmak isteyen kimsenin; kulağa hoş gelen, güzel düzenlenmiş ve manası açıkça anlaşılan, makama uygun ve dinleyicinin dikkatini çeken sözlerle söze başlamak anlamındaki *hüsnü'l-ibtidâ*¹²¹ en çok da şiir yazar kimselerin uyması gereken bir konudur. Dolayısıyla Şeyh Müşerref de mektuplarına başlarken mutlak şekilde konuya uygun bir giriş yapmıştır. Yani konu taziyeye ise taziyeye münasip, mersiye ise mersiye göre ve medih ise meth'e uygun bir şekilde başlamıştır. Şeyh Müşerref'in mektuplarının girişlerinde kullandığı ifadeler aşağıdaki özellikleri taşımaktadır:

2.1.4.3.1.1. Fiil ile Başlaması

Şeyh Müşerref'in mektuplarının başında mazi, muzari ve emir fiili bulmak mümkündür. Çoğunluk *mazi fiili* olmak üzere *müzari* ve *emir fiileri* de vardır.

Fiili mazi ile başlayan mektuplar ikiye ayrılır: *Fiili mazi malum* ile başlayan mektuplar ve *fiili mazi meçhul* ile başlayan mektuplar.

Fiili mazi malum ile başlayanların aşağıdaki fiillerle başladığı görülmektedir:

دوا، سئلت، قال، محاسن، سقاک، سمعت، ذاب مضي، وصلنا، جزى، ظهرت، أخذ، طفقت،

قصدت، صحا، طالما، اتا، ني، احب، ساد

مضي ile başlayan mektuplarından bir örnek şöyledir:

مضى سيدي عبد الحكيم الخلد

عزيزا كريما مدركا كل قصده

رأى حسنا ثم الخليل ومصطفى

تنعم في فردوسه بين ورده

و فرح آباء هناك و أقربا

و أورثنا حزنا عظيما بفقدده

“Efendim Abdulhakim bütün amaçlarını elde ederek, aziz ve değerli olarak ebediyete gitti.

(Babası) Hasan'ı, (dedesi) Mustafa'yı ve (büyük dedesi) Halil'i gördü. Firdevs'inde, çiçekleri (gülleri) arasında nimetlendi.

¹²¹ Bolelli, Nusrettin, *Belağat (Beyan-Me'ani-Bedi' İlimleri) Arap Edebiyatı*, İFAV, İstanbul, 2012, s.536.

Oradaki akraba ve dedelerini sevindirdi. Bizden ayrılması ile de bize büyük bir hüznü bıraktı.”¹²²

Fiili mazi meçhul ile başlayanlar şu fiillerdir: جُعِلْتُ ، حَيَّيْتُ دُعَيْتُ ،

جُعِلْتُ ile başlayan mektuplardan bir örnek verelim:

جُعِلْتُ فداء مكتوب أتى من أبي بركاتنا شمسي وبدري

“Ayım ve güneşim olan Ebi Berkat’ımızdan gelen mektuba feda olunayım.”¹²³

Fiili müzari ile başlayan mektuplara hep *malum kalıplar* ile başlanmıştır.

Bunlar: اهدى، احببى، يقول ، اقدم ، اهتدى، vb. fiillerdir:

Örnek olarak اقدم ile başlayan şu taziye mektubunun giriş kısmını verebiliriz:

أقدم ألقاظا ضعافا لسادة كرام أجلاء أقاموا بهيشت
سلام عليكم كلما ذر شارق أبوس أكفا باشتياق وحرمة

“Hişet’te (Ormandalı köyü) ikamet eden büyük ve değerli seyyidlere, bazı zayıf sözler takdim ediyorum.

Işık saçan nesnelere ışık saçtığı müddetçe size selam olsun. Şevk ve hürmetle ellerinizden öpüyorum.”¹²⁴

Emir kipi ile başlayan mektupları beş adettir. Bu fiiller şunlardır:

افر ، بلغا ، حافظ ، اذهب ، تعجبوا

Örnek olarak بلغا ile başlayan mektubun girişini yazabiliriz:

بلغا عني سلاما اطيبا سادة هم مثل أزهار الربى

“Benden en hoş selamları, yayla çiçekleri gibi güzel olan o efendilere (seyyidlere) iletin.”¹²⁵

¹²² el-Hunûkî, *Divan*, s. 138-140.

¹²³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 354.

¹²⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 277-278.

¹²⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 331.

2.1.4.3.1.2. Nida Edatları ile Başlaması

Şeyh Müşerref'in manzum mektupları en çok nida ile başlar. Bunların bir kısmının başında *harf-i nida* (يا , ايا .. vb.) yer alır ve şu şekilde başlarlar:

، ياسيدا ، يا صاحبا ، يا نجل خالي ، يا اخوتي ، يادار اخواني ، يا مركز الحب ، يايها الخل ،
ايا سيدا ، ايا لهف نفسي ، يالهم نفسي ، اقرة عيني ، يا نسيم الخير
يا سيدي... يارب..

Örnek olarak hocası Molla Abdülhakim'e gönderdiği bir mektubun giriş kısmından bir alıntı şöyledir:

يا سيدا فاق الشمس شعاعا يا من هداه سمى السماء سطوعا
يا بارعا في المكرمات على ذوي العرفان يا من كان أطول باعا
يا راية للعلم بل يا آية لك نوزة ورموزه إجماعا

“Ey ışıkları güneş ışıklarından üstün olan efendi! Ey rehberliği yıldızların ışığından daha yüksek olan zat!

Ey iyiliklerde irfan ehlinde üstün olan! Ey iyiliklerde eli en uzun olan!

Ey ilmin bayrağı olan! Ey ilim definelerinin işareti olan zat!”¹²⁶

Bir kısmı ise başında *harf-i nida* kullanılmadan doğrudan münada ile başlar. Bunlar... Gibi ifadelerdir. Fakat bunların başlarındaki “ya” harfi tahfif için hazf olmuştur.

نسيم الصبا بالله عودي وخففي إلى من سواه لم أكن عوض أصطفي
وردي كما داويت قلبي بذكره وتسليمه من بعض ما فيه قد خفي

“Ey saba rüzgârı! Allah aşkına benim onun dışında hiç kimseyi tercih edemeyeceğim zata hızlı bir şekilde dön!

¹²⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s. 207.

Ve nasıl ki benim kalbimi onun selamı ile tedavi ettiysen, aynen o şekilde onun hakkında gizli olan (bilmediğimiz) durumları öğren ve geri gel (bana anlat).¹²⁷

2.1.4.3.1.3. Yemin (Kasem) ile Başlaması

Konuyu vurgulamak, muhatabın zihnindeki şüpheleri giderip onu ikna etmeği amaçlayan yemin üslubunda genelde şu yeminler tercih edilmiştir:

لعمري ، لعمرك... ، لله...، بالله

Örnek olarak Şeyh Cüneyd-i Zukaydî hakkında yazdığı methiyenin girişini verebiliriz:

كرام من العلم ارتووا وتصوفوا	لعمري إن أطنبت في مدح سادة
ونعلا لهم تاجي به أتشرف	وصيرت كحلا لي غبار نعالم
قليل ويدريه الذي هو يعرف	وصرت لهم قطمير باب فذاك لي
ومنهم لي اسم في البرايا مشرف	فمنهم علا قدرى ومنهم مفاخري

“Ömrüme yemin ederim ki eğer ilme doymuş ve tasavvuf adabı ile de süslenmiş bazı kıymetli efendilerin medhini uzun uzadıya yapsam,

Ayakkabılarının tozunu kendime sürme yapsam, ayakkabılarını kendime taç yapsam

Ve onların kapısının Kıtmir’i olsam bile bana az olur. Zaten beni tanıyan bunu bilir.

Çünkü onlar ile değer buldum. İftiharım onlardır. Ve onların sayesinde insanların arasında ben müşerref oldum.¹²⁸

2.1.4.3.1.4. Hamd ile Başlaması

Şeyh Müşerref, bazı mektuplarına hamd ile başlamıştır. Çünkü Allahı övmek insanı şevklendirir ve Allah'a hamdetmek, muhatabı söylenecek şeyleri dinlemeye sevk eder.¹²⁹

¹²⁷ el-Hunûkî, *Divan*, s. 210-211

¹²⁸ el-Hunûkî, *Divan*, s. 238.

¹²⁹ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s.161.

Hamd ile başlayan mektupları direk الحمد لله ile başlayan mektuplardır. Molla Burhan tedrisata başladığı zaman yazmış ve göndermiş olduğu şu mektubu örnek olarak verebiliriz:

الحمد لله إذ لم يأتنا أجل حتى تجلى لنا من تلو برهان
أحيى فؤادي وأملى خاطري جزلا فالقلب من بعد بالأفراح ملآن
ما ذا عساي أقول واصفا طربي والقول ماذا يكون فيه نقصان

“Tillo’dan Burhan tecelli edene denk bize ecel gelmediği için Allah’a hamdolsun.

Kalbimizi ihya etti, içimizi sevinç ile doldurdu ve bundan böyle kalbimiz umut ile dolu olacak.

Sevincimi anlatmak için ne söyleyebilirim ki, çünkü ne söylesem de eksik söylemiş olacağım.”¹³⁰

2.1.4.3.1.5. Dua ile Başlaması

Şeyh Müşerref, bazen mektuplarına muhatabına dua ederek başlamıştır. Çünkü muhatabın gönlünü hoş eden ifadelerden bir tanesinde duadır. Bunun için Kurtalan eski Müfütüsü Molla Fethullah’a gönderdiği şu mektub örnek olarak verilebilir:

جزى الله فتح الله أعلى المنازل ولا زال فتح الله تاج الأفاضل
و بلغه من كل خير مراده وأخفاه في الأستار عند النوازل

“Allah Fethullah’a en yüce menzilleri nasip etsin! Fethullah her daim büyüklerin tacı olsun!

Allah onu hayırlı bütün amaçlarına ulaştırсын! Ve onu musibetler anında muhafaza etsin!”¹³¹

¹³⁰ el-Hunûkî, *Divan*, s.125.

¹³¹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 156.

2.1.4.3.1. 6. Harfi Cer ile Başlaması

Şeyh Müşerref, bazı mektuplarının başında mekubun kime gittiğini ifade eden *ilâve lâm*, kimden gittiğini ifade eden *min* ve istila ifade eden *'alâ* cer harflerini aşağıdaki şekillerde kullanmıştır.

الى الخال ، الى شيخي ، الى حضرة ، الى خلنا ، الى سيدي ، لخالنا ، من الكتيب .. ،
عليك السلام .. إليك ،

Amcasının oğlu Şeyh Halid'e gönderdiği bayram tebriği mektubunu örnek olarak yazıyoruz:

إليك أيا ابن العم تأتي تحيتي
تحية مشتاق عظيم المحبة
نقبل عينيك اشتياقا ورغبة
وأنت لنا نور العيون المنيرة

“Özlemiş ve sevgisi büyük kimsenin selamı gibi selamlarım sana geliyor ey amcaoğlu!

Gözlerini şevk ve istekle öpüyoruz. Sen bizim gören gözlerimizin nurusun.”¹³²

2.1.4.3.1.7. Selam ile Başlaması

Eskiden beri "*es-Selam Kable'l-Kelam*" (önce selam sonra kelam) denilmiştir. Yani selam konuşmadan önce gelir. Selam güven demektir. Konuşmadan önce muhataba selam vermek muhataba güven vermektir. Buna binaen Şeyh Müşerref' de birçok mektubunun başında selam ifadesini kullanmıştır. Şeyh Müşerref, *selam* ifadesini aşağıdaki şekillerde kullanmıştır.

سلامي.....، سلامم.....، سلام الله...

Örnek olarak şu satırları verebiliriz:

سلامي على الخال الذي قد تخلقا
بكل المزايا و المناقب و ارتقى
لقد حاز أصناف المكارم و العلى
وقد فاق أهل العصر كلا تفوقا
حسيب نسيب بل نجيب وما جد
أقام لأهل الله في الوان بيرقا

¹³² el-Hunûkî, *Divan*, s. 127.

‘‘Bütün menkıbe ve meziyetler ile ahlaklanan ve yükselen dayıma selamlarım olsun!

Şüphesiz bütün yücelik ve iyilikleri kendinde toplamış ve dönemin halkından daha üstün olmuştur.

Hasebli ve nesbli necabet ve şeref ehlidir. Van’da ehlullah için bir bayrak dikmiştir.’’¹³³

2.1.4.3.1.8. Tenbih (İftitah) Edatı İle Başlaması

Şeyh Müşerref, mektuplarının başında muhatabının dikkatini çekmek için tenbih veya istiftah edatı denilen *elâ* edatını kullanmıştır. Nitekim bu edatı birçok Arap şairi şiirlerinin başında kullanmıştır.

‘...إلا ile başlayan mektuplara örnek olarak Şeyh Abdülhakim Arvasî’ye gönderdiği mektubun girişini verebiliriz:

ألا بلغ سلامي و احتراممي وحي مع هيامي في غرامي
إلى ذات له شرف قوي حديث علائمه في الناس نامي
أصيل بل له مجد أثيل و فضل زائد فوق الأنام

‘‘Dikkat! Selamlarımı, hürmetlerimi, sevgimi, kara sevdami ve tutkularımı,

Güçlü bir şerefe sahip ve onun büyüklük haberi insanlar içinde yayılmış olan zata ulaştır.

O asildir, köklü bir değeri vardır. İnsanlardan daha fazla bir fazilete sahiptir.’’¹³⁴

2.1.4.3.1.9. Diğer Bazı İfadeler ile Başlaması

Şeyh Müşerref, mektuplarının başında bazen aşağıdaki şu ifadeleri kullanmıştır.

الان...، لقد...، وقد...، فقير...، لعبدالله...، كتابك...، ماذا... اذا ما...،

¹³³ el-Hunûkî, *Divan*, s. 136.

¹³⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 134-135.

Mektubun konusuna göre yukarıdaki kelimelerden uygun olanı seçip kullanmıştır.

Buna örnek olarak Ebu Ali'ye gönderilen şu güzel mektubun girişini verebiliriz. Çünkü bu mektubun ayrı bir özelliği de Asmai'nin meşhur kasidesi olan *Savtu Safiri 'l-Bülbülü* vezninde yazılmasıdır.

الآن يا أبا علي نحن براس جبل أرض بأعلى سرهل هوائها يلد لي
الجوّ بالنور ملي والأرض خضر الحلل والزهر ما أحلاه لي برغم أنف العادل
اسمع صدى العنادل وانظر إلى البلابل عضا على الأنامل يفعله غير الخلي

“Ey Ebu Ali! Biz şimdi Serhel'in yukarısında bulunan bir dağın başındayız. Havası bana hoş geliyor.

Hava nurla doludur (hava açıktır). Yeryüzü yeşile bürünmüş ve çiçekler ne kadar güzel! Kınayanların kınamalarına rağmen.

Bülbülleri dinle ve onlara bak! Aşktan boş olmayanlar parmaklarını (bu güzel manzaradan dolayı) ısırırlar.”¹³⁵

2.1.4.3.2. Gelişme/Tahallus ve İktidâb

Kaside veya mektubun esas amacı olan ve giriş bölümünden konunun anlatıldığı gelişme bölümüne geçişte farklı kelime ve ifadeler kullanılmış ve bunların mektup bütünlüğü içindeki estetiğine belağat bilginleri tarafından özen gösterilmiştir. Ayrıca girişten konuya geçiş yol ve metotları üzerinde durulmuştur. İlk olarak bu sanata işaret eden İbnu'l-Mu'tez, bu sanatı, bir manadan başka bir manaya güzel geçiş (حسن الخروج من معنى الى معنى) olarak ifade eder. Daha sonraları bunun için *hurûc*, *tahallus* ve *tahlis* gibi kavramlar kullanılmıştır.¹³⁶

Şiirde işlenen bir konuyu keserek birden başka bir konuya geçmek olarak tarif edilen iktidâb, tahallusun zıttıdır, Cahiliye Dönemi ve daha sonra gelen muhadram şairlerin yöntemidir. Muhdasûn şairlerin tahallusun her çeşidine başvurdukları belirtilmiştir.¹³⁷

¹³⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s. 310-312.

¹³⁶ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s.173-174.

¹³⁷ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s.176-177.

Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarında girişten gelişmeye geçerken kullandığı yöntemlerden bahsetmeden önce, Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarında girişten gelişmeye geçerken *iktidâbı* da *tahallusu* da görmenin mümkün olduğunu söylemek lazımdır. Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarının konuları daha önce deifade ettiğimiz üzere 10'a yakındır. Dolayısıyla girişten gelişmeye geçerken kullandığı yöntem doğal olarak konudan konuya farklılık arz etmektedir.

Şimdi burada *iktidâba* örnek olarak, amcasının oğlu Şeyh Halid'e gönderdiği bayram tebriği mektubunu inceleyelim:

تحية مشتاق عظيم المَحبة	إليك أيا ابن العم تأتي تحيتي
وأنت لنا نور العيون المنيرة	نقبل عينيك اشتياقا ورغبة
لك الله تفرجنا لدى كل كربة	نُهنئك بالعيد الكبير و نرتحي
فقد قيل إن الصبر حلو الأخريرة	نوصيك يا ابن العم بالصبرفاصطبر
جميع الورى أسرى لرب المشيئة	ولا بد للإنسان إيمان أنه
يكون على التحقيق من دون شبهة	فما شائه كان وما لم يشأ فلا
وعز وذل راحة مع مشقة	حياة وموت ثم فقر وثروة
لدى كل أرض عند كل ملمة	وربي قريب مستجيب محققا
وكن أنت يا ابن العم فرحان فكرة	فكن مستريح القلب سلم له القضا
وأنت بقلبي ساكن كل ساعة	و والله لا أنساك فاعلم وحققن
لضعف فإني صرت صاحب شبيبة	ولكن مكتوبي تأخر وقته
لسادات آرواس سلامي وحرمتي	وبلغ سلامي كل خل وخصصن
فدار الورى كلاً بسهل الطبيعة	ومن دارياً كان يكون مدارياً
ونوري أتى من درب حج وعمرة	ونحن جميعاً ههنا في سلامة
على المصطفى والصحب من بعد عترة	وأحمد ربي كل وقت مصليا

“1. Özlemiş ve sevgisi büyük kimsenin selamı gibi selamlarım sana geliyor ey amcaoğlu!

2. Gözlerini şevk ve istekle öpüyoruz. Sen bizim gören gözlerimizin nurusun.

3. Büyük bayramını (kurban bayramı) tebrik ediyoruz. Allah’tan senin bütün kederlerini gidermesini diliyoruz.

4. Ey amcaoğlu! Sana sabrı tavsiye ediyoruz sen de sabret! Çünkü “şüphesiz sabrın sonu tatlıdır” denilmiştir.

5. İnsan, bütün mahlukâtın kudret sahibi olan Allah’ın tutsakları olduğuna inanmalı.

6. Dolayısıyla O, (Allah) istediği şey olur, istemediği şey ise olmaz ve bu (durum) şüphesiz ve muhakkaktır.

7. Hayat, ölüm, fakirlik, zenginlik, izzet, zillet, rahatlık, ve zorluk (bunların hepsi Allah’ın iradesi ile olur).

8. Rabbim yakındır, her yerde ve her musibette muhakkak duaları kabul edendir.

9. Dolayısıyla gönlün rahat olsun, hükmü ona teslim et ve sen de ey amcaoğlu zihnini (streslerden) ferah tut!

10. Allah’a yemin ederim ki seni unutmuyorum, bunu bil ve bundan emin ol! Ve sen her saat benim kalbimdesin.

11. Lakin mektubumun vakti gecikti çünkü ben zayıflamış ve yaşlanmışım.

12. Bütün dostlara selamımı, özellikle de Arvas seyyidlerine selam ve hürmetlerimi ilet.

13. Kim akıllı ise (herkes ile) idare edecek. Sen de herkesle yumuşak ahlak ile idare et.

14. Biz hepimiz burada selametteyiz ve Nûrî (kardeşi Şeyh Muhammed Nûrî) de hac yolundan dönmüştür.

15. Her vakit Rabbime hamd eder, Mustafa’ya ve ashabına da İtretin (âlinden) den sonra salat ederim.”¹³⁸

Burada gördüğümüz 3. beyitte alıcının bayramını tebrik ediyor. 4. beyitte sabrı tavsiye ediyor. 5-9. beyitlerde Allah’ın kudretinden ve buna imandan bahsediyor. 10-11. beyitlerde onu unutmadığını söylüyor. 12. beyitte dostlara selamını iletmesini

¹³⁸ el-Hunûkî, *Divan*, s.127.

istiyor. 13. beyitte yumuşak davranmasını istiyor.14'te ise kendi durumlarının iyi olduğunu ve Nûrî 'nin hacdan döndüğünü söylüyor. Dolayısıyla bir mektupta birden çok konunun işlenmesi demek olan *iktidâb*, bu mektupta güzel bir örneğiyle işlenmiştir. Çünkü sabır tavsiyesi, bayram tebriği, güzel muamele, selam iletme ve birinin hacdan dönmesi hepsi aynı yerde işlenmiştir.

Tahallus'u ise, arkadaşları Molla Bedreddin Sancar'a babasının taziyesini yapmak için gönderdiği aşağıdaki mektup örneği üzerinde anlatmaya çalışacağız:

أعزّي أخي بدرا به الوقت مشرق	بأي لسان أم بأي عبارة
لنا كان يجلو منه وجهه ومنطق	وكيف أعزیه بأكرم والد
علیم حلیم مستقیم ومشفق	أصیل جلیل هاشمی محب
ومنه أتى تشریفی وهو محقق	وكيف أعزى من هو البدر طالعا
تعز وعندي ذاك ما هو لائق	وكيف يعزیه الذي ليس عنده
إليها ذووالإسلام حقا تسابقوا	ولكنما المختار قد سن سنة
عزائكم مهما عزتكم طوارق	تعز أخي عزاكم الله محسنا
بفردوسه قدرا يراه الخلاق	تعز أخي والله يعلي لوالد
بدیل جلیل وهو أولى وأرفق	تعز أخي فالله عن كل فائت
فكل خليل عن خليل مفارق	تعز أخي عن سيدي طاب قبره
بسؤددكم جيد الزمان مطوق	تعز أخي ذو العرش يجبر كسرکم
على السيد المختار ما ذر شارق	لك الحمد يا ربی وصل وسلمن
فخصص إلهي أنت تقوى وتخلق	و آل وأصحاب ودرويش سيدي

“1.Zamanın ışığı olan Bedir kardeşimi hangi dil ve hangi sözlerle taziye edeceğim?

2. Konuşması ve yüzü bize tatlı gelen ve en iyi baba olan (babasının vefatından dolayı) onu nasıl teselli edeceğim?

3. Şefkatli, istikametli, hilm sahibi, ilim sahibi, sevilen, haşimi, büyük, asaletli,

4. Şüphesiz olarak kendisinden şeref aldığım ve kendisi doğan bir bedir (dolunay) olan kimseyi nasıl teselli edebilirim ki?

5. Ve kendisi teselli olamayan kimse nasıl onu teselli edebilir ki? Zaten bana göre bu uygun bir şey değildir.

6. Ancak Muhtar (Peygamber Efendimiz s.a.s.), bir sünnet bırakmıştır ki İslam milleti o sünnette yarımıştır.(Bu nedenle bende seni teselli etmeye çalışacağım.)

7. Sabret kardeşim! Allah size sabır versin ve başımıza hangi musibet gelirse (o musibete karşı) güzel sabır ihsan etsin!

8. Sabret kardeşim! Allah baba(nız) için Firdevs (cennetinde) herkesin görebileceği yüksek bir değer (makam)versin!

9. Sabret kardeşim! Allah yüce, merhametli, daha iyi ve her (kaybettiğimiz) şeye bedeldir.

10. Efendimden -onun kabri hoş olsun!- (ayrıldığı için) sabret kardeşim! Çünkü her dost mutlaka dostundan (bir gün) ayrılacaktır.

11. Sabret kardeşim arş sahibi (Allah) kırığınızı tamir etsin, büyüklüğünüz zamanın boynunda gerdanlık olsun.

12. Ya Rabbi! Sana hamdolsun. Sen seçilen Efendimiz'e ışık olduğu müddetçe salat ve selam gönder.

13. Âl ve ashabına ve özellikle efendim Derviş'e (Molla Bedreddin'in babası) selam gönder. Çünkü sen güçlü ve yaratansın."¹³⁹

Gördüğümüz gibi bu mektupta girişten konuya çok güzel bir şekilde geçiş yapılmıştır. Çünkü girişteki beş beyitle kardeşimi nasıl taziye edebilirim, denerek giriş yapılmıştır. Altıncı beyit ile taziye vermek sünnettir, o sünneti yerine getirmek ise her müslüman için önemlidir ve bende bu sünneti yerine getirmeliyim, deyip bağlantı kurulmuş ve hemen arkasındaki beyitle, konuyla bağlantı kesilmeden girilmiştir. İşte bu üsluba *tahallus* denmiştir.

¹³⁹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 266-267.

Tahallus ve *iktidâb* için Şeyh Müşerref'in mektuplarından örnekler verdikten sonra Şeyh Müşerref'in girişten gelişmeye geçerken kullandığı yöntemlerden bahsedeceğiz.

Şeyh Müşerref'in taziye, mersiye ve tebrik mektuplarında konuyu girişten ayırarak etmek kolay olsa da methiye mektuplarında -ki mektuplarının çoğu bu türdür- bu ayrımı yapabilmek kolay olmamaktadır. Çünkü bu tür mektupların giriş kısmı konudan çok daha uzun olduğu için konuyu belirlemek zor olmaktadır. Ancak bu gibi mektuplarda genelde konu selam olduğu için iş biraz da olsa kolaylaşmaktadır.

2.1.4.3.2.1. Ve Ba'd (وبعد)

Girişten gelişmeye geçişlerde kullanılan *Emma Ba'd* kelimesi bazen *Ve Ba'd* şeklinde de kullanılmıştır. Muhakkik Beyân âlimlerinin icması ile faslulhitâp/en belîğ söz olarak kabul görmüştür.¹⁴⁰

Hocası Molla Abdülhakim'e gönderdiği aşağıdaki mektup bunun için güzel bir örnektir. Fakat burada şunu ifade etmemiz gerekiyor: Bu mektupta birden çok konu işlenmiştir dolayısıyla **وبعد** ile konuya değil ana konuya başlamıştır, desek daha doğru olur. Bu mektup uzun olduğu için ilgili olan kısmı verilmiştir:

.. وأرجو الدعاء يا مرشدا حاز سؤددا فإن تنسني من ذا فيا لهف نفسيا
عليك بإدمان يسلم والدي يقبل كفيك ويرجو دعاويا
ويفعل ذا كل الأهالي و إننا لك الله نرجو عزة وتساميا
وبعد فقد هنأتني والحري بي بغير ارتياب أن تكون معزيا....

“Ey şerefi elde eden müşid! Dua talep ediyorum. Eğer (duada) beni unutursan vay haline!

Babam devamlı selam söyler, ellerinizden öper ve duanızı bekliyor.

Ve bunu bütün ailemiz yapıyor. Bizde Allah'tan sana izzet ve yüksek dereceler niyaz ediyoruz!¹⁴¹

¹⁴⁰ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s. 177.

¹⁴¹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 209-210.

Bundan sonra: şüphesiz sen beni tebrik ettin! Ancak bana uygun olanı başsağlığı dilemen idi.’’

2.1.4.3.2.2. Ve Kad(وقد)

Filli mazi ile kullanıldığı zaman kesinlik (tahkik) ifade eden kad¹⁴² kelimesi muhatabın tereddüt etmemesi için kullanılır. Kuran’ı Kerimde de bu şekilde kullanıldığını görmekteyiz.¹⁴³

Kurtalan Eski Müftüsü Molla Fethullah’a, kendisine sorduğu bir soruya cevap olarak yazdığı bu mektubun giriş ve gelişme kısmından bir kaç beyit örnek olarak verilmiştir:

وأستدعي دعاكم كل وقت	فإن دعائكم أعلى نوال
أدامكم الإله في ترق	وحفظ بالنهار وبالليالي
وقد أبدعتموا فيما سألتكم	ونصف إجابة حسن السؤال
ولكن العوائق عوققتني	عن التعجيل في كتب المقال

‘‘Her vakit duanızı beklerim! Çünkü duanız en yüce hediyedir.

Allah sizi gece gündüz koruyup terakkinizi daim etsin!

Gerçekten siz, eşsiz bir soru sordunuz! Nitekim sorunun güzel olması cevabın yarısıdır.

Fakat bazı engeller, cevabını erken yazmaktan beni alıkoydu.’’¹⁴⁴

2.1.4.3.2.3. Ta’azza(تعز)

Şeyh Müşerref’in, Molla Bedreddin Sancar’a babasının taziyesini yapmak için gönderdiği mektuptan dört beyti örnek olarak sunuyoruz:

وكيف يعزيه الذي ليس عنده	تعز وعندي ذاك ما هو لائق
ولكنما المختار قد سن سنة	إليها ذووالإسلام حقا تسابقوا
تعزأخي عزاكم الله محسنا	عزائكم مهما عرتكم طوارق

¹⁴² Bkz. el-Akkirmânî, Muhammed bin Mustafa, (2016) *Muhtasarü Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e’arîb*, (thk. Sadruddin Buğda) Mektebetu Diyarbakır, Diyarbakır, s. 133.

¹⁴³ Örneğin bkz. Müminûn, 23, 1.

¹⁴⁴ el-Hunûkî, *Divan*, s. 194-195.

“...kendisi teselli olamayan kimse, nasıl onu teselli edebilir ki? Zaten bana göre bu uygun bir şey değildir.

Ancak Muhtar (Peygamber Efendimiz (sas),bir sünnet bırakmıştır ki İslam milleti o sünneti (yapmak için) yarışmıştır.

(bu nedenle bende seni teselli etmeye çalışacağım).Sabret kardeşim! Allah size sabır versin ve başınıza hangi musibet gelirse (o musibete karşı) güzel sabır ihsan etsin!

Sabret kardeşim! Allah baba(nız) için Firdevs (cennetinde) herkesin görebileceği yüksek bir değer (makam)versin!”

2.1.4.3.2.3.Ve İnnî Ühenni (و إني أهنيه)

Cizre Eski Müftüsü Molla Mahmud’a gönderdiği bayram tebriğinden iki beyit örnek olarak verilmiştir:

وَأَلْتَمُّ الْكَفَيْنِ مِنْهُ وَ أُرْتَجِي دَعَاءَ عَلِيٍّ دُنْيَا وَأُخْرَايَ يَشْمَلُ
و إني أهنيه بعيد و كونه على الدهر في عيد من الحق أمل

“...ve ben onun her iki ellerinden öpüyor, ondan dünya ve ahiretimi kapsayan bir dua istiyorum!

Onun bayramını tebrik eder ve onun, ebediyen bayramda kalmasını haktan niyaz ediyorum!”¹⁴⁵

2.1.4.3.2.4. Nüsellimü (نسلّم)

Dayısı Şeyh Fehmi Arvasî’ye gönderdiği mektubun gelişme kısmı şöyledir:

نسلم بل نقبل باشتياق ونستدعي دعاء من صميم
ونحن نرتجي في كل وقت سلامتكم من المولى الرحيم
وعزتكم ورفعتم مقاماً بدنينا و في دار النعيم

¹⁴⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s.162.

‘‘Selam söylüyor, şevkle ellerinizden öpüyor ve samimi dualarınızı bekliyoruz!

Biz de her zaman rahim olan Mevla’dan selametinizi,
Dünya ve ahirette makam olarak yücelmenizi ve izzetinizi diliyoruz!’’¹⁴⁶

2.1.4.3.3. Sonuç/Hüsnü’l-Hâtîme

Konuşan kimsenin sözünü; kulağa hoş gelen, güzel tertip edilmiş, manası açık olan tatlı sözler ve deyimlerle bitirmesine *hüsnü’l-hâtîme* denildiği gibi *hüsnü’l-intiha* da denilir.¹⁴⁷ Güzel sonuç (*hüsnü’l-hatime*) için *bera’atu’l-makta*’da denilmiştir. Güzel sonuçtan maksat, metinde ayrıntılı olarak anlatılanları tekrar mücmel bir şekilde ifade etmek, muhatapta uyanan kanaat ve düşüncüyü uygulamaya yönlendirir.¹⁴⁸ Yani sonuç aslında konunun bir özeti mahiyetindedir. Dolayısıyla giriş ve gelişme kısmı ile uyum sağlamalıdır.

Şeyh Müşerref, manzum mektuplarını genellikle Peygamber Efendimiz’e salavatı şerife ile bitirmektedir. Bu salavatlar her yerde aynı kalıpta değildir. Bazı salavatlarda konuya işaret eden ifadeler kullanılmakta, bazılarında ise o işaretler olmayabilmekte, bazen sadece bir salavat, bazen hamd ile salavat, bazen dua ile salavat, bazen istiğfar ile salavat, bazen dördü birlikte ve bazen de bunların üç tanesi birlikte kullanılmıştır. Bazen sadece bir dua ile bitirmektedir. Bazı mersiye mektuplarında ebced hesabına göre tarih bulunmaktadır. Sırasıyla bunların herbiri için ayrı ayrı birer örnek vermek yerinde olacaktır.

2.1.4.3.3.1. Sadece Salat

Örnek olarak, Kurtalan Müftüsü eski Molla Fethullah’a gönderdiği mektubun son beyitleri şöyledir:

لم يك فيه قط فيما قد خلا	لكن وصفتموا الفقير بالذي
يرون كل ناقص مكملا	نعم وحسن الظن شأن الأتقيا
وصحبه وقد أناروا السبلا	ثم الصلاة للنبي وآله

¹⁴⁶ el-Hunûkî, *Divan*, s.123-124.

¹⁴⁷ Bolelli, *Belağat*, s. 538.

¹⁴⁸ Timurtaş, *Divan Kitabeti*, s.182.

‘‘...lakin siz bu fakiri sahip olmadığı özellikler ile methetmişsiniz!

Evet, başkasının hakkında iyi düşünmek takva ehlinin özelliğidir. Onlar her nakıs kimseyi bile mükemmel görürler (yani sen takva ehli olduğun için beni mükemmel görüyorsun yoksa ben öyle değilim.)

Sonra Peygamber’e, âline ve (din) yollarını aydınlatan ashabına salat olsun.’’¹⁴⁹

Bu üç beyitten önceki kısım uzun olduğu için sadece son kısmı buraya aldık. Bu verdiğimiz üçbeytin üçüncüsü anlaşıldığı üzere mektubun son beytidir ve sadece salat içermektedir.

2.1.4.3.3.2. Sadece Dua

Örnek olarak, Kurtalan Eski Müftüsü Molla Fethullah’a gönderdiği mektubun son beyitlerinin tercümesini vereceğiz:

عباراتكم فيها إشارات فضلكم ولو صادفت قسا أقر لها قس
ولا زال دهر أنتم من سخائه رخيا بحفظ الله ليس به بؤس
وأرجو لكم ربي أتم وقاية لكي لا يطيق الضر جن ولا إنس

‘‘İbaretinizde (sözlerinizde) üstünlüğünüzün işaretleri vardır. Eğer bu ibareniz(sözleriniz) Kuss b. Sâ’ide’ye (Cahiliye dönemindeki meşhur hatip) denk gelseydi Kuss, (bu sözlerinizi) onaylayacaktı.

Sizin içinde bulunduğunuz zaman, hiç kötülük görmesin, Allah’ın muhafazası ile mahfuz ve hep huzur ile dolu olsun!

Ve Rabbimden sizin için tam bir koruma niyaz ediyorum ki ne insanların ne de cinlerin size zarar vermeye güçleri yetsin!’’¹⁵⁰

Görüldüğu gibi mektubun son iki beyti sadece duadır.

¹⁴⁹ el-Hunûkî, *Divan*, s. 320-321.

¹⁵⁰ el-Hunûkî, *Divan*, s.185-186.

2.1.4.3.3.3. Dua ve Salat

Şeyh Muşerref'in Molla Bedreddin Sancar'a gönderdiği mektubun son satırları bu konuya güzel bir örnek olarak verilebilir:

منذ ذاك الحين أدعو لاهفا هل إلى شمسي وبدري من تلاق
يا سميع اسمع أنبي وارحم غربي إذ أنت من ذا الحزن ساق
بالنبي صلى عليه و على آله رب حباه بالبراق

‘O günden beri ben hasretle(kavuşmak için) dua ediyorum! Acaba bedrim(ayım) ve güneşime (bir gün) kavuşmam mümkün mü?

Ey işiten (Rabbim)! Peygamber hatırına sen âhlarımı işit ve garipliğime acı (merham et)! Çünkü bu hüznü veren sensin.

O’na (Peygamber’e) Burak’ı veren Rabb, onun ve alının üzerine salat getirsin.¹⁵¹

Örnek olarak verdiğimiz bu mektup ise dua ve salat ile son bulmuştur.

2.1.4.3.3.4. Dua, Hamd ve Salat

Molla Abdullah Tatvanî'ye gönderdiği mektubun son satırlarını örnek olarak verebiliriz:

وأدعو وأستدعي و أفعل هكذا لإخوانه الطلاب داموا أماتلا
بأمثالهم يا رب فارحم مشرفا ونور له ليلا من الليل أليلا
لك الحمد رب والصلاة لمن غدا شفيعا وآل ثم صحب ومن تلا

Ben(onun için) dua eder, (ondan) dua isterim, onun öğrenci arkadaşları için de aynen böyle yaparım ve onlar hep (insanlar için) örnek olsunlar!

Ey Rabbim, bunlar gibilerin (hatırına) Müşerref’e merhamet et! Ve onun karanlık geceden daha karanlık olan gecesini aydınlat!

¹⁵¹ el-Hunûkî, *Divan*, s.185.

Ya Rabbi, hamd sana olsun! Salat ise şefaata sahibi olan (Peygambere) alına, ahabına ve sonra gelenlere olsun!¹⁵²

Bu mektup önce dua sonra hamd ve daha sonra salat getirilerek son bulmuştur.

2.1.4.3.3.5. Dua, İstiğfar ve Salat

Adana Eski Müftüsü Mehmet Uyanık için yazdığı mektubu inceleyelim:

فلا زلت ملحوظا بعين فؤادكم ولا زلت ملفوظا بلفظ لكم كفى

ولا زلت مصباحا منيرا لدينا تزيل الجفا منه و تأتيه بالصفاء

و أستغفر الله العظيم مصليا على المصطفى والآل حازوا المعارفا

Ben hep sizin kalp gözünüz ile görüneyim ve diliniz ile de anlayım!

Sen de hep dinimiz için ışık saçan bir lamba ve zorlukları kaldıran, kolaylıkları getiren biri olasın (inşallah)!

Ve Azim olan Allah'tan istiğfar diliyor, Mustafa'ya (Peygambere) ve marifetleri elde eden âline salat ediyorum.¹⁵³

Bu mektupta da önce dua, sonra istiğfar ve en son salat getirilmiştir.

2.1.4.3.3.6. Tarih

Bilindiği kadarıyla tarih düşürme XII. yüzyılda önce Fars edebiyatında ortaya çıkmış, İslâm kültürünün etkisiyle Arap harflerini alan İranlılar'dan Türkler'e, Türkler'den de Araplar'a geçmiştir. XV. yüzyılın ortalarına kadar Arap dünyasında bilinmeyen tarih düşürmeyi Araplar, Türkler'in İslâm kültürü ve medeniyeti dairesinde yer almasından ve bu alanda güzel örnekler ortaya koymasından sonra onlardan öğrenmiş ve bu sanattan ilk defa Abdülganî en-Nablusî (ö. 1143/1731) söz etmiştir.¹⁵⁴

¹⁵² el-Hunûkî, *Divan*, s.179-181.

¹⁵³ el-Hunûkî, *Divan*, s.150.

¹⁵⁴ Karabey, Turgut, "Tarih Düşürme," *TDV., İslam Asiklopedisi*. c. XL, s., 80-81.

Şeyh Muşerref, Medine-i Münevvere'de vefat eden kayınpederi Şeyh Muhammed Salih-i Arvasî için bir mersiye yazar ve arvas ailesine gönderir. Bu mektubun sonuç kısmı şöyledir:

وقاده الشوق نحو الجد مضطربا فبعدهما الوصل جا أضحى من الشهدا
كأتما الجد بعد الوصل قال له قولاً زكياً غداً تأريخ ما فقدنا
فقال حين اللقاء: حل أيا ولدي أهلاً وسهلاً فكن ضيفاً لنا أبداً

Onun dedesine (Peygambere olan) hasreti, onu dedesine doğru sevk etti. (dedesine) kavuşunca da, şehid (aşk şehidi) oldu.

Sanki (dedesine) kavuşunca dedesi ona, onun ölüm tarihi olabilecek pak bir söz söyledi.

Ona kavuşma esnasında dedi ki burada kal ey evladım hoş geldin, bizim ebedi misafirimiz ol.¹⁵⁵

حل أيا ولدي أهلاً وسهلاً فكن ضيفاً لنا أبداً

Yukarıda verdiğimiz örnekteki kısım mezkûr zatın ebced hesabı ile vefat tarihini hicri takvimine göre (1370) vermektedir.

Kısacası diyebiliriz ki Şeyh Muşerref'in bazı kısa mektupları hariç diğer mektuplarının hepsinin sonunda ya dua ya da salat vardır. Yukarıda bazı mektuplar örnek olarak verildi, vermediğimiz diğer mektuplar da bunlar gibidir. Ancak farklı farklı şekiller kullanılmıştır.

¹⁵⁵ el-Hunûkî, *Divan*, s.181-182.

SONUÇ

1926 da Siirt Pervari ilçesine bağlı Güleçler (Hunûk) köyünde dünyaya gelen Şeyh Müşerref, ilim ve tasavvuf erbabı olan bir ailede yetişip büyüdü.

Elif Ba'dan Molla Cami kitabına kadar Güleçler (hunûk) köyünde babasının yanında okudu. Sonra Halenze'de (Siirt merkeze bağlı Bağtepe mahallesi) bulunan Molla Abdulkhakim'in yanına gitti, orada eğitimini tamamladı ve icazetini aldı. Hayatının sonuna kadar ilim ve irşad failiyetlerinede bulundu, yüzlerce talebe yetiştirdi, Arapça, Kürtçe, Farsça ve Türkçe olarak onlarca eser yazdı.

Şeyh Müşerref'in şimdiye kadar bilinmeyen bazı eser ve mektupları tespit edilip bir kısmı elde edildi, bir kısmının da en azından nerede ve kimde olduğu öğrenildi. Şeyh Müşerref'in mektuplarının çoğunluğu Arapça olmak üzere, Kürtçe, Farsça ve Türkçe yazıldığı, en az dört ciltlik bir kitap olabileceği tespit edildi. Kimlere kaç adet mektup gönderdiği ortaya çıkarıldı. Şeyh Müşerref'in mektuplarının bir kısmının mensur, bir kısmının manzum, diğer bir kısmının ise manzum-mensur karışık olarak yazıldığı tespit edildi.

Şeyh Müşerref'in yetmiş beş farklı kişiye gönderdiği iki yüz elliye yakın manzum mektubu konusuyla birlikte ortaya kondu.

Şeyh Müşerref'in manzum mektuplarının konularının ağırlıklı olarak medih/övgü, mersiye/ağıt, taziye/başsağlığı ve tebrik olduğu tespit edildi.

Şeyh Müşerref, manzum mektuplarına muhatabı söylenecek şeyleri dinlemeye sevk eden *hamd*, muhatabının dikkatini çekmek için tenbih veya istiftah edatı denilen *elâ* edatını, konuyu vurgulamak, muhatabın zihnindeki şüpheleri giderip onu ikna etmeyi amaçlayan yemin (*kasem*) üslubunun, yanısıra *fiil*, *harfi cer*, *harfi nida*, *dua*, *selam* vb. ifedeler kullanarak giriş yaptığı tespit edildi.

Aynı şekilde girişten ana konuya geçişlerde muhakkik Beyân âlimlerinin icması ile faslulhitâp/en belîğ söz olarak kabul edilen *ويعد*, fiili mazi ile kullanıldığı zaman kesinlik (tahkik) ifade eden kad kelimesini “وقد”, *tebrik ediyorum* anlamına gelen “وانى اهنى” gibi ifadeler kullanarak bağlantı kurduğu görüldü.

Son olarak, Şeyh Müşerref'in genel olarak sonuç kısmında mektubunu *hamd*, *salat*, *dua*, *istiğfar* ve *tarih* ile bitirdiği tespit edildi.

KAYNAKÇA

- el-Akkirmânî, M., (2016) *Muhtasaru muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*, (thk. Sadruddin Buğda) Diyarbakır, Mektebetu Diyarbakır.
- Akpınar, C., “Kıraat (icazet)”, (2000) *Türkiye Diyat Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, İstanbul,. XXI,
- Bolelli, N., (2012). *Belâğat Beyan-Me'ani-Bedi'İlimleri Arap Edebiyatı*, (yedinci baskı).İstanbul, İFAV.
- Çakır, MS.,(2017). *Seyyid Taha Hakkari Ve Nehri Dergahı 19.Yüzyılda Nakşibendi-Halidilik*, İstanbul, Sistem Matbaacılık.
- Durmuş, İsmail, “Mektup”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Ankara, 2004, XXIX .
- Emel, S.,(1982). *Fennu'l-Murasele 'İnde Mey Ziyade*, Beyrut, Daru'l-İfakı'l Cedide.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Divan* (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Şeyh Müşerref Hatıraları* (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Hacı Ahmet Kitabı* (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Mele Alaeddin*, (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Müşerref, *Adanalı Muhammed*, (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Şerhu lüccetü'l-esrar*, (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Tûfzade*, (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Eyyuhe'l-veled* (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Tehiyetu'l-etfal*, (Yzm.) Aile ktp.
- el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, *Gûz ü Miwîj*, (Yzm.) Aile ktp.

el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, **Mektubat**, (muhtelif şahıslara gönderdiği diğer mektupları.) (Yzm.) Aile ktp.

el-Hunûkî, Şeyh Müşerref, **Mektubat**,(Molla Bedreddin'e gönderdiği mensur mektuplar.) (Yzm.) Aile ktp.

el-Ensari, İbn. Hişam, (1994). **Şerhu katru'n-nenda ve bellu's-sada**, Beyrut, el-Mektebetu'l-Asriyye.

el-Ensari, İbn Hişam, (1998). **Şerhu şuzuru'z-zeheb**, Beyrut, Daru'l-Fikr.

el-Çani, S., (2016). **Ulemaunamin'l- muderrisin fi'l-karnu'l-'işrin**, İstanbul, Daru'r-Ravda.

el-Harrani, İ.,(2017).**et-Tuhfetu'l-halidiyye fi beyan-i'l-icazeti'l- 'ilmiyyeti's-şar'iyye fi'l-medarisit-Turkiyye**,İstanbul, Haşimi Yayınevi.

Kamer, M. E., (2016).**Menhelu'l-ğalilmin'n-nazmi beyti'l-Halil**,yy..

Kamer, M. E., (2006) **Salisu'l-aktabi'l-arba'a es-seyyid Ahmed el-bedeve ve's-sadetu'l-bedeviyyun fi Halanza**,İstanbul,Sistem Matbaacılık .

Karabey, T., (2011) “Tarih Düşürme”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Asiklopedisi**. İstanbul.

Kavak,A., (2016). **Hakkari'den Yükselen İlim ve Tasavvuf Güneşi Seyyid Taha-İ Nehri Hayatı, Tasavvufi Yönü ve Tesirleri**, Van,Vamedada , Ofset Matbaa.

Muhammet Nazım, (2012).**en-Nûru's-Sarî fi Menakibi Şeyh Müşerref el-Hunûkî el-Berwarî**. yy.

Sadini, M.H.ve Duski, T., (2013.) **Şex Müşerrefê Xunûkîû Şairin Malbatawi** Duhuk, Kurdistan, Parizgehaduhuki.

Sancar, Muhammed Bedreddin, *Divan'u kasaidi'l-hullan*, (Yzm) Özel Ktp.

Sancar, M.B.,*es-Siretu'z-zatiye*,yy..

Sönmez, N.,(2018).*Divana Şêx Müşerrefê Xinukî*, Diyarbakır, Seyda yayınları.

Timurtaş,A., (2018). *Arap Edebiyatında Divan Kitabeti Ziyauddin İbnu'l-Esir Örneği*, Ankara, Akademisyen Kitabevi.

Yıldırım, K.,(2018). *Kürt Medreseleri ve Alimleri*, İstanbul, Avesta.

Yılmaz, H. K., (2014). *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatlar*,
(onyedinci baskı). İstanbul, Ensar Neşriyat.

EKLER

1-İstiğase -tevessül

ذاب روحي وفؤادي واشتوى مني الكبد من ذنوب موبقات ليس يحصيها العدد
ضاق صدري عيل صبري وملا قلبي الكمد كم أصبح في الورى لم يغني منهم أحد

ياحيبي ياطيبى ياكمال الدين مدد

إنني ألقيت نفسي في بحار من ذنوب واحتملت فوق ظهري كل حمل من عيوب
كم شببت في هواي ظلما نار الحروب كم أبقت ونقضت عهد ذي العرش الصمد

خواجهء مشكل گشایم یاكمال الدين مدد

كل يوم أنا أهوى في حضيض من هوى كل وقت من بلا آثامي يزداد النوى
انخطاطي دائم كيف النجا من ذا الجوى والمعاصي قيدت جيدي حبلا من مسد

مي شوم روحم فدايت ياكمال الدين مدد

إنني ألقيت نفسي في ثرى أبوابكم وقصدت من بلياتي ذرى أعتابكم
فالطفوا واكسوني بالإحسان من أثوابكم واعطفوا واسقوني بالأفضال من أكوابكم
وانظروني نظرة يصلح بها قلب فسد وادوائي ياشفائي ياكمال الدين مدد
وارحموني رحمة يحيي بها القلب الرميم وانظروني نظرة يشفي بها العبد السقيم
واحسبوا من فضلكم من أهللكم هذا اليتيم لست أهلا والثرى قديسقي من كأس الكرم
إنه ما خاب يوما من إليكم قد قصد ياضياء في البرايا ياكمال الدين مدد
كم شرحتم من صدوركم منحتهم من سروركم قلوب أظلمت من فيضكم رُشَّت بنور
كم تجافى بكم العاصون من دار الغر اكتفى إذ ليس بيدي قلم ما في الخلد

ياسراجي يااعلاجي ياكمال الدين مدد

(1) وَلَهُ اِيضاً قَدْرَةٌ

في حقائق الاربعين في قوله

ذَابَ رُوحِي وَفَوَادِي وَاشْتَوَى مُنْوَ الْكَبْدَ
مِنْ ذُنُوبٍ مُوَيْقَاتٍ لَيْسَ بِحُصْبِ الْعَدَدِ
صَاقَ صَدِيرِي عَيْلَ مَبْرِي وَمَلَأَ قَلْبِي الْكَدَ
كَمْ أَحْصَى فِي الْوَرَى لَمْ يُغْنِي مِنْهُمْ أَحَدٌ

يا حبيبي

يا حبيبي يا طيبي يا كمال الدين مدد
إنتي القيت نفسي في جوار من ذنوب
واختلت فوق ظمري كل حمل من عيوب

كم شيت في هواي ظلالا منار الخروب
كم أبت وتفتت عهد ذي العرش القمد
خواجه مشكل كشائيم يا كمال الدين مدد
كل يوم أنا الهوى في كضبي من هوى
كل وقت من بلاد أنامي ينزاد التوى

انحطاطي دارم كيف النجا من ذالجوى
والعاصي قيدت جيدي حبالا من صد
مي شوم روم قلايت يا كمال الدين مدد
إنتي القيت نفسي في شرى ألوا بيكم
وقصدت من بليان ذرى أعتا بيكم

- 117 -

فألهنوا وأكسبون بالإحسان من أثاركم
واعتطفوا واستقون بالانصاف من ألوانكم

وانظروا بنظرة يصلح بها قلب فسد
ياد وان يا شغابن يا كمال الدين مدد
وارحمون رحمة تجوز بها التلب البيتم
وانظروا بنظرة يشوق بها العبد السقيم

واخبروا من فضلكم من أهلكم هذا البيتم
لست أهلا والشرى قد يسوق من كاس الكبر
إنه ما خاب يوما من أثاركم قد قدمد
يا ضياء في السير يا كمال الدين مدد

كم شرحتم من صدوركم محترمة من سرور
كم قلب أظلت من قيعكم ومشت بسور
كم تحاف في بيكم العاصون من ذوالفرود
أكتوا ذكس يدعي قلم ما في الخلد
« يا سراج يا طيبي يا كمال الدين مدد »

2-Mersiye /Ağıt

مضى سيدي عبدالحكيم خُذده عزيزا كريما مدركا كل قصده
رأى حسنا ثم الخليل ومصطفى تنعم في فردوسه بين ورده
وفرح آباء هـنـاك وأقربا وأورثنا حـزنا عظيما بفقدده
وإني وإن كنت الفرزدق لم أطق بيانا لـحزني أو سبيلا لـحدده
وإن أرث مولاي مدى العمر لم يكن وفاء بما في عنقي من حق شهده
وفي مدحه إن صغت كل قصيدة بكل لسان لم أصل كُنْه مجده
سل البدر والبرهان إن كنت جاهلا لتسمع مايكفيك من نعت سعده
وسل إن تشأ عنه حلنزة وامدحن زمانا غدا مولاي من بعض ولده
وظالع عصاما أو أميرا كتبتة وخذ عجبا من عيشي من بعد بُعده
فوالله ما ألفيت قط معادلا له من شيوخ العصر من أهل وده
ففي الهزل ماكان يدانيه واحد وماكان يدنو منه في حال جدده
لعمرى من أضحى لمثله رائيا وأمسى ولم يعشقه احكم بطرده
كمال جمال معه كل حلاوة حكى هيبه الفاروق من قبل جدده
وقدكان سبّاقا لغايات دقة بعيداله المرمى وفيا بوعده
وكان لبيد الوقت شعرا فصدقن حكى كل لفظ منه درا بعقدده
ولم أر من يستعظم العلم مثله لأنه طفلا قد تربى بمجدده
وإن قلت إن العلم قدمات تسعة من أعشاره ما خفت شخصا لردده
إلى القبر فانظر كم وكم شرف حوى وحماله كيف استقلوا بطوده
وأعظم مفقود فجعنا به امرؤ له لم نجد مثلا يوجد برفده
خدمت له نعلا مدى بالطيبه ولم أصح من سكرى بلذة قنده
جزى الله عنا خير ماكان جازيا أباحكم عبدالحكيم الممدده
وعزى بنيه أعني كل خليفة وينصرهم من عنده و بجنده
وصيرهم كلا براهين حكمة بدور هدى للدين في أفق رشدده
إلهي على المختار صل وسلمن وآل وأصحاب وعشاق قدده

(2) وله ايضا قدسره

حبه عرف استاذنا وسيدنا ابو عبد الحكيم اسير البشارة
اللاجسه امهاتنا والامام صطفى ابن ابي طالب
خليل العرب مولود نوح الامام : مرق رحمة الله

مصر سيدي عبد الحكيم الخليله	عزير كبريا مذكرا كل قصده
راى حنا ثم الخليل ومصطفى	تنعم في فردوسه بين وزده
وفرح ابا، هناك واقربا	وافرشنا حنا عظيما يقفده
بان وان كنت المرزوق لم اظن	بانا الحزين اوسيلنا لحدته
وان انت مولاي مدى العزم يكن	وفا، بما في عني من حوشه
وبن مدحان صفت كل قصده	بكل لسان لم اصل كنهه
نيل البدر البرهان ان كنت جلا	لتسمع ما يلغيك من نعت سوره
ومثل ان تشاعه حلزرة وامدح	زمانا عدا مولاي من بعض اولده

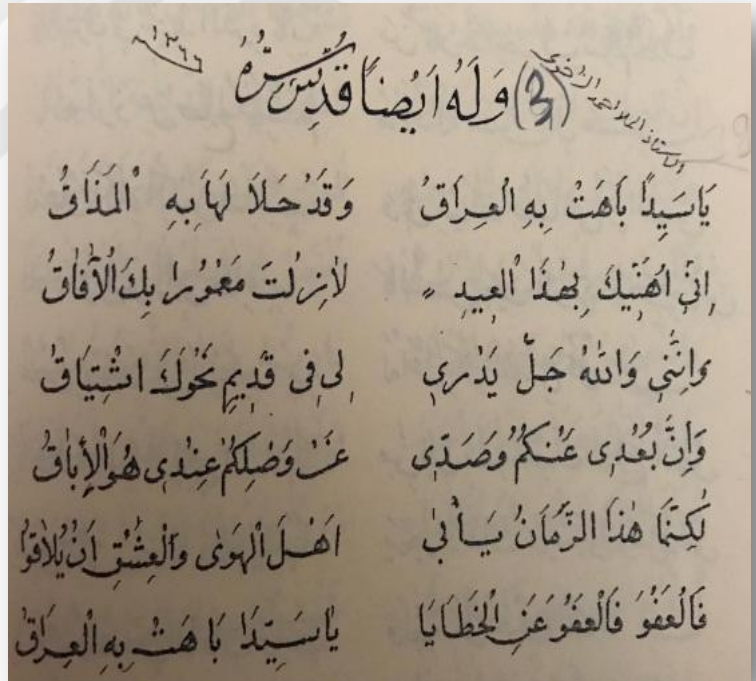
وطالع عصاما او امير كتبه	وخذ عجا من عيشي من بعد بعده
قواته ما الفيت قط معا دلا	له من شيوخ العصر من اهل وده
ففي المنزل ما كان يدا يبه واجد	وقا كان يد لومنه في حال جده
لعمري مزاحي لثله رايا	وامسلي ولم يعشقه تا حكم بطرده
كالم جبال مفعه كل خلاوة	حكى هيبه الفاروق وقتل جده
وقد كان سباقا لغايات دقة	بعيد له الرمي وفيما بوعده
وكان بيد الوقت شعر فصدقن	حكى كل لفظ منه دوا بعقده
ولم ازم يستعظم العلم مثله	لانه طفلا قد تربى بمهدده
وان قلت ان العلم قد مات تسعة	مزاغاره ما حفت سخما لردده
الى القبر فانظروكم ولم شفي حوى	وحاله كيف استقلوا بطوده
واعظم مفقود فجعا به امرؤ	له لم نجد مثلا يجود ببردده
خدمت له تولا مدى يا لطيبه	ولم اخ من سكرى بلده قنده
جزى الله عنا خير ما كان جزيا	ابا حكيم عبد الحكيم المده
وعزى بنيه اعني كل خليفة	وينصركم من عنده وبجندده

وصيرهم

وصيرهم كلا براهين حكمة	بدور هدى للدين في افق رشه
الهي على الختار صل وسلمن	وال واصحاب وعشاق قده

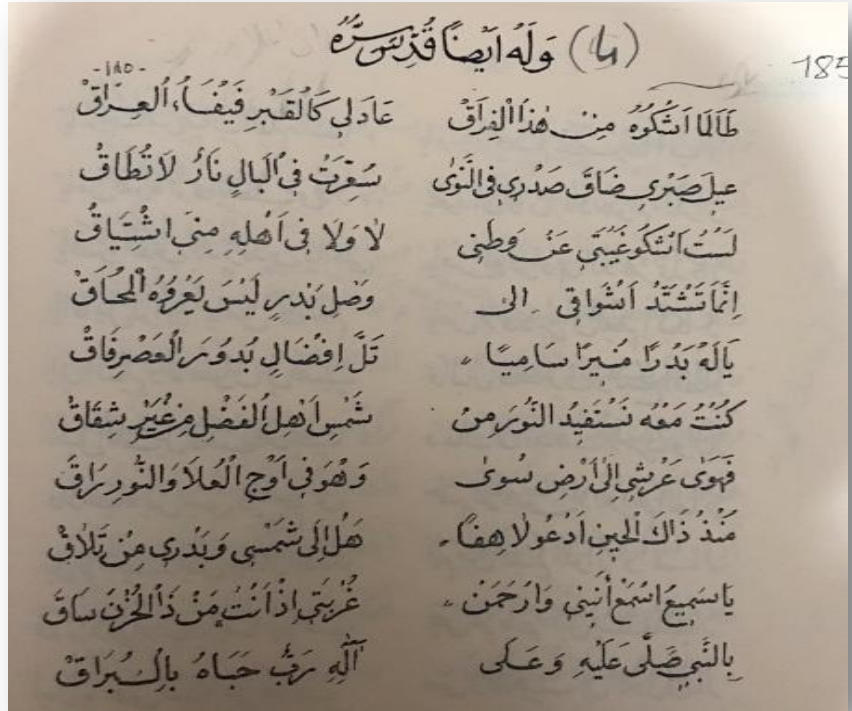
3-Bayram tebriği

ياسيدا باهت به العراق وقد حلا لها به المذاق
إني أهنيك بهذا العيد لازلت معمورا بك الآفاق
وإنني والله جل يدري لي في قديم نحوك اشتياق
وإن بعدي عنكم وصدي عن وصلكم عندي هو الإباق
لكنما هذا الزمان يأبى أهل الهوى والعشق أن يلاقوا
فالعفو فالعفو عن الخطايا ياسيدا باهت به العراق

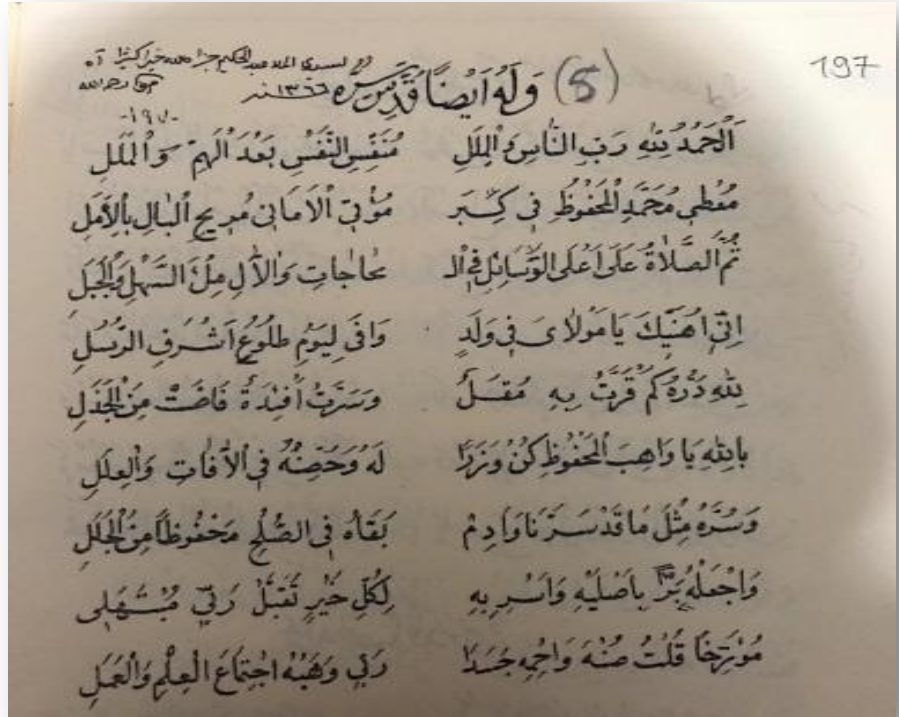
4-Özlem

طلما أشكوه من هذا الفراق عادلي كالقبر فيفساء العراق
عيل صبري ضاق صدري في النوى سعرت في البال نار لا تطاق
لست أشكو غيبي عن وطني لا ولا في أهله مني اشتياق
إنما تشدد أشواقني إلى وصل بدر ليس يعروه المحاق
يا له بدرا منيرا ساميا تل أفضال بدور العصر فاق
كنت معه نستفيد النور من شمس أهل الفضل من غير شقاق
فهوى عرشي إلى أرض سوى وهو في أوج العلا والنور راق
منذ ذاك الحين أدعو لاهفا هل إلى شمسي وبدري من تلاق
يا سميع اسمع أنيني وارحم غرني إذ أنت من ذا الحزن ساق
بالنبي صلى عليه وعلى آله رب حباه بالبراق

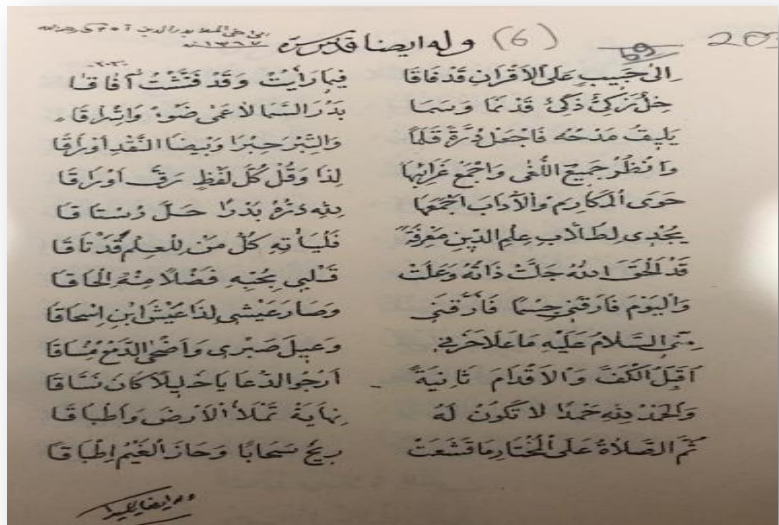
5-Doğum Tebriği

أحمد لله رب الناس والمثلل منفس النفس بعد الهم والمثلل
معطي محمد المحفوظ في كبر مؤتي الأمان مريح البال بالأمل
ثم الصلاة على أعلى الوسائل في الحاجات والآل ملء السهل والجبل
إني أهنيك يا مولاي في ولد وافي ليوم طلوع أشرف الرسل
لله دره كم فرت به مقل وسرت أفئدة فاضت من الجذل
بالله يا واهب المحفوظ كن وزرا له وحصنه في الآفات والعلل
وسره مثل ما قد سرنا وأدم بقاه في الصلح محفوظا من الخلل
واجعله برا بأصليه وأسر به لكل خير تقبل ربي مبتهلي
مؤرخا قلت صنه واحمه جسدا ربي وهبه اجتماع العلم والعمل

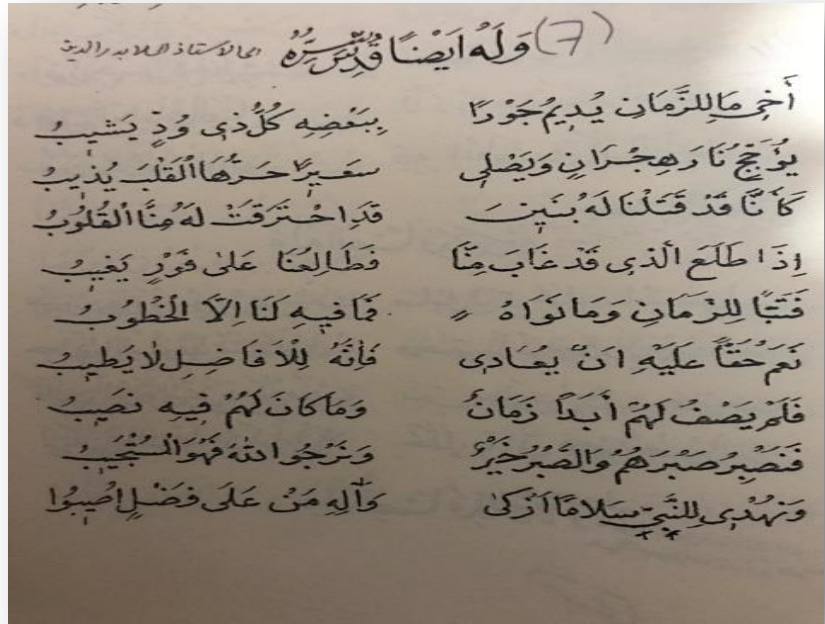
6- Medih / Övgü

إلى حبيب على الأقران قد فاقا	فيما رأيت وقد فتشت آفاقا
خل زكي ذكي قد نما وسمما	بدر السـمـا لاعمى ضوءاً وإشراقا
يليق مدحه فاجعل درة قلما	والتبر حـبـرا وبيضا النقد أوراقا
وانظر جميع اللغى وجمع غرائبها	لذا وقل كل لفظ رقى أو راقا
حوى المكارم والآداب أجمعها	لله دره بدرًا حل رستاقا
يجدي لطلاب علم الدين معرفة	فليأتته كل من للعلم قد تاقا
قد ألحق الله جلت ذاته وعلت	قلبي بحبه فضلا منه إلحاقا
واليوم فارقتي جسما فأرقتي	وصار عيشي لذا عيش ابن إسحاقا
مني السلام عليه ماعلا حزني	وعيل صبري وأضحى الدمع منساقا
أقبل الكف والأقدام ثانية	أرجو الدعا يا خليلا كان نساقا
والحمد لله حمدالا تكون له	نهاية تملأ الأرض وأطباقا
ثم الصلاة على المختار ما تشعت	ريح سحابا وحاز الغيم إطباقا

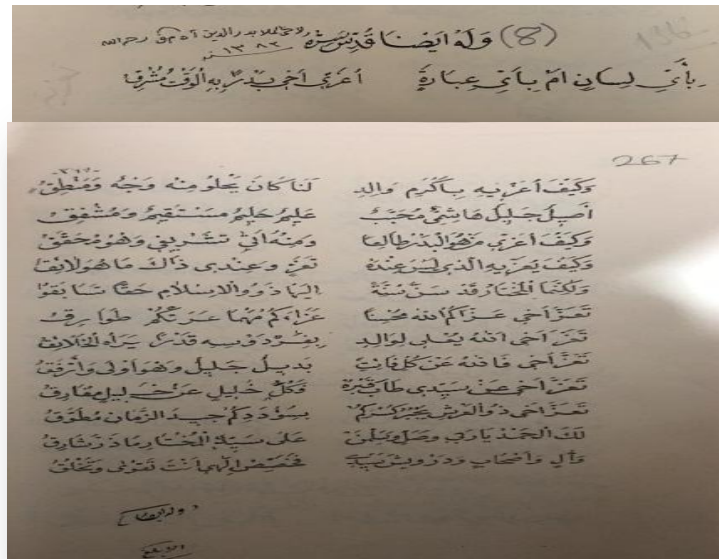
7-Zamandan Yakınma

أخي ما للزمان يدسم جورا ببعضه كل ذي ود يشيب
يؤجج نار هجران ويصلى سعيرا حرها القلب يذيب
كأنا قد قتلنا له بنينا قد احترقت له منا القلوب
إذا طلع الذي قد غاب منا فطالعنا على فور يغيب
فتبا للزمان وما نواه فما فيه لنا إلا الخطوب
نعم حقا عليه أن يعادي فإنه للأفاضل لا يطيب
فلم يصف لهم أبدا زمان وما كان لهم فيه نصيب
فنصبر صبرهم والصبر خير ونرجو الله فهو المستجيب
ونهدي للنبي سلاما أركى وآله من على فضل أصيبوا

8. Taziye/Başsağı

أعزّي أخي بدرا به الوقت مشرق	بأي لسان أم بأي عبارة
لنا كان يجلو منه وجه ومنطق	وكيف أعزّيه بأكرم والد
عليم حليم مستقيم ومشفق	أصيل جليل هاشمي محب
تعز وعندي ذاك ما هو لائق	وكيف يعزّيه الذي ليس عنده
إليها ذوو الإسلام حقا تسابقوا	ولكنما المختار قد سن سنة
عزائكم مهما عزتكم طوارق	تعز أخي عزاكم الله محسنا
بفردوسه قدرا يراه الخلاق	تعز أخي والله يعلي لوالد
بديل جليل وهو أولى وأرفق	تعز أخي فالله عن كل فائت
فكل خليل عن خليل مفارق	تعز أخي عن سيدي طاب قبره
بسؤددكم جيد الزمان مطوق	تعز أخي ذو العرش يجبر كسرکم
على السيد المختار ما ذر شارق	لك الحمد يا ربي وصل وسلمن
فخصص إلهي أنت تقوى وتخلق	و آل وأصحاب ودرويش سيدي

9-HacTebriği

إلى نجل سادات همو منبع الهدى
همو بضعة المختار حقا فما الذي
همو كل فخري هم جميع ذخائري
همو آخذوا كفي نعم هم وسائط
وذا النجل معشوق الفؤاد ونوره
أقامته اشواق إلى حج كعبة
وبين الصفا والمروة اشتد ساعيا
وفي عرفات باكيا وافيا دعا
بمزدلف زاد من الله زلفة
ولما شفى من مكة نفسه مضى
فسلم في شوق وكلم ذائقا
وزار بقيعاً ثم زار قبائه
وعاد إلى الأوطان في كل نعمة
به جيد تركيا محلى بعسجد
ولا سيما ذات البها واننا التي
سلام عليكم لاثما ظهر كفكم
و أرجو دعاكم كل وقت وإنكم
فإني أهنيكم ولا زال عزكم
ولله حمد والصلاة لسيدي

علوا فوق فوق الخلق عزا وسؤددا
أقول و إن كنت أجيد القصائد
همو رأس مالي منهم الريح لي بدا
إذا يوم حشري جئت ذا العرش مفردا
جميع لجليل لا يزال مسددا
فهـرول في طيارة الشوق مسعدا
بمبتداء الرحمن جل قد ابتدا
ونال المنى إذ في منى جد واجدا
وقد فر من كراته معشر العدا
إلى جده خـير البرايا محمدا
وحصل آمالا وأعطي مقصدا
وفي أخذ إذ زاره صار أوحدا
شريفا نظيفا مستقيما مؤيدا
وفي عينها الحسنة قد صار إثمدا
غدت مركز الآلا وجلت فوائدا
وبطنا لها حـلوا لذيذا موردا
منكم روعي لكم فدا
بهذي الكرامات التي لن تعددا
محمد المختار ثم من اقتدى

(9) وَلَهُ أَيْضًا قَدِيرٌ لِيَدِهِ الْوَالِدُ مَعشوقاً لارواسي فوق رحمانه

138

إلى نخل ساداتِ هومسج الهدى علواً فوق فوق الخلق عرواً وسوداً
هو بصعده المختار حقا فإ الذي أقول وإن كنت أجيد الصلابة
هو كل فخرى هم جميع ذخايري هو رأس مالي منهم الرجح لي بدا
هو أخذوا كفي نعم هم وساريط إذا يوم حشري جنت ذالعرش مفرداً

269

وذا النخل معشوق الفواد ونوره جيل جليل لا يزال منذ ذا
أقامته أشواق إلى حج كعبة هزول في طيارة الشوق مسعداً
وطاويها سبعا دعاء عند ججرة وداوي جرؤها حير قبل أسوداً
وبين الصفا والرفقة أشد ساعياً بئسده الرجن جبل قد ابتدا
وفي عرفات بكيا وفي دعا ونال النوى إذ في مني جد واجدا
بمزداني زاد من الله زلفة وقد فر من كراته معشر العدا
فلا شئ من مكلة نفعه مضى إلى جده خير البرايا محبدا
فسمه في شوق وكلمة ذافنا وحصل آعالا وأعطي مقصددا
وذا ربتيما ثم ذار قبانه وفي أحده إذ زاره صار أوحدا
وعاد إلى الأوطان في كل بعية شريفاً نظيفاً مستقيماً موقدا
به جيد سزكنا محلل مسجدا وفي عينها المنار قد صار إثمدا
ولا سيما ذات البها والتمني التي غدت من ذكر الألا وجئت فواندا
سلام عليكم لا تماظهم كفيكم وبطننا لها خلوا لذي يدا مؤرددا
فأرجود عالم كل وقت وأنتم منكم وسروحي لكم قدا

قاله

270

فإني أهنيكم ولا زال عركم يهذي الكرامات التي لن تعددا
وبالله حمد والصلاة لبيدي محمد المختار ثم من أفندي

10-Dua

عليك سلام ربي يا عليل
وأرجو أن يعافيك الجليل
شفاك الله من كل البـالـيا
هو الفعال والملك الجميل
شفاك الله عن قرب تماما
فإنه حسبنا نعم الوكيل
عن الأمراض يشفيك السلام
وإنه باستجابتنا كفيـل
إليه المشتكى وبه نعوذ
ونعم الملتجى نعم الدليل
وصلى الله للمختار والآل
ل والأصحاب ما أن العليل

(10) وَلَهُ ابْتِغَاءٌ قَدَسَ سِرُّهُ
عَلَيْكَ سَلَامُ رَبِّي يَا عَـلِيلُ
شَفَاكَ اللهُ مِنْ كُلِّ الْبَلَاءِ
هُوَ الْفَعَالُ وَالْمَلِكُ الْجَمِيلُ
شَفَاكَ اللهُ عَنْ قُرْبٍ تَمَامًا
فَإِنَّهُ حَسْبُنَا نِعْمَ الْوَكِيلُ
عَنِ الْأَمْرَاضِ يَشْفِيكَ السَّلَامُ
وَإِنَّهُ بِاسْتِجَابَتِنَا كَفِيلُ
إِلَيْهِ الْمَشْتَكِيُّ وَبِهِ نَعُوذُ
وَنِعْمَ الْمَلْتَجِي نِعْمَ الدَّلِيلُ
وَصَلَّى اللهُ لِلْمُخْتَارِ وَالْآلِ
لِوَالصَّحَابِ مَا أَنَّ الْعَلِيلُ

11-Teşekkür

غدا طبيبالي وداوى العللا	حبيبي فتح الله جاء نظمكم
نجومه تنير ليلا ليلا	لله مكتوب حوى وكافلا
وحسنها يسلب عقل العقلا	ألفاظه لألي قد ركبت
تعطر المجلس حين استقبلا	نقوشه تفوق مسكا أزفرا
إن يلقتها المجنون عن ليلي سلا	نقاطه خيلان محبوب حلا
يكون من ورد العراق أفضلا	مني عليكم سلام طيب
أنهار حكمة تفيد النبلا	أقبل كفا به أصابع
يفيدنا الحسنى ويدفع البلا	وأرتجي دعائكم إن الدعا
إياي لم تنسوا كشأن الفضلا	أشكركم فإنكم لفضلكم
أقر منكم العيون يوم لا	جزاكم الله جزاء وافيا
لم يك فيه قط فيما قد خلا	لكن وصفتموا الفقير بالذي
يرون كل ناقص مكلا	نعم وحسن الظن شأن الأتقيا
وصحبه وقد أناروا السبلا	ثم الصلاة للنبي وآله

(١١) وَكَلِمَةُ أَيْضًا قَدْ سُرَّ سِرُّهُ ارْتِدَادًا إِلَى الْمَعْنَى الَّتِي لَمْ يَكُنْ يَتَوَقَّعُهَا بِرِطْوَى

غدا طبيبالي وداوى العللا	حبيبي فتح الله جاء نظمكم
نجومه تنير ليلا ليلا	لله مكتوب حوى وكافلا
وحسنها يسلب عقل العقلا	ألفاظه لألي قد ركبت
تعطر المجلس حين استقبلا	نقوشه تفوق مسكا أزفرا
إن يلقتها المجنون عن ليلي سلا	نقاطه خيلان محبوب حلا
يكون من ورد العراق أفضلا	مني عليكم سلام طيب
أنهار حكمة تفيد النبلا	أقبل كفا به أصابع

يفيدنا الحسنى ويدفع البلا	321 وأرتجي دعائكم إن الدعا
إياي لم تنسوا كشأن الفضلا	أشكركم فإنكم لفضلكم
أقر منكم العيون يوم لا	جزاكم الله جزاء وافيا
لم يك فيه قط فيما قد خلا	لكن وصفتموا الفقير بالذي
يرون كل ناقص مكلا	نعم وحسن الظن شأن الأتقيا
وصحبه وقد أناروا السبلا	ثم الصلاة للنبي وآله

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :İLHAN, Abdulkadir

Uyruğu : T.C.

DoğumTarihiveYeri :14/07/1983, Siirt

Telefon : 530-412-9118

Faks :.....

E-mail :kadir-ilhan@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans
Lisans	Van YYÜ İlahiyat Fak.	2016

İşDeneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010-	Diyanet İşleri Başkanlığı	İmam-Hatip

YabancıDil

Arapça (İleri Seviye)

Yayımlar

.....

Hobiler: İslamî ilimlerde okumalar yapmak. İslam Edebiyatı.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

17/07/2019

Tez Başlığı / Konusu:

ŞEYH MÜŞERREF EL-HUNŪKİ VE ARAPÇA MANZUM MEKTUPLARI

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 75 sayfalık kısmına ilişkin, 17/ 07 / 2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 5 (beş) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içmediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

19/07/2019
Abdulkadir İLHAN

Adı Soyadı : ABDULKADİR İLHAN

Öğrenci No :

Anabilim Dalı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ

Programı : Tezli Yüksek Lisans

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ABDULHADİ TİMURTAŞ

19./07/2019

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR

19.08.2019

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü